

Total No. of Questions : 10]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-111

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - I

**INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY AND
HEALTH, PHYSICAL EDUCATION AND YOGA**

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Use **separate answer-books** for each section.*
 - (3) Figures to the right indicate full marks.*
 - (4) No supplements will be provided.*
-
-

SECTION - I

Q.1) Answer in one sentence each :

[05]

- (a) In which year EduSAT was launched ?
- (b) What is E-mail ?
- (c) Write full form of C.A.L.
- (d) What is Intranet ?
- (e) Write two main clauses in Copyright Act.

Q.2) Identify odd one in each group :

[05]

- (a) Camera, Scanner, Printer, Microphone
- (b) Website, Wiki, Blog, DVD
- (c) O.H.P., LCD Projector, Television, Radio
- (d) DVD, CD, Pen Drive, RAM
- (e) Internet Forum, Newsgroup, Wiki, E-mail

[3798]-111

1

P.T.O.

Q.3) Answer the following : **(Any Four) (Word limit 75 words each) [16]**

- (a) Describe any four uses of ICT in Evaluation Procedures.
- (b) Explain Concept of 'Net-safety'.
- (c) Illustrate advantages of E-library.
- (d) Describe features of Project-based Learning.
- (e) Explain characteristics of Collaborative Learning.
- (f) Give details of Technological Tools required for Virtual Classroom.

Q.4) Answer **any one** of the following : **(Word limit 200 words) [12]**

- (a) What is Software ? Explain functions of Operating System.
- (b) Explain the following concepts in detail :
 - (i) Web-based Learning
 - (ii) Technology Aided Learning

Q.5) Answer **any one** of the following : **(Word limit 200 words) [12]**

- (a) What is Information and Communication Technology ? Explain scope of ICT in the following fields :
 - (i) Publication
 - (ii) Learning - Teaching Process
- (b) What is Hardware ? Explain features and educational uses of Printer and LCD Projector.

SECTION - II

Q.6) Fill in the blanks : **[05]**

- (a) HRPF and _____ are the types of Physical Fitness.
[Motor Fitness, Acrobic Fitness, Muscle Fitness]
- (b) Second Limb of Ashtang Yoga is _____.
[Yama, Pranayam, Niyam]
- (c) Around Development of Child is an objective of _____.
[Fitness Education, Physical Education, Health Education]

(d) $\text{Weight (kg)} / (\text{Height Meter})^2 = \underline{\hspace{2cm}}$.

[WHR, BMI, THR]

(e) Strength is the ability of the $\underline{\hspace{2cm}}$ to generate force.

[Muscles, Body, Heart]

Q.7) Match the following :

[05]

‘A’

‘B’

(a) Anulom-Vilom

(i) Motor Fitness Factor

(b) Flexibility

(ii) Health

(c) Speed

(iii) 8th Limb of Ashtang Yoga

(d) Heredity

(iv) HRPF Factor

(e) Samadhi

(v) Pranayam

Q.8) Write short notes : (Any Four) (Word limit 75 words each)

[16]

(a) Benefits of Pranayam

(b) Importance of Health Education

(c) Types of Physical Fitness

(d) Importance of Balanced Diet

(e) 12 min. Run/Walk Test

(f) Muscular Strength

Q.9) Explain in brief : (Any One) (Word limit 200 words)

[12]

(a) What is Physical Education ? Explain objectives of Physical Education.

(b) What do you mean by Ashtang Yoga ? Explain benefits of Yogasana.

Q.10) Explain in brief : (Any One) (Word limit 200 words)

[12]

- (a) Explain Concept of Health. Write various activities for School Health Programme.
 - (b) Write in detail about Balanced Diet.
-

Total No. of Questions : 10]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-111

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) प्रत्येक विभागासाठी स्वतंत्र उत्तरपत्रिका वापरावी.
- (3) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (4) पुरवणी मिळणार नाही.

विभाग - १

प्र.1) एका वाक्यात उत्तरे लिहा :

[05]

- (अ) EduSAT कोणत्या वर्षी प्रक्षेपित केला गेला ?
- (ब) इ-मेल म्हणजे काय ?
- (क) C.A.L.चे पूर्ण रूप लिहा.
- (ड) इंटरनेट म्हणजे काय ?
- (इ) स्वामीत्व हक्क कायद्यामधील कोणत्याही दोन तरतूदी लिहा.

प्र.2) प्रत्येक गटातील वेगळा घटक ओळखा :

[05]

- (अ) कॅमेरा, स्कॅनर, प्रिंटर, माइक्रोफोन
- (ब) वेबसाइट, विकी, ब्लॉग, डी.व्ही.डी.
- (क) ओव्हरहेड प्रोजेक्टर, एल.सी.डी. प्रोजेक्टर, टीव्ही, रेडिओ
- (ड) डी.व्ही.डी., सीडी, पेन ड्राइव्ह, रॅम
- (इ) इंटरनेट फोरम, न्यूजग्रूप्स, विकी, इ-मेल

प्र.3) थोडक्यात उत्तरे लिहा : (कोणतीही चार) (शब्दमर्यादा प्रत्येकी ७५ शब्द)

[16]

- (अ) मूल्यमापन प्रक्रियेमधील माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञानाचे कोणतेही चार उपयोग विशद करा.
- (ब) नेट-सेफ्टीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (क) इ-ग्रंथालयाचे फायदे सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (ड) प्रकल्प आधारित अध्ययनाची वैशिष्ट्ये विशद करा.
- (इ) सहयोगी अध्ययनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (फ) आभासी वर्गासाठी आवश्यक तांत्रिक साधनांचा तपशील द्या.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा :

(शब्दमर्यादा २०० शब्द)

[12]

- (अ) सॉफ्टवेअर म्हणजे काय ? ऑपरेटिंग सिस्टिमची कार्ये स्पष्ट करा.
- (ब) पुढील संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा :
 - (i) वेब आधारित अध्ययन
 - (ii) तंत्रज्ञान आधारित अध्ययन

प्र.5) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर लिहा :

(शब्दमर्यादा २०० शब्द)

[12]

(अ) माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञान म्हणजे काय ? माहिती आणि संप्रेषण तंत्रज्ञानाची खालील क्षेत्रातील व्याप्ती स्पष्ट करा :

(i) प्रकाशन

(ii) अध्ययन-अध्यापन प्रक्रिया

(ब) हार्डवेअर म्हणजे काय ? प्रिंटर आणि एल.सी.डी. प्रोजेक्टरची वैशिष्ट्ये आणि शैक्षणिक उपयोग स्पष्ट करा.

विभाग - २

प्र.6) रिकाम्या जागा भरा :

[05]

(अ) आरोग्यविधित्त शारीरिक सुदृढता आणि _____ हे शारीरिक सुदृढतेचे प्रकार आहेत.

[कारक सुदृढता, ऑरोबिक सुदृढता, स्नायू सुदृढता]

(ब) अष्टांग योगाचे दूसरे अंग _____ आहे.

[यम, प्राणायाम, नियम]

(क) बालकाचा सर्वांगीण विकास हे _____ चे उद्दिष्ट आहे.

[सुदृढता शिक्षण, शारीरिक शिक्षण, आरोग्य शिक्षण]

(ड) वजन (क्रि.ग्रॅ.)/(उंची मीटर)^२ =

[डब्ल्यू.एच.आर., बी.एम.आय., टी.एच.आर.]

(इ) बल निर्माण करण्याची _____ ची क्षमता म्हणजे ताकद होय.

[स्नायू, शरीर, हृदय]

प्र.7) जोड्या जूळवा :

[05]

‘अ’

‘ब’

(अ) अनुलोम-विलोम

(i) कारक सुदृढता घटक

(ब) लवचिकता

(ii) आरोग्य

(क) वेग

(iii) अष्टांग योगाचे आठवे अंग

(ड) अनुवंश

(iv) आरोग्याधिष्ठित शारीरिक सुदृढता घटक

(इ) समाधि

(v) प्रणायाम

प्र.8) थोडक्यात लिहा : (कोणतेही चार) (शब्दमर्यादा प्रत्येकी ७५ शब्द)

[16]

(अ) प्राणायामाचे फायदे

(ब) आरोग्य शिक्षणाचे महत्त्व

(क) शारीरिक सुदृढतेचे प्रकार

(ड) समतोल आहाराचे महत्त्व

(इ) १२ मिनिटे धावणे / चालणे कसोटी

(फ) स्नायू ताकद

प्र.9) थोडक्यात स्पष्ट करा : (कोणतेही एक) (शब्दमर्यादा २०० शब्द)

[12]

(अ) शारीरिक शिक्षण म्हणजे काय ? शारीरिक शिक्षणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

(ब) अष्टांग योग म्हणजे काय ? योगासनांचे फायदे स्पष्ट करा.

प्र.10) थोडक्यात स्पष्ट करा : (कोणतेही एक) (शब्दमर्यादा २०० शब्द)

[12]

(अ) आरोग्य संकल्पना स्पष्ट करा. शालेय आरोग्य कार्यक्रमासाठी विविध उपक्रम सूचवा.

(ब) समतोल आहाराविषयी सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-112

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - II

COMPULSORY ENGLISH

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Text : Reflections - I (CUP)

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
 - (2) *Figures to the right indicate full marks.*
-

Q.1) Attempt any two of the following :

[20]

- (a) Draw character sketch of Sigaev.
- (b) What is the theme of Tagore's 'Leave This Chanting.....' ?
- (c) Comment on the significance of the title 'The Second Crucifixion'.
- (d) How do teachers outwit Wassercopf in 'Refund' ?

Q.2) Attempt any four of the following :

[20]

- (a) Why are Nicola and Jacopo called 'gentlemen' ?
- (b) What is the role of the Director in 'The Town by the Sea' ?
- (c) Comment on 'The Affliction of Margaret' as a melancholic poem.
- (d) How does the conjurer take revenge on the Quick Man ?
- (e) What is the theme of 'All the World is a Stage' ?
- (f) What is the central idea of 'Gather Ye Rosebuds' ?

Q.3) Attempt **any two** of the following : **[20]**

- (a) Write review of a film you have recently seen.
- (b) Write an essay on how life will be after ten years.
- (c) Imagine that your close friend has lost his father. Write a letter expressing your condolences to your friend.
- (d) Write an argumentative essay on 'Politics should be banned from academic campus'.
- (e) Write detailed description of a place you are familiar with.

Q.4) Attempt **any four** of the following : **[20]**

- (a) Add - ing to the following verbs :
lie, fly, tie, sigh, buy
- (b) Give short/full forms of the following words :
advertisement, laboratory, specks, bus, fridge
- (c) Use the following words in your own sentences :
 - (i) affliction - affection
 - (ii) flight - fright
 - (iii) bred - bread
 - (iv) woes - vows
 - (v) thrown - throne
- (d) Fill in the blanks with right phrasal verbs from the list :
(fill in, thought of, fill up, carry on, hear about)
 - (i) Though there were some initial difficulties we decided to _____.
 - (ii) We had to _____ a form before we were let in.
 - (iii) I am running low on petrol. I must _____.
 - (iv) He has never _____ becoming an actor.
 - (v) Did you _____ yesterday's accident ?
- (e) Give plural forms of :
woman, child, life, stranger, community

Q.5) Attempt any four of the following :

[20]

- (a) Fill in the blanks choosing appropriate adjectives from the list along with suitable preposition :

[keen, different, kind, good, sorry, interested]

- (i) The semester system is _____ the year system.
 - (ii) Meera is _____ gardening. She has joined a short course in horticulture.
 - (iii) And I am not _____ becoming a Software Engineer.
 - (iv) I am really _____ shouting at you. Please forgive me.
 - (v) I am not _____ Physics.
- (b) Rewrite the following sentences using a conditional clause :
- (i) I may get a job through campus selection. But I still want to pursue higher education.
 - (ii) I suggest that you do an M.B.A. from a business school in India. Your career prospects will be better.
 - (iii) I hope the match will be held in Bangalore. There we can really enjoy it.
 - (iv) Your letter should be convincing. Then they will make you an offer.
 - (v) You should have been here. Then we could have gone to Mysore.
- (c) Fill in the blanks with 'used to', 'would' or simple past of the verbs given in the brackets :
- I have fond memories of the month we spent in Kashmir.
- (i) We _____ [be] very fond of snow.
 - (ii) We _____ [wake up] early in the morning to go on a long walk.
 - (iii) It _____ [snow] almost every day during that season.
 - (iv) One morning when we woke up, our car _____ [cover with] snow.
 - (v) The Dal Lake _____ [freeze] completely.

(d) Add question tags to the following sentences :

- (i) Manju had written to you.
- (ii) The schools closed on Saturday.
- (iii) Let us make another attempt.
- (iv) They cannot beat us this time.
- (v) Shops would be closed by 10 pm.

(e) Make yes/no questions :

- (i) He likes cricket.
 - (ii) You like reading Harry Potter.
 - (iii) You want to come for a movie.
 - (iv) You can help me with this.
 - (v) They study music.
-

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-113

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - III

MARATHI

(Group - I)

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- पाठ्यपुस्तके : (1) ललित रंग
(2) काव्यकस्तूरी
(3) उपयोजित मराठी

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) शब्दमर्यादेचे कटाक्षाने पालन करावे.

प्र.1) थोडक्यात उत्तरे लिहा : (१३० ते १५० शब्दांत)

(अ) बालकलाकारांच्या विविध गुणदर्शन कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन करा. [10]

किंवा

(अ) प्रसार माध्यमांची उद्दिष्टे सांगून स्वरूप स्पष्ट करा. [10]

(ब) व्यक्तिमत्त्व विकासात भाषेचे स्थान [10]

किंवा

(ब) भाषिक कौशल्ये कोणती ? श्रवण कौशल्याची आवश्यकता व त्यामधली अडथळे लिहा. [10]

[3798]-113

1

P.T.O.

प्र.2) म्हणीवर आधारित कथा थोडक्यात लिहा :

(अ) अति तेथे माती

[10]

किंवा

(अ) दाम करी काम

[10]

(ब) पुढील विषयावर आधारलेली आकर्षक घोषवाक्ये तयार करा :

[10]

(1) एडस्

(2) पर्यावरण

किंवा

(ब) वाढदिवसाच्या शुभेच्छा देणारा तारेचा मजकूर तयार करा.

[10]

प्र.3) (अ) पुढीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे २० शब्दांत लिहा :

[10]

(1) आऊ हा शब्द मूळ कोणत्या भाषेतील आहे ?

(2) 'पैसाचा खांब' अत्यंत महत्वाचा का आहे ?

(3) शाळेतल्या पहिल्या दिवसाची कोणती आठवण आनंदजींनी सांगितली आहे ?

(4) हिन्याच्या कोणत्या तीन गोष्टीबद्दल पु. ल. देशपांडे यांना कुतूहल वाटते ?

(5) लहानपणी पायात घालायचे दागिने कोणकोणते असतात ?

(6) व्याकरणाच्या अभ्यासामुळे कोणत्या गोष्टी कळतात ?

(7) विठोबाला कोणकोणत्या नांवांनी संबोधले जाते ?

(ब) पुढीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे २० शब्दांत लिहा :

[10]

(1) 'शीक बाबा शीक' या कवितेत कवी क्रांतीची भाषा का करतो ?

(2) आनंद यादव यांच्या काव्यशैलीची वैशिष्ट्ये कोणती ?

(3) 'पंधरा ऑगस्ट' या कवितेत कवीच्या मनातील कोणती खंत जाणवते ?

(4) रजनी परुळेकरांच्या कवितेचे दोन ठळक विशेष सांगा.

- (5) वामनदादांना 'वंदनीय' कोण होते ?
- (6) 'काट्याकुट्याचा तुडवीत रस्ता' कवितेत कवी कोणती गोष्ट सांगू इच्छितो ?
- (7) 'संसार' या कवितेतील स्त्री कशी आहे ?

प्र.4) (अ) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५० शब्दांत लिहा : [05]

- (1) इंग्लंडमधील बाजारहाट व दुकाने यांचे पु. ल. देशपांडे यांनी कशाप्रकारे वर्णन केलेले आहे ?
- (2) 'पाटी आणि पोळी' या लेखातील शिवाचे व्यक्तिचित्र

(ब) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ५० शब्दांत लिहा : [05]

- (1) 'जपून वागावे सासरी' या कवितेचा परिचय करून द्या.
- (2) 'हिरवे जग' या कवितेतून आनंद यादव यांना काय सांगायचे आहे ?

प्र.5) (अ) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर १५० शब्दांत लिहा : [10]

- (1) तवंदी गावातील ब्रम्हांची बाग व गावातील वासाबद्दलच्या कोणकोणत्या आठवणी लेखिकेने सांगितल्या आहेत ?

किंवा

- (2) 'दोस्त' या लेखात सिसिलिया काव्हार्लो यांनी दोस्ताविषयी कोणती माहिती सांगितली आहे ?

(ब) कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर १५० शब्दांत लिहा : [10]

- (1) 'संसार' या कवितेतून समाजातील एखाद्या विशिष्ट संसाराचे वर्णन रजनीताईंनी कसे केले आहे ?

किंवा

- (2) इंद्रजित भालेरावांच्या कवितातून शेतकऱ्यांच्या दुःखाचे वास्तववादी दर्शन घडते ते स्पष्ट करा.

प्र.6) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर ३०० शब्दांत लिहा :

[10]

(1) इंदिरा संत यांचे 'गंधर्व' कोणकोणत्या गोष्टीतून जाणवते ?

किंवा

(2) इंद्रजित भालेराव यांच्या कवितेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 5

[3798]-114

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - III

HINDI (GENERAL)

(Group - I)

(2008 Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 100

पाठ्यपुस्तकें : (1) गद्यधारा

संपादक : डॉ. सुरेशकुमार जैन

(2) काव्य कल्पद्रुम : डॉ. सुरेशकुमार जैन

सूचनाएँ :

(1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं ।

प्र.1) (अ) निम्नलिखित पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं छह के हिन्दी पर्यायवाची शब्द लिखिये :

[06]

(1) Appointment

(2) Balance

(3) Cash

(4) Duration

(5) Eligibility

(6) Fund

(7) Lien

(8) No Objection Certificate

[3798]-114

1

P.T.O.

(आ) निम्नलिखित शब्द-युग्मों में से किन्हीं तीन के अर्थ बताकर वाक्यों में प्रयोग कीजिये :

[06]

- (1) कुल - कूल
- (2) उद्धत - उद्यत
- (3) मणि - मणी
- (4) हरि - हरी
- (5) भवन - भुवन

(इ) निम्नलिखित संख्याओं में से किन्हीं छह को देवनागरी में लिखिये :

[06]

- (1) 55
- (2) 7.8
- (3) 75%
- (4) $6\frac{1}{2}$
- (5) 8×4
- (6) $9 \div 3 = 3$
- (7) 79
- (8) 89

(ई) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर 'स्ववृत्त' तैयार कीजिये :

[06]

- (1) 'व्याख्याता' पद की नौकरी हेतु स्ववृत्त तैयार कीजिये ।
- (2) महाविद्यालय चुनाव में विद्यार्थी प्रतिनिधी हेतु स्ववृत्त तैयार कीजिये ।

(उ) निम्नलिखित में से किसी एक प्रपत्र का प्रारूप तैयार कीजिये :

[06]

- (1) टेलिफोन प्राप्त करने के लिये प्रबंधक, दूरसंचार विभाग के नाम आवेदन पत्र का नमूना तैयार कीजिये ।
- (2) डाक-रजिस्ट्री का नमूना तैयार कीजिये ।

प्र.2) (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या लिखिये : [10]

- (1) हाँ अम्मा, मेरी भूल थी कि मैं यही समज रहा था । अब मेरे पास क्या है कि तुम मेरी जिंदगी का ठेका लोगी । मेरे पास भी धन था, तब सब कुछ आता था । अब दरिद्र हूँ, तुम क्यों बात पूछोगी ।
- (2) “कागज़ पर इन निर्जीव चित्रों को बनाने की बजाय दो-चार की जिंदगी क्यों नहीं बना देती, तेरे पास सामर्थ्य हैं, साधन हैं ।”
- (3) गुरु साहब को चिन्ता करने की आवश्यकता नहीं क्योंकि गर्मी में वह कुरता पहनता ही नहीं और जाने-आने के लिये पुराना ठीक रहेगा । तरबूज सफ़ेद न हो इसलिये करवाना पड़ा ।

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या लिखिये : [10]

- (1) मुझमें है देवत्व जहाँ पर,
झुक जाएगा लोक वहाँ पर,
पर न मिलेंगे मेरी दुर्बलता को अब दुलरानेवाले !
बीते दिन कब आने वाले !
- (2) उन पुष्करावर्त मेघों का
साथी बनकर उड़नेवाले
कालिदास, सच-सच बतलाना
पर पीड़ा से पूर-पूर हो
थक-थक कर और चूर-चूर हो
अमल धवल गिरी के शिखरों पर
प्रियवर तुम कब तक सोये थे ?
- (3) कवि बोला - “वह तो दिवास्वप्न की रानी है’
शिल्पी ने मिट्टी के लौंदे की ओर सहज संकेत किया;
ओं चित्रकार ने फलक, वर्ण, तूली को सहज समेट लिया,
गायिका कह गई - “क्या तूने दिव्य-स्वर की मदिरा पी है ?”

प्र.3) (अ) निम्नलिखित परिच्छेद का सारलेखन कीजिये एवं उचित शीर्षक दीजिये : [05]

उदारता का अभिप्राय केवल निःसंकोच भाव से किसी को धन दे डालना ही नहीं वरन् दूसरों के प्रति उदार भाव रखना भी है। उदार पुरुष सदा दूसरों के विचारों का आदर करता है और समाज में सेवकभाव से रहता है। यह न समझो कि केवल धन से उदारता हो सकती है। सच्ची उदारता इस बात में है कि मनुष्य को मनुष्य समझा जाये। धन की उदारता के साथ सबसे बड़ी एक और उदारता की आवश्यकता है, वह यह कि उपकृत के प्रति किसी प्रकार का एहसान न जताया जाय। एहसान दिखाना, उपकृत को नीचा दिखाना है। एहसान दिखाकर उपकार करना अनुपकार है।

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच मुहावरों का अपने वाक्यों में प्रयोग कीजिये : [05]

- (1) अँगूठा दिखाना
- (2) कमर तोड़ना
- (3) चंगुल में फँसना
- (4) टके सेर बिकना
- (5) तीसमार खाँ बनना
- (6) दाल में काला होना
- (7) बहती गंगा में हाथ धोना

प्र.4) (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन के उत्तर लिखिये : [15]

- (1) 'उसने कहा था' कहानी के शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिये।
- (2) 'ठेंस' कहानी की कथावस्तु संक्षिप्त में लिखिये।
- (3) 'वापसी' कहानी के गजाधरबाबू का चरित्र-चित्रण कीजिये।
- (4) 'पहला सफेद बाल' देखकर लेखक दुःखी क्यों हो गये ?
- (5) 'समानांतर रेखाएँ' एकांकी में चित्रित समस्या पर प्रकाश डालिये।

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन के उत्तर लिखिये : [15]

- (1) राधा ने कृष्ण के पास पवन के माध्यम से कौन-सा संदेश भेजा ?
- (2) 'मोह' कविता में चित्रित प्रकृति का वर्णन कीजिये ।
- (3) 'सुहागिन का गीत' कविता का भावार्थ लिखिये ।
- (4) किसान बादलों के आने की प्रार्थना किस प्रकार करते हैं ?
- (5) 'श्रद्धांजली' कविता का आशय लिखिये ।

प्र.5) निम्नलिखित विषयों में के किसी एक विषय पर निबंध लिखिये : [10]

- (1) महिला शिक्षा
 - (2) किसान की आत्मकथा
 - (3) आतंकवाद - एक समस्या
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-116

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - III

ADDITIONAL ENGLISH

(Group - I)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Q.1) (A) Answer the following in about 20 words each :

(Any Five)

[10]

- (a) What is Poetry ?
- (b) What is the Lyric ?
- (c) Define the Sonnet.
- (d) What is an Elegy ?
- (e) What do you mean by One-Act-Play ?
- (f) What are the Elements of Short Story ?
- (g) What is an Essay ?
- (h) What are the two types of Ode ?

(B) Identify and explain briefly the literary devices used in the following lines : (Any Five)

[10]

- (a) Love alters not with his brief hours and weeks.
- (b) They flash upon that inward eye.
- (c) The woods are lovely, dark and deep.
- (d) Thank God the scorpion picked on me.
- (e) Hard on the mouthpiece. What's that ? Conceding.
- (f) My love is like a red, red rose.
- (g) I wandered lonely as a cloud.

[3798]-116

(C) Refer briefly to the context and explain fully **any two** of the following : [10]

- (a) Season of mists and mellow fruitfulness,
Close bosom-friend of the maturing Sun;
Conspiring with him how to load and bless.
With fruit the vines thod round the thatch-eaves run.
- (b) But I have promises to keep,
And miles to go before I sleep,
And miles to go before I sleep.
- (c) O what is that light I see flashing so clear
Over the distance brightly, brightly ?
Only the sun on their weapons, dear,
As they step lightly.
- (d) May the sins of your previous birth
be burned away tonight, they said

Q.2) Answer the following in about 150 words : (**Any One**) [10]

- (a) Consider the poem, 'Stopping by Woods on a Snowy Evening' is as a symbolic lyric.
- (b) Discuss theme of Wole Soyinka's 'Telephone Conversation'.
- (c) Describe spectacular sight of the Daffodils as seen by William Wordsworth.

Q.3) Answer the following in about 150 words each : (**Any Three**) [30]

- (a) Give character of the greedy old woman in short story 'The Greedy Woman and the Lime Tree'.
- (b) Examine, 'The Golden Touch' as a fairytale.
- (c) Show how 'The Diamond Necklace' is a character dominating story.
- (d) Give character sketch of Kezia.
- (e) Consider 'The eyes have it' as a story of a blindman.

Q.4) (A) Answer the following in about 200 words : **(Any One)** [15]

- (a) Comment on Stephen Leacock's humour in 'My Financial Career'.
- (b) Give an account of the struggle between the conductor and the passengers in 'All about a dog'.
- (c) What examples of forgetfulness does the author discuss in 'On Forgetting' ?

(B) Answer the following in about 200 words : **(Any One)** [15]

- (a) Consider 'The dear departed', as a light satire on the selfishness inherent in human nature.
- (b) Write a note on the Suspense and Surprise in One-Act-Play 'The Professor'.
- (c) Explain moral significance of the story, 'The Monkey's Paw'.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-118

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - IV

HISTORY

(WORLD AFTER WORLD WAR - I, 1918 TO 1992)

(Group - II)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
 - (2) *Figures to the right indicate full marks.*
-

Q.1) Answer the following in 50 words each : (Any Four) [20]

- (a) Define 'Economic Liberalisation'.
- (b) Environmental Issues
- (c) Which were the main reasons of rise of Mussolini ?
- (d) Define Concept of Apartheid.
- (e) Mao-Tse-Tung

Q.2) Write brief answers of the following : (Any Three) [30]

- (a) Explain Organs of the League of Nations.
- (b) Great Depression
- (c) Write about the 'Hundred Days Reform' in China.
- (d) Write aims and objectives of Paris Peace Conference.
- (e) Write Objectives of the United Nations Organisation.

Q.3) Write broad answers of the following : **(Any Two)** **[30]**

- (a) Explain types of Feminisms in the World.
- (b) Account for the rise of Nazism in Germany.
- (c) Define Concept of Non-alignment Movement. Explain its nature.
- (d) Describe in detail Stalin's Five Year Plans.

Q.4) Write the following answers in broad : **(Any One)** **[20]**

- (a) What were the causes and consequences of the World War - II ?
 - (b) What were the affected factors of Independence Revolution of China in 1911 ?
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-118

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

(1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे ५० शब्दांत लिहा : (कोणतेही चार)

[20]

(अ) आर्थिक उदारीकरण ही संज्ञा स्पष्ट करा.

(ब) पर्यावरणाच्या समस्या

(क) मुसोलिनीच्या उदयाची प्रमुख कारणे कोणती ?

(ड) वर्णद्वेष ही संकल्पना स्पष्ट करा.

(इ) माओ-त्से-तुंग

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन)

[30]

(अ) राष्ट्रसंघाच्या घटक संस्था स्पष्ट करा.

(ब) आर्थिक महामंदी

(क) चीनमधील शंभर दिवसांच्या सुधारणा लिहा.

(ड) पॅरिस शांतता परिषदेचे ध्येय व उद्देश लिहा.

(इ) संयुक्त राष्ट्रसंघटनेची उद्दिष्टे लिहा.

[3798]-118

3

P.T.O.

प्र.3) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा : (कोणतेही दोन) [30]

- (अ) जगातील स्त्रीवादाचे विविध प्रवाह स्पष्ट करा.
- (ब) जर्मनीतील नाझीवादाच्या उदयाचा आढावा घ्या.
- (क) 'अलिप्ततावादी चळवळ' ही संकल्पना स्पष्ट करून, तिचे स्वरूप विशद करा.
- (ड) स्टॅलिनच्या पंचवार्षिक योजनाचे वर्णन करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तर लिहा : (कोणतेही एक) [20]

- (अ) दुसऱ्या महायुद्धाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
 - (ब) १९११ची चीनमधील प्रजासत्ताक क्रांती घडून येण्यास कोणती परिस्थिती कारणीभूत ठरली ?
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-120

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - IV

GEOGRAPHY

(PHYSICAL GEOGRAPHY)

(Group - II)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*
- (3) Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q.1) Answer in about 20 words each : (Any Ten)

[20]

- (1) Define Physical Geography.
- (2) Write Branches of Physical Geography.
- (3) Mention Average Radius of the Earth.
- (4) What is meant by SIAL and SIMA ?
- (5) Mention types of Orogenis/Horizontal Movements of Crust.
- (6) Define Earthquakes.
- (7) Mention Agents of Erosional and Depositional Work.
- (8) What is Atmosphere ?
- (9) What is Radiant Energy ?
- (10) Write types of Fronts.
- (11) What is Evaporation ?
- (12) What are Tides ?
- (13) Define Rain Water Harvesting.

[3798]-120

1

P.T.O.

Q.2) Answer in about 50 words each : **(Any Four)** **[20]**

- (a) Local Time and Standard Time
- (b) Types of Weathering
- (c) Global Warming
- (d) Types of Condensation
- (e) Divisions of Ocean Floor
- (f) Fundamentals of Anna Hazare's Sustainable Development

Q.3) Answer in 150 words each : **(Any Three)** **[30]**

- (a) Describe importance of Physical Geography.
- (b) Explain about Internal Structure of the Earth.
- (c) Explain types of Rocks and their origin.
- (d) Describe Periodic (Monsoon) Winds.
- (e) Explain about Origin of Tsunami Waves.

Q.4) Answer in 300 words each : **(Any Two)** **[30]**

- (a) What is Physical Geography ? Describe nature, scope and branches of Physical Geography.
- (b) Describe relief features that are associated with the Erosional and Depositional Work of River.
- (c) Explain with suitable diagram the Structure of the Earth's Atmosphere.
- (d) Describe in detail Basin of Atlantic, Pacific and Indian Ocean.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-120

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत लिहा : (कोणतेही दहा) [20]

- (1) प्राकृतिक भूगोलाची व्याख्या सांगा.
- (2) प्राकृतिक भूगोलाच्या शाखा लिहा.
- (3) पृथ्वीची सरासरी त्रिज्या लिहा.
- (4) सियाल (SIAL) आणि सीमा (SIMA) म्हणजे काय ?
- (5) भूपृष्ठीय क्षितिज समांतर हालचालीचे प्रकार लिहा.
- (6) भूकंपाची व्याख्या लिहा.
- (7) अपक्षरण व निक्षेपणाची कारके लिहा.
- (8) वातावरण म्हणजे काय ?
- (9) सौरशक्ती म्हणजे काय ?
- (10) सीमांचे प्रकार लिहा.
- (11) बाष्पीभवन म्हणजे काय ?
- (12) भरती व ओहोटी म्हणजे काय ?
- (13) पर्जन्य हंगामाची व्याख्या लिहा.

[3798]-120

3

P.T.O.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत लिहा : (कोणतेही चार) [20]

- (अ) स्थानिक वेळ व प्रमाण वेळ
- (ब) विदारण आणि विदारणाचे प्रकार
- (क) वैश्विक तापमान वृद्धी
- (ड) सांद्रिभवनाचे प्रकार
- (इ) सागरतळ रचनेचे विभाग
- (फ) अण्णा हजारें यांची शाश्वत विकासाची मूलतत्त्वे

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत लिहा : (कोणतेही तीन) [30]

- (अ) प्राकृतिक भूगोलाचे महत्त्व विशद करा.
- (ब) पृथ्वीच्या अंतरंगाची रचना स्पष्ट करा.
- (क) खडकाच्या निर्मितीनुसार खडकाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (ड) मान्सून वाऱ्याची विश्लेषणात्मक माहिती लिहा.
- (इ) त्सुनामी लाटांची निर्मिती स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सुमारे प्रत्येकी ३०० शब्दांत लिहा : (कोणतेही दोन) [30]

- (अ) प्राकृतिक भूगोल म्हणजे काय ? प्राकृतिक भूगोलाचे स्वरूप, व्याप्ती आणि शाखा यांचे वर्णन करा.
- (ब) नदीच्या अपक्षरण व निक्षेपण कार्यामुळे निर्माण होणाऱ्या भू-आकारांचे सविस्तर वर्णन करा.
- (क) वातावरणाची रचना सुबक आकृतीच्या सहाय्याने स्पष्ट करा.
- (ड) अँटलांटिक, पॅसिफिक आणि हिंदी महासागर यांची सागरतळ रचना सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-121

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - IV

ECONOMICS

(INDIAN ECONOMY)

(Group - II)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

(1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1) Answer in 20 words each : (Any Ten)

[20]

- (1) Write two sources of Irrigation in Maharashtra.
- (2) Write two objectives of 11th Five Year Plan.
- (3) What is the Sex Ratio of Population ?
- (4) What is GNP ?
- (5) What is Agricultural Marketing ?
- (6) What is Industrial Labour ?
- (7) What is Industrialisation ?
- (8) Define Per Capita Income.
- (9) Define Economic Planning.
- (10) What is Less Developed Economy ?
- (11) Define SEZ.
- (12) What is Privatisation
- (13) Define Co-operative Movement.

Q.2) Write answers in 50 words each : (Any Four) [20]

- (a) Write difficulties in measuring National Income.
- (b) Write features of Industrial Labour.
- (c) Write problems of Sugar Industry in Maharashtra.
- (d) Write importance of Economic Planning.
- (e) Write MNC's Features.
- (f) Write difference between Urban and Rural Population.

Q.3) Answer in 150 words each : (Any Three) [30]

- (a) Write causes of Suicide by Farmers and suggest suitable measures.
- (b) Compare Indian Economy with United State's Economy as developed economy.
- (c) Write importance of I.T. in India.
- (d) Evaluate Population Policy, 2000.
- (e) Write Agricultural Pattern in Maharashtra and compare it with other States.

Q.4) Answer in 300 words each : (Any Two) [30]

- (a) Evaluate 11th Five Year Plan with objectives, targets, strategy.
- (b) Explain : (i) Present State, (ii) Defects in Agricultural Marketing, (iii) Suggest Measures Adopted by it.
- (c) Explain broad features of Population and explain how to maintain quality of Population.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-121

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दहा)

[20]

- (1) महाराष्ट्रातील जलसिंचनाचे दोन स्रोत लिहा.
- (2) ११व्या पंचवार्षिक योजनेची दोन उद्दिष्टे लिहा.
- (3) लोकसंख्येचे लिंग गुणोत्तर म्हणजे काय ?
- (4) GNP म्हणजे काय ?
- (5) शेतीमाल विक्री व्यवस्था म्हणजे काय ?
- (6) औद्योगिक श्रमिक म्हणजे काय ?
- (7) औद्योगिकीकरण म्हणजे काय ?
- (8) दरडोई उत्पन्नाची व्याख्या द्या.
- (9) आर्थिक नियोजनाची व्याख्या लिहा.
- (10) अविकसित अर्थव्यवस्था म्हणजे काय ?
- (11) SEZची व्याख्या लिहा.
- (12) खाजगीकरण म्हणजे काय ?
- (13) सहकारी चळवळीची व्याख्या लिहा.

[3798]-121

3

P.T.O.

प्र.2) पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही चार) [20]

- (अ) राष्ट्रीय उत्पन्न मापन प्रक्रियेतील अडचणी स्पष्ट करा.
- (ब) औद्योगिक श्रमिकांची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (क) महाराष्ट्रातील साखर कारखान्यांच्या समस्या स्पष्ट करा.
- (ड) आर्थिक नियोजनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (इ) MNCची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (फ) ग्रामीण व शहरी लोकसंख्येमधील फरक स्पष्ट करा.

प्र.3) पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [30]

- (अ) शेतकरी आत्महातेची कारणे लिहा व ते थांबविण्यासाठी उपाय सूचवा.
- (ब) भारतीय अर्थव्यवस्थेची विकसित अर्थव्यवस्था म्हणून अमेरिकेच्या अर्थव्यवस्थेशी तुलना करा.
- (क) I.T. चे भारत देशात महत्त्व स्पष्ट करा.
- (ड) लोकसंख्या धोरण, २०००चे मूल्यमापन करा.
- (इ) महाराष्ट्रातील शेतीमाल विक्री व्यवस्थेची इतर राज्यांशी तुलना करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दोन) [30]

- (अ) ११व्या पंचवार्षिक योजनेचे खालील मुद्यांना धरून मूल्यमापन करा :
 - (i) उद्दिष्टे
 - (ii) ध्येयांची पूर्तता
 - (iii) कार्यप्रणाली
- (ब) शेतीमाल विक्री व्यवस्था प्रणालीची सध्याची अवस्था स्पष्ट करून त्यातील दोष व ते दूर करणारे उपाय स्पष्ट करा.
- (क) लोकसंख्येचे भारत देशाच्या संदर्भात ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करून गुणवत्ताप्रधान लोकसंख्या कशी निर्माण करावी ते लिहा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-123

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - V

GENERAL PSYCHOLOGY

(Group - III)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*
- (3) No supplement will be provided to the students.*
- (4) Word limit for **2 marks** question is about 20.*
- (5) Word limit for **4 marks** question is about 50.*
- (6) Word limit for **10 marks** question is about 150.*
- (7) Word limit for **15 marks** question is about 300.*
- (8) Students should strictly follow word limitation while writing answers.*

Q.1) Answer any ten of the following : (Any Ten)

[20]

- (1) Give Definition of Psychology.
- (2) Give names of Types of Neurons.
- (3) Give four characteristics of Motivation.
- (4) Write any four points of difference between Sensation and Perception.
- (5) Use of Interview Technique in Assessment of Personality.
- (6) Write two definitions of Learning.
- (7) Write two types of Memories.
- (8) Give meaning of Mental Retardation.
- (9) Write two merits of Experimental Method.
- (10) Give two functions of Spinal Cord.
- (11) Write four types of Conflicts.

[3798]-123

1

P.T.O.

(12) Write any two definitions of Personality.

(13) Write two causes of Forgetting.

Q.2) Answer any five of the following : [20]

- (a) Write characteristics of Giftedness.
- (b) Explain Concept of Long Term Memory.
- (c) Write Thorndike's Laws of Learning.
- (d) State Big Five Model of Personality.
- (e) Write Gestalt Principles of Perception.
- (f) Write merits and limitations of Case Study Method.
- (g) Write causes of Frustration.

Q.3) Answer any three of the following : [30]

- (a) What is Motivation ? Explain with examples Physiological and Social Motivations.
- (b) Explain Allport's Theory of Personality.
- (c) Explain with illustrations Gardner's Theory of Intelligence.
- (d) Write functions of Pituitary and Thyroid Glands.
- (e) Differentiate between Classical Conditioning and Operant Conditioning.

Q.4) Answer any two of the following : [30]

- (a) What is Psychology ? Explain Modern Perspectives in respect to the following Schools of Psychology :
 - (i) Behavioural
 - (ii) Cognitive
 - (iii) Humanistic
- (b) Describe structure and functions of Brain.
- (c) What is Forgetting ? Explain causes of Forgetting. Suggest some ways to Minimize Forgetting.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-123

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) कोणत्याही परिस्थितीत पुरवणी दिली जाणार नाही.
- (4) २ गुणांसाठी शब्दमर्यादा २० शब्द.
- (5) ४ गुणांसाठी शब्दमर्यादा ५० शब्द.
- (6) १० गुणांसाठी शब्दमर्यादा १५० शब्द.
- (7) १५ गुणांसाठी शब्दमर्यादा ३०० शब्द.
- (8) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पाळावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांपैकी कोणतेही दहा प्रश्न सोडवा :

[20]

- (1) मानसशास्त्राची व्याख्या लिहा.
- (2) नसपेशींचा प्रकाराची नावे सांगा.
- (3) प्रेरणेची चार गुणवैशिष्ट्ये सांगा.
- (4) संवेदना आणि अवबोध यातील फरकाचे चार मुद्दे सांगा.
- (5) व्यक्तिमत्त्व मापनासाठी मुलाखततंत्राची उपयुक्तता
- (6) अध्ययनाच्या दोन व्याख्या लिहा.
- (7) स्मृतीचे दोन प्रकार सांगा.
- (8) मतिमंदत्व म्हणजे काय ?
- (9) प्रायोगिक पद्धतीचे दोन फायदे लिहा.

[3798]-123

3

P.T.O.

- (10) मज्जारज्जूची दोन कार्ये सांगा.
- (11) संघर्षाचे चार ठळक प्रकार लिहा.
- (12) व्यक्तिमत्त्वाच्या दोन व्याख्या सांगा.
- (13) विस्मरणाची दोन कारणे लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा :

[20]

- (अ) अलौकिक बुद्धिमत्तेची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (ब) दीर्घकालीन स्मृतीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (क) थॉर्नडाईकचे अध्ययनविषयक नियम लिहा.
- (ड) व्यक्तिमत्त्वविषयक प्रमुख पंचघटक प्रारूप सांगा.
- (इ) समष्टिवादी अवबोधनाची तत्वे लिहा.
- (फ) व्यक्तिइतिहास पद्धतीचे फायदे व मर्यादा सांगा.
- (ग) वैफल्यांची कारणे सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा :

[30]

- (अ) प्रेरणा म्हणजे काय ? शारीरिक प्रेरणा व सामाजिक प्रेरणा सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (ब) ऑलपोर्टची व्यक्तिमत्त्व उपपत्ती स्पष्ट करा.
- (क) गार्डनरची बुद्धिमत्तेची उपपत्ती सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (ड) पुढील ग्रंथीचे कार्य लिहा :
 - (i) मस्तिष्क ग्रंथी
 - (ii) कंठस्थ ग्रंथी
- (इ) साधक अभिसंधान व अभिजात अभिसंधान यातील फरक स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :

[30]

(अ) मानसशास्त्र म्हणजे काय ? मानसशास्त्रातील पुढील आधुनिक दृष्टीकोन स्पष्ट करा :

(i) वर्तनवादी

(ii) बोधात्मवादी

(iii) मानवतावादी

(ब) मेंदूची रचना व कार्य स्पष्ट करा.

(क) विस्मरण म्हणजे काय ? विस्मरणाची कारणे स्पष्ट करा. विस्मरण कमी करण्यासाठी उपाय सांगा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-126

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - VI

INTRODUCTION TO SOCIOLOGY

(Group - IV)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*
- (3) Supplement will not be provided.*

Q.1) Write short notes : (Any Four) (Word limit 50 words each) [20]

- (a) State definition of Sociology.
- (b) Explain Characteristics of Society.
- (c) Explain importance of Social Mobility.
- (d) Explain meaning of Re-socialisation.
- (e) Give definition of Social Movements.

Q.2) Give answers in brief of the following : (Any Three) (Word limit 150 words each) [30]

- (a) A brief historical outline in development of Sociology as a discipline in India
- (b) State definition and types of Social Controls.
- (c) State factors of Social Change.
- (d) Explain meaning and characteristics of Social Institutions.
- (e) Explain factors of Social Structure.

Q.3) Answer the following : (Any Two) (Word limit 300 words each) [30]

- (a) State definition, aims and agencies of Socialisation.
- (b) Explain nature of Sociology as a Science and state Scope of Sociology.
- (c) State meaning and types of Social Mobility.
- (d) Explain definition and nature of Social Movement. State major types of Social Movements.

Q.4) Answer the following : (Any One) (Word limit 350 words) [20]

- (a) Explain meaning, definition, types, elements and characteristics for examples of Culture.
 - (b) What is Social Change ? State factors of Social Change. State characteristics of Globalisation and Modernisation in the age of Social Change.
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-126

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) पुरवणी मिळणार नाही.
- (4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) टिपा लिहा : (कोणत्याही चार) (शब्दमर्यादा प्रत्येकी ५० शब्द)

[20]

- (अ) समाजशास्त्राच्या व्याख्या सांगा.
- (ब) समाजाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (क) सामाजिक गतिशीलतेचा अर्थ स्पष्ट करा.
- (ड) पुनर्सामाजीकरणाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- (इ) सामाजिक चळवळीच्या व्याख्या द्या.

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) (शब्दमर्यादा प्रत्येकी १५० शब्दांत)

[30]

- (अ) भारतीय समाजाच्या दृष्टीकोनातून समाजशास्त्राच्या विकासाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- (ब) सामाजिक नियंत्रणाची व्याख्या व प्रकार सांगा.
- (क) सामाजिक परिवर्तनाचे घटक स्पष्ट करा.
- (ड) सामाजिक संस्थेचा अर्थ आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (इ) सामाजिक संरचनेचे घटक स्पष्ट करा.

[3798]-126

3

P.T.O.

प्र.3) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा : (कोणतेही दोन) (शब्दमर्यादा प्रत्येकी ३०० शब्दांत) [30]

- (अ) सामाजीकरणाच्या व्याख्या, ध्येये आणि कार्यवाहिन्या स्पष्ट करा.
- (ब) समाजशास्त्राची व्याप्ती सांगून शास्त्रीय दृष्टीकोनातून समाजशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (क) सामाजिक गतिशीलतेचा अर्थ आणि प्रकार स्पष्ट करा.
- (ड) सामाजिक चळवळीची व्याख्या व स्वरूप स्पष्ट करा. सामाजिक चळवळीचे मुख्य प्रकार सांगा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा : (कोणतेही एक) (शब्दमर्यादा ३५० शब्द) [20]

- (अ) संस्कृतीचा अर्थ, व्याख्या, प्रकार, घटक व वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (ब) सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय ? सामाजिक परिवर्तनाचे घटक सांगा. परिवर्तनाच्या युगातील जागतिकीकरण व आधुनिकीरणाची वैशिष्ट्ये सांगा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-127

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - VI

LOGIC

(INTRODUCTION TO LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING)

(Group - IV)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer in twenty words each : (Any Ten)

[20]

- (1) Define Logic.
- (2) What is Deduction ?
- (3) What is a Proposition ?
- (4) Define Obversion.
- (5) What is a Fallacy ?
- (6) Give classification of Propositions in Propositional Logic.
- (7) Define Tautology.
- (8) What is the difference between Rules of Inference and Rules of Replacement.
- (9) What is Opposition ?
- (10) Give an example of a Categorical Proposition.
- (11) Define Logical Constant.
- (12) What are the limitations of Truth Table Method ?
- (13) What is meant by the Distribution of Term ?

[3798]-127

1

P.T.O.

Q.2) Answer in fifty words each : (Any Five) [20]

- (a) Explain Classification of Propositions by Aristotal. Give examples.
- (b) Convert the following propositions :
 - (i) All men are mortal.
 - (ii) No politician is honest.
 - (iii) Some flowers are beautiful.
 - (iv) Some snakes are not poisonous.
- (c) Explain the Four Fold Scheme of Categorical Propositions.
- (d) Explain the Fallacy of Division with an example.
- (e) Symbolize the following Propositions using the given symbols :
 - (i) It is not the case that if Argentina mobilizes then both Brazil will protest to the UN and Chile will call for a meeting of all the Latin American States. (A, B, C)
 - (ii) Brazil will not protest to the UN unless Argentina mobilizes. (B, A)
- (f) Explain Rule of Conditional Proof.
- (g) Explain Mixed Hypothetical Syllogism. Give an example.

Q.3) Answer in one hundred and fifty words each : (Any Three) [30]

- (a) Use the Method of Truth Table to decide whether the following propositions are tautologies, contradictions or contingencies :
 - (i) $(p \supset q) \supset (\sim q \supset \sim p)$
 - (ii) $(p \cdot q) \supset p$
 - (iii) $p \supset (p \vee q)$
- (b) Use the Method of Truth Tree to determine the following arguments are valid or invalid :
 - (i) $p \supset q / \therefore p \supset (p \cdot q)$
 - (ii) $(p \vee q) \supset (p \cdot q) \sim (p \vee q) / \therefore \sim (p \cdot q)$
 - (iii) $p / \therefore p \supset q$

- (c) Explain Method of Normal Forms. Give an example.
- (d) Explain Concepts of Propositional Variables, Propositional Constants and Logical Constants.
- (e) What is a Deductive Proof ?

Q.4) (A) Demonstrate the validity of the following arguments with direct, conditional or indirect proofs : **(Any Three)** **[15]**

- (a) (i) $T \supset U$
(ii) $V \vee \sim U$
(iii) $\sim V \cdot \sim W \therefore \sim T$
- (b) (i) $(H \supset I) \cdot (J \supset K)$
(ii) $K \vee H$
(iii) $\sim K \therefore I$
- (c) (i) $A \vee (B \supset A)$
(ii) $\sim A \cdot C \therefore \sim B$
- (d) (i) $(D \vee E) \supset (F \cdot G)$
(ii) $D \therefore F$

(B) Prove the invalidity of each of the following by the Method of Assigning Truth Values : **(Any Three)** **[15]**

- (a) (i) $A \supset B$
(ii) $C \supset D$
(iii) $A \vee D \therefore B \vee C$
- (b) (i) $\sim (E \cdot F)$
(ii) $(\sim E \cdot \sim F) \supset (G \cdot H)$
(iii) $H \supset G \therefore G$

- (c) (i) $(I \vee \sim J)$
(ii) $\sim (\sim K \cdot L)$
(iii) $\sim (\sim I \cdot \sim L) / \therefore \sim J \supset K$
- (d) (i) $A \quad (B \vee C)$
(ii) $B \quad (C \vee A)$
(iii) $C \quad (A \vee B) / \therefore \sim A$
- (e) (i) $M \supset (N \vee O)$
(ii) $N \supset (P \vee Q)$
(iii) $Q \supset R$
(iv) $\sim (R \vee P) / \therefore \sim M$
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-127

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी वीस शब्दांत उत्तरे द्या : (कोणतेही दहा)

[20]

- (1) तर्कशास्त्राची व्याख्या द्या.
- (2) निगमन म्हणजे काय ?
- (3) विधान म्हणजे काय ?
- (4) प्रतिवर्तनाची व्याख्या द्या.
- (5) तर्कदोष म्हणजे काय ?
- (6) विधान-तर्कशास्त्रातील विधानांचे वर्गीकरण द्या.
- (7) सर्वतः सत्यता म्हणजे काय ?
- (8) अनुमानाचे नियम आणि सममूल्यतेचे नियम यातील फरक सांगा.
- (9) 'विरोध' म्हणजे काय ?
- (10) निरुपाधिक विधानाचे उदाहरण द्या.
- (11) तार्किक अचराची व्याख्या द्या.
- (12) सत्यता कोष्टक पद्धतीच्या मर्यादा सांगा.
- (13) पदांचे वितरण म्हणजे काय ?

[3798]-127

5

P.T.O.

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी पन्नास शब्दांत उत्तरे द्या : (कोणतेही पाच)

[20]

- (अ) अॅरिस्टॉटलने केलेले विधानांचे वर्गीकरण सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (ब) खालील विधानांचे परिवर्तन करा :
 - (i) सर्व मानव मर्त्य आहेत.
 - (ii) एकही राजकारणी प्रामाणिक नाही.
 - (iii) काही फुले सुंदर असतात.
 - (iv) काही साप विषारी नसतात.
- (क) केवल-विधान चतुष्टची सविस्तर सांगा.
- (ड) एकैकाभास हा तर्कदोष उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.
- (इ) दिलेली चिन्हे वापरून खालील विधाने चिन्हांकित करा :
 - (i) असे नाही की जर अर्जेन्टिनाने हालचाल केली तर ब्राझिल संयुक्त राष्ट्रसंघाकडे निषेध नोंदवेल आणि चिले सर्व लॅटिन अमेरिकन राज्यांची सभा बोलवेल. (A, B, C)
 - (ii) अर्जेन्टिनाने हालचाल केल्याशिवाय ब्राझिल संयुक्त राष्ट्रसंघा निषेध नोंदविणार नाही. (B, A)
- (फ) सोपाधिक सिद्धतेच नियम स्पष्ट करा.
- (ग) मिश्र सोपाधिक संविधान म्हणजे काय ? उदाहरण द्या.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे द्या :

[30]

- (अ) खालील विधानबंध सर्वतः सत्य, सर्वतः असत्य किंवा नैमित्तिकतचा सत्य आहेत हे सत्यता कोष्टक पद्धतीच्या आधारे ठरवा :
 - (i) $(p \supset q) \supset (\sim q \supset \sim p)$
 - (ii) $(p \cdot q) \supset p$
 - (iii) $p \supset (p \vee q)$

(ब) खालील अनुमानांची युक्तायुक्तता सत्यता वृक्ष पद्धतीने ठरवा :

(i) $p \supset q / \therefore p \supset (p \cdot q)$

(ii) $(p \vee q) \supset (p \cdot q) \sim (p \vee q) / \therefore \sim(p \cdot q)$

(iii) $p / \therefore p \supset q$

(क) मानक आकार पद्धती म्हणजे काय, हे सोदाहरण स्पष्ट करा.

(ड) विधान चर, विधान अचर आणि तार्किक अचर या संकल्पना स्पष्ट करा.

(इ) नैगमनिक सिद्धता पद्धती सांगा.

प्र.4) (अ) खालील अनुमानांची युक्तता सिद्ध करा : (नैगमनिक, सोपाधिक, अप्रत्यक्ष यापैकी कोणतीही पद्धती वापरा.) (कोणतीही तीन) [15]

(अ) (i) $T \supset U$

(ii) $V \vee \sim U$

(iii) $\sim V \cdot \sim W / \therefore \sim T$

(ब) (i) $(H \supset I) \cdot (J \supset K)$

(ii) $K \vee H$

(iii) $\sim K / \therefore I$

(क) (i) $A \vee (B \supset A)$

(ii) $\sim A \cdot C / \therefore \sim B$

(ड) (i) $(D \vee E) \supset (F \cdot G)$

(ii) $D / \therefore F$

(ब) खालील अनुमानांची अयुक्तता मूल्ये बहाल करून द्या : (कोणतीही तीन) [15]

(अ) (i) $A \supset B$

(ii) $C \supset D$

(iii) $A \vee D / \therefore B \vee C$

(ब) (i) $\sim (E \cdot F)$

(ii) $(\sim E \cdot \sim F) \supset (G \cdot H)$

(iii) $H \supset G / \therefore G$

- (क) (i) $(I \vee \sim J)$
(ii) $\sim (\sim K \cdot L)$
(iii) $\sim (\sim I \cdot \sim L) / \therefore \sim J \supset K$
- (ड) (i) $A \quad (B \vee C)$
(ii) $B \quad (C \vee A)$
(iii) $C \quad (A \vee B) / \therefore \sim A$
- (ड़) (i) $M \supset (N \vee O)$
(ii) $N \supset (P \vee Q)$
(iii) $Q \supset R$
(iv) $\sim (R \vee P) / \therefore \sim M$
-

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-221

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - I

PSYCHOLOGY OF DEVELOPMENT AND LEARNING

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
 - (2) *Answers to the **two sections** should be written in **separate answer-books**.*
 - (3) *Word limit for **15 marks** question is **300 to 350** words.*
 - (4) *Word limit for **5 marks** question is **130 to 150** words.*
 - (5) *Supplement will not be provided.*
-

SECTION - I

Q.1) Explain nature of Individual Difference. Give various causes of Individual Difference. How the knowledge of Individual Difference helps teacher ? **[15]**

OR

Q.1) State nature of Heredity and Environment. Explain importance of Heredity and Environment in Growth and Development of a Child. **[15]**

Q.2) Explain Concept of Integrated and Inclusive Education. How you will develop attitudes and competencies in you for inclusion ? **[15]**

OR

Q.2) Explain characteristics of Physical and Emotional Development of later childhood. As a teacher, how will you help them to solve their emotional problems ? **[15]**

Q.3) Answer **any four** of the following : [20]

- (a) State Principles of Development.
- (b) How you will make Observation Method more scientific ?
- (c) Use of Psychology to the teacher
- (d) Write various causes of Mal-adjustment.
- (e) Explain Concept of E-environment.
- (f) How you will manage Stress ?

SECTION - II

Q.4) What do you mean by Thinking ? Explain various types of Thinking with suitable examples. [15]

OR

Q.4) Explain Concept of Intelligence. Discuss various types of Intelligence. [15]

Q.5) (A) Explain Concept of Constructivism and give its Educational Application in Learning Process. [08]

(B) Explain Concept of Transfer of Learning and give various types of Transfers of Learning with suitable examples. [07]

OR

Q.5) What do you mean by Memory ? Explain with suitable examples, steps in the Process of Memorisation. [15]

Q.6) Answer **any four** of the following : [20]

- (a) Explain functions of Brain.
- (b) Explain Concept of Mindmapping.
- (c) Teacher Behaviour and Classroom Achievement
- (d) Distinguish between Sensation and Perception
- (e) Explain Concept of Emotional Intelligence.
- (f) State Educational Importance of Cognitivism

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-221

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) दोन्ही विभागांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहा.
- (3) १५ गुणांसाठी शब्दमर्यादा ३०० ते ३५०.
- (4) ५ गुणांसाठी शब्दमर्यादा १३० ते १५०.
- (5) पुरवणी मिळणार नाही.

विभाग - १

प्र.1) व्यक्तिभेदाचे स्वरूप स्पष्ट करा. व्यक्तिभेदाची विविध कारणे लिहा. व्यक्तिभेदाचे ज्ञान शिक्षकाला कसे उपयोगी पडते ? [15]

किंवा

प्र.1) अनुवंश आणि परिस्थितीचे स्वरूप सांगा. बालकाच्या वाढ आणि विकासप्रक्रियेत अनुवंश आणि परिस्थिती यांचे महत्त्व सांगा. [15]

प्र.2) एकात्म आणि समावेशक संकल्पना स्पष्ट करा. तुम्ही तुमच्यामध्ये समावेशक शिक्षणासंबंधी दृष्टीकोन व क्षमता कशा विकसित कराल ? [15]

किंवा

प्र.2) उत्तर किशोरावस्थेच्या शारीरिक आणि भावनिक विकासाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. या अवस्थेतील मुलाच्या शारीरिक व भावनिक समस्या सोडविण्यासाठी कोणते उपाय कराल ? [15]

प्र.3) खालील प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [20]

- (अ) विकासाची तत्वे सांगा.
- (ब) निरीक्षण पद्धती तुम्ही अधिक शास्त्रशुद्ध कशी बनवाल ?
- (क) शैक्षणिक मानसशास्त्राचे शिक्षकाला होणारे उपयोग
- (ड) विषम समायोजनाची कारणे लिहा.
- (इ) ई-पर्यावरण संकल्पना स्पष्ट करा.
- (फ) तणावाचे व्यवस्थापन तुम्ही कसे कराल ?

विभाग - २

प्र.4) विचारप्रक्रिया म्हणजे काय ? विचारप्रक्रियेचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.4) बुद्धिमत्ता संकल्पना स्पष्ट करा. बुद्धिमत्तेच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा. [15]

प्र.5) (अ) ज्ञानरचनावाद संकल्पना स्पष्ट करा आणि या ज्ञानरचनावादाचे अध्ययनातील उपयोजन सांगा. [08]

(ब) अध्ययन संक्रमण संकल्पना स्पष्ट करा. अध्ययन संक्रमणाचे प्रकार सोदाहरण सांगा. [07]

किंवा

प्र.5) स्मरण म्हणजे काय ? स्मरणप्रक्रियेच्या पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

प्र.6) खालील प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [20]

- (अ) मेंदूची कार्ये स्पष्ट करा.
- (ब) मनोमापन संकल्पना स्पष्ट करा.
- (क) शिक्षकाचे वर्तन आणि विद्यार्थ्याचे संपादन
- (ड) संवेदना आणि अवबोध यातील फरक लिहा.
- (इ) भावनिक बुद्धिमत्ता संकल्पना स्पष्ट करा.
- (फ) बोधात्मवादी अध्ययन उपपत्तीचे शैक्षणिक महत्त्व सांगा.

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-222

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - II

COMPULSORY ENGLISH

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Text : *Reflections II* - Ed. By Nandini Nayar

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
 - (2) *Figures to the right indicate full marks.*
-

Q.1) Attempt **any two of the following :**

[20]

- (a) What is the theme of 'The Story of Stanford' ?
- (b) What is the paradox of the modern age according to Yash Pal ?
- (c) Comment on the central idea of the poem 'Digging'.
- (d) How did the words of J R D Tata inspire Sudha Murthy ?

Q.2) Attempt **any two of the following :**

[20]

- (a) What are the two visions of A P J Abdul Kalam ?
- (b) Comment on the suspense in 'After Twenty Years'.
- (c) What is the theme of 'Engine Trouble' ?
- (d) How does Padma Sachdev describe supremacy of nature over man ?

Q.3) Attempt **any two of the following :**

[20]

- (a) Write a review of a film you have recently seen.
- (b) Compose a dialogue of a family on a new brand of tea.
- (c) Write an essay in favour of / or against 'Traditional Remedies'.
- (d) Write resume for a job of an accountant in a company and prepare a covering letter to go with it.

[3798]-222

1

P.T.O.

Q.4) Attempt **any two** of the following :

[20]

- (a) Complete blanks with appropriate link words given in the bracket :

[whether, and, whenever, while, but]

- (i) The test will be held tomorrow _____ you come or not.
- (ii) They were watching a film _____ I was working.
- (iii) She could depend on her parents _____ she needed money and support.
- (iv) Go _____ help the poor.

- (b) Complete sentences with appropriate phrases given in the bracket :
[a lot of, several of, a lot, many]

- (i) The student's party is sure of getting _____ support from their friends.
- (ii) I think you have spoken _____ on the topic. You have said enough that will make me think.
- (iii) She wants to go abroad to study because _____ her friends are going.
- (iv) There are _____ good students in my class but some of them are leaving next year.

- (c) Add suffix '___less' to the words in the bracket and use them in your own sentences :

[breath, motion, tire, thought, effort]

Q.5) Attempt **any two** of the following :

[20]

- (a) Change voice :

- (i) He loved Harvard.
- (ii) I know Jimmy.

- (b) Use proper articles :

- (i) Those bobby pins would be _____ perfect gift for my mother.
- (ii) _____ apple a day keeps doctor away.

- (c) Punctuate the following :
- (i) we want to see the president the man said softly.
 - (ii) is that you bob he asked doubtfully.
- (d) Add question tags :
- (i) I love my country.
 - (ii) She has finished her job.
- (e) Turn the following in reported speech :
- (i) “We don’t want to erect a statue”, the lady explained.
 - (ii) “I just wash, shoes”, he says.
- (f) Make yes/no questions :
- (i) He killed a fly.
 - (ii) The teacher is a great scholar.
- (g) Do as directed :
- (i) I finished my lunch and went out.
(Change into a simple sentence)
 - (ii) He was too tired to stand.
(Change into a complex sentence)
-

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-223

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - III

MARATHI

(आधुनिक मराठी साहित्य व उपयोजित मराठी आणि आमचा बाप आणि आम्ही)

(General - I)

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) शब्दमर्यादेचे कटाक्षाने पालन करा.

प्र.1) (अ) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दोन) [10]

- (1) शुद्धलेखन ही व्यापक संकल्पना आहे. हे स्पष्ट करा.
- (2) शुद्धलेखनाची आवश्यकता का आहे ?
- (3) मुद्रितशोधन संकल्पना स्पष्ट करून स्वरूपानुसार कोणते प्रकार पडतात ?
- (4) 'अनुस्वार' या चिन्हाविषयी कोणतेही पाच नियम सोदाहरण लिहा.

(ब) दिलेला उतारा शुद्ध स्वरूपात लिहा : [05]

महाराष्ट्र हा संतांचा देश आहे. येथे संतांची वानी अमाप पीकते. ही संतांची परंपरा गेली सात शतके अखंडित चालू आहे. लोक सेवेचे महान मंदिर संतांनी या महाराष्ट्रात उभारलं. त्याचा पाया ज्ञानेश्वरांनी घातला. नामदेवांनी त्यांच्या भिंती बांधल्या. एकनाथांनी त्यावर घूमट बांधला. तर तुकोबांनी त्यावर कळस चढविला. गाडगे बाबांनी त्या कळसावर पताका चढविली. ज्ञानोबापासून गाडगे बाबापर्यंत सर्व संतांचे म्हणणे एक - देव देवळात नाही, दगडात नाही, तर तो माणसत आहे. दुर्दैवाची गोष्टी ही कि संतांनी सात शतके आकाशपाताळ

[3798]-223

1

P.T.O.

एक केले. तरी मानसातला परमेश्वर अजून लोकांना दिसून येत नाही. त्यांना दगडातला परमेश्वर दिसतो. गाडगे बाबांनी लक्षावधी लोकांना ओरडून सांगितले “बांबानो, दगडधोंड्याची पुजा करू नका रे, माणसाची पुजा करा” गाडगे बाबांनी जीवनभर भिकाऱ्यांची, पांगळ्यांची, रोग्यांची आणि जनावरांची पुजा केली. ‘गरीबांचा उद्धार’ हा एकच त्यांच्या किर्तनाचा विषय असे.

(क) शुद्ध शब्द लिहा : (कोणतेही पाच)

[05]

- (1) ग्रामिण
- (2) आशिर्वाद
- (3) परीचेछद
- (4) जेष्ठ
- (5) मंत्रीपद
- (6) परिक्षा
- (7) परत्यक्ष

प्र.2) (अ) प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतीही पाच)

[10]

- (1) कथा म्हणजे काय ?
- (2) मराठी नवकथेचे शिल्पकार कोणास म्हटले जाते ?
- (3) ‘कडू-साखर’ या कथेत कोणत्या जमातीचे दर्शन आपल्याला घडते ?
- (4) ‘धर्मा रामोशी’ या कथेचे लेखक कोण आहेत ?
- (5) ‘सेझ’ या कथेत कोणता विषय मांडला आहे ?
- (6) ‘चौथी भित’ मधील नानांच्या मुलांनी कोणते केंद्र सुरु केले होते ?
- (7) आधुनिक मराठी कथेचे जनक कोणास म्हटले जाते ?

(ब) प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही पाच) [10]

- (1) आत्मचरित्राचा हेतू कोणता ?
- (2) चरित्र व आत्मचरित्र यात मुख्य फरक कोणता ?
- (3) 'आठवणीतील पक्षी' या आत्मकथनाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- (4) विठ्ठल कामत हॉटेल व्यावसायिकांना कोणता संदेश देतात ?
- (5) 'आमचा बाप आणि आम्ही' मधील 'आम्ही' म्हणजे कोण ?
- (6) 'आमचा बाप आणि आम्ही' मधील अपूर्वा स्वतःची ओळख कशी करून देते ?
- (7) 'आमचा बाप आणि आम्ही'ची प्रेरणा लेखकाने कोठून घेतली ? ते कोणता संदेश देतात ?

प्र.3) ५० शब्दात उत्तरे लिहा :

(अ) मराठी कथेची जडणघडण - टीप लिहा : [05]

किंवा

(अ) कथेमध्ये समाविष्ट होणारे प्रमुख घटक लिहा. [05]

(ब) आत्मचरित्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [05]

किंवा

(ब) महात्मा गांधी यांचे आत्मचरित्र आदर्श का मानले जाते ? [05]

प्र.4) १५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

(अ) 'अंगणातील पोपट' या कथेचे कथानक थोडक्यात लिहा. [10]

किंवा

(अ) व्यंकटेश माडगूळकर यांच्या 'धर्मा रामोशी' कथेचे रसग्रहण करा. [10]

(ब) 'आमचा बाप आणि आम्ही' आत्मचरित्राचे कथानक लिहा. [10]

किंवा

(ब) आत्मचरित्र हा एक जीवघेणा वाङ्मय प्रकार स्पष्ट करा. [10]

प्र.5) ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा :

(अ) ग. ल. ठोकळ यांच्या 'कडू-साखर' या कथेचे कथानक लिहा. [15]

किंवा

(अ) 'आईची माया' कथेचे रसग्रहण करा. [15]

(ब) दया पवार यांच्या 'बलुतं' आत्मकथनाचा परिचय करून द्या. [15]

किंवा

(ब) 'आमचा बाप आणि आम्ही' हे आत्मचरित्र भिंती तोडून मौलिक आत्मकथनाला जन्म देते. स्पष्ट करा. [15]

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-224

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - IV

HINDI

(General - I)

(2008 Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 100

पाठ्यपुस्तकें : (1) कथाविहार

संपा. : डॉ. सुरेशकुमार जैन

डॉ. वीणा मनचन्दा

(2) काव्य-कुसुमावली

संपा. : डॉ. सुरेशकुमार जैन

डॉ. ऋचा शर्मा

सूचनाएँ :

(1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्र.1) (अ) निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर लिखिये :

[15]

(1) 'बड़े घर की बेटी' कहानी की कथावस्तु अपनी भाषा में स्पष्ट कीजिये ।

(2) 'कुपुत्रो जायेत क्वचिदपि कुमाता न भवति' यह उक्ति 'कुमाता न भवति' कहानी के माध्यम से स्पष्ट कीजिये ।

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर लिखिये :

[15]

(1) 'प्रेत का बयान' कविता का व्यंग स्पष्ट कीजिये ।

(2) 'मेरा देश जल रहा है, बुझानेवाला कोई नहीं' कविता का भावार्थ स्पष्ट कीजिये ।

प्र.2) (अ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिये : [10]

- (1) “नहीं, तुझे निश्चय की आदत नहीं है, एक बार और सोच ले.....
जा, फिलहाल नहा-धो उस कमरे में, वहाँ जाकर भोजन कर लेट,
सोच-विचार ! कल मुझसे मिलना ।”
- (2) “चल भीतर चल कर बैठ । दो दिन में बारात आनेवाली है । खेलना-
कूदना बन्द कर । लाज-हया नहीं है तनिक भी ।”
- (3) “तुमने उन्हें जाने दिया ? तुम सब नामर्द हो, बुज़दिल ।”

(आ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिये : [10]

- (1) हम-तुम आज खड़े हैं जो कन्धे से कन्धे मिलाये,
देख रहे हैं, दीर्घ युगों से अथक पाँव फैलाये,
व्याकुल आत्मनिवेदन-सा यह दिव्य कल्पनापक्षी :
क्यों न हमारा हृदय आज गौरव से उमड़ा आये ।
- (2) जी, गीत जनम का लिखूँ, मरन का लिखूँ;
जी, गीत जीत का लिखूँ, शरण का लिखूँ;
यह गीत रेशमी है, यह खादी का,
यह गीत पित्त का है, यह बादी का ।
- (3) ऐसे थे अरमान कि उड़ते
नीले नभ की सीमा पाने,
लाल किरण-सी चोंच खोल
चुगते तारक-अनार के दाने ।

प्र.3) (अ) निम्नलिखित में से किसी दो पर टिप्पणी लिखिये : [10]

- (1) ‘दिल्ली में एक मौत’ कहानी का व्यंग
- (2) ‘ठेस’ कहानी का सिरचन
- (3) ‘पातकनाशनम्’ कहानी के शीर्षक की सार्थकता

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक पर टिप्पणी लिखिये : [05]

- (1) 'मुझे आज हसना चाहिये' कविता का भावार्थ
- (2) 'सन्नाटा' कविता की रानी

प्र.4) (अ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक पर विज्ञापन का नमूना तैयार कीजिये : [07]

- (1) 'भ्रमणध्वनि संच' का समाचार पत्र के लिये विज्ञापन
- (2) काले, घने, लंबे बालों के लिए आयुर्वेदिक तेल का विज्ञापन

(आ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक पर साक्षात्कार का नमूना तैयार कीजिये : [07]

- (1) भारत की पहली महिला राष्ट्रपती प्रतिभाताई पाटिलजी के साथ की गई भेटवार्ता का नमूना तैयार कीजिये ।
- (2) भारत के प्रसिद्ध क्रिकेट खिलाड़ी सचिन तेंडूलकरजी के साथ साक्षात्कार का नमूना तैयार कीजिये ।

(इ) निम्नलिखित परिच्छेद का हिन्दी में अनुवाद कीजिये : [06]

Once a poor man went to Alexander the Great. Alexander asked him what he wanted from him. The man said, "Lord, give me a thousand pieces of gold." Alexander said no to the man. Then man said, Lord, if you cannot give me thousand pieces, give me a single piece of gold." Again Alexander said, "No" to the man. Alexander said, "A thousand pieces of gold were too much for the man to ask for and a single piece of gold was too little for me to give."

Q.5) (अ) निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर पत्र का प्रारूप तैयार कीजिये : [07]

- (1) ब्रम्हपुरी कॉलोनी, जयपुर से व्यवस्थापक, 'विचार-विविधा' प्रकाशन, ११०/२ नयी बस्ती, आलोपी बाग, इलाहाबाद - २११ ००६ के नाम पत्र लिखकर पुस्तकों की माँग करता / करती है ।

- (2) 'मोहन एण्ड कम्पनी' कच्ची औषधियों के प्रमुख विक्रेता १४७५, खारी बावली, दिल्ली से व्यवस्थापक, गुरुकुल कांगड़ी फार्मसी के नाम पत्र लिखकर कच्ची औषधियों का ऑर्डर (आदेश) पाने के लिये लिखे गये पत्र का नमूना तैयार कीजिये ।

(आ) निम्नलिखित वाक्यों में से किन्हीं चार वाक्यों को सकारण शुद्ध करके फिर से लिखिये :

[08]

- (1) पाँच मुंबई के गुंडे पकड़ गये ।
- (2) शराबी की नशा उतर गई ।
- (3) राम श्याम का बैंक में संयुक्त खाता है ।
- (4) रमेश ने सुरेश की छुट्टी को स्वीकृती दी ।
- (5) पंडिता रमाबाई बड़ी विद्वान महिला है ।
- (6) हमारे देश में नेतों की कमी नहीं है ।

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-225

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - V

ENGLISH

(UNDERSTANDING FICTION)

(General - I)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Prescribed Texts : (1) *Lord of the Flies* - Willing Golding

(2) *Inside the Haveli* - Rama Mehta

(3) *A Man of the People* - Chinua Achebe

Instructions :

(1) *All questions are compulsory.*

(2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer any four of the following :

[20]

- (a) Define Fiction and state its important features.
- (b) Write a note on the Elements of Fiction.
- (c) What is an Autobiographical Novel ? State its important features.
- (d) Differentiate between Organic and Loose Plot.
- (e) What is the role of Conflict in a Novel ?
- (f) Comment on the use of Flashback Technique in Fiction.

Q.2) Attempt **any two** of the following : **[20]**

- (a) Consider *Lord of the Flies* as a novel that projects psychology of the schoolboys.
- (b) Comment on the role of Jack in *Lord of the Flies*.
- (c) Explain significance of the title *Lord of the Flies*.
- (c) Discuss Ralph as a central character in *Lord of the Flies*.

Q.3) Attempt **any two** of the following : **[20]**

- (a) Comment on the importance of the characters of Vijay and Seeta in the novel *Inside the Haveli*.
- (b) Explain Geeta's role as a reformer in *Inside the Haveli*.
- (c) Justify title *Inside the Haveli*.
- (d) Explain how *Inside the Haveli* exposes women and their conditions in the havelis of Rajasthan.

Q.4) Attempt **any two** of the following : **[20]**

- (a) Comment on the statement, "A *Man of the People* is a story of corruption and expectation, deceit and hope".
- (b) Discuss *A Man of the People* as a political satire.
- (c) Draw character sketch of Nanga as a powerful but corrupt minister.
- (d) What is the significance of the role of Odili Samalu in *A Man of the People* ?

Q.5) Attempt **any four** of the following :

[20]

- (a) Discuss importance of physical setting in a novel. Explain with reference to *Lord of the Flies*.
 - (b) Write a note on the significance of the use of dialogues in *Lord of the Flies*.
 - (c) Comment on the method of narration used in *A Man of the People*.
 - (d) What is the importance of conflict in a novel ? Explain with reference to *A Man of the People*.
 - (e) What is the role of Symbolism in Fiction ? Explain with reference to *Inside the Haveli*.
 - (f) What is a Social Novel ? Estimate *Inside the Haveli* as a Social Novel.
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-228

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - VIII

HISTORY

[MODERN INDIA (1885 - 1992)]

(General - II)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer the following in 20 words each : (Any Ten)

[20]

- (1) Explain Concept of Nationalism.
- (2) What is Ilabert Bill ?
- (3) Who had founded 'Anushilan Samitti' ?
- (4) What is meant by 'Prabodhan' ?
- (5) Why did Gandhiji stop Non-co-operation Movement ?
- (6) Explain Concept of Communalism.
- (7) Who founded Abhinav Bharat Movement ?
- (8) Write two principles of 'Bramho Samaj'.
- (9) Write Concept of 'Nemsthya'.
- (10) What is the role of Mahatma Phule in Feminist Movement ?
- (11) Name founder of the following institutions :
 - (i) Gadar Party
 - (ii) Muslim League
- (12) Write Concept of Globlisation.
- (13) Explain functions of 'SEWA' in Feminist Movement.

Q.2) Write brief answers of the following : (Any Three) [30]

- (a) Explain characteristics of Indian Constitution.
- (b) What is the benefit of Non-alignment ?
- (c) Evaluate New Movement of Farmer.
- (d) Explain Consequences of Economic Liberalisation on India.
- (e) Explain purpose behind the Foundation of National Congress.

Q.3) Write broad answers of the following : (Any Two) [30]

- (a) Which programmes were undertaken by Jhal Thinkers for the effectiveness of Swadeshi Movement ?
- (b) Give importance of Fourteen Points Plan of Barrister Jinnah.
- (c) What were the consequences after Partition in India ?
- (d) Evaluate Feminist Movement after Independence and explain Contribution of Women in vivid Movements.

Q.4) Write broad answers of the following : (Any One) [20]

- (a) Give information about India's Green Revolution and explain its failure and success with proper examples.
- (b) Evaluate factors which affected rise of Indian Nationalism.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-228

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न-पत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दहा)

[20]

- (1) राष्ट्रवाद ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) इल्बर्ट बिल म्हणजे काय ?
- (3) अनुशीलन समितीची स्थापना कोणी केली ?
- (4) प्रबोधन म्हणजे काय ?
- (5) गांधीजींनी असहकार चळवळ का थांबविली ?
- (6) 'जातीयवाद' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (7) 'अभिनव भारत' संघटना कोणी स्थापन केली ?
- (8) ब्राम्हो समाजाची दोन तत्त्वे सांगा.
- (9) 'नेमस्त' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (10) महात्मा फुले यांची स्त्री उद्धाराची भूमिका स्पष्ट करा.
- (11) खालील संस्थांच्या संस्थापकांची नावे सांगा :
 - (i) गदर पार्टी
 - (ii) मुस्लिम लीग
- (12) 'जागतिकीकरण' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (13) स्त्री चळवळीतील 'सेवा' (SEWA) या संस्थेचे कार्य स्पष्ट करा.

[3798]-228

3

P.T.O.

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [30]

- (अ) भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ब) अलिप्ततावादी चळवळीची उपयुक्तता काय ?
- (क) शेतकऱ्यांच्या नव आंदोलनाचे मूल्यमापन करा.
- (ड) आर्थिक उदारीकरणाचे भारतावर झालेले परिणाम स्पष्ट करा.
- (इ) राष्ट्रीय काँग्रेसच्या स्थापनेचा हेतू स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तर लिहा : (कोणतेही दोन) [30]

- (अ) जहाल मतवाद्यांनी स्वदेशी चळवळ प्रभावी करण्यासाठी हाती घेतलेले कार्यक्रम कोणते ?
- (ब) बॅरिस्टर जिना यांच्या १४ (चौदा) सूत्री योजनेचे महत्त्व विशद करा.
- (क) भारतावर फाळणीचे कोणकोणते परिणाम झाले ?
- (ड) स्वातंत्र्यानंतरच्या स्त्री चळवळीचे मूल्यमापन करून विविध चळवळीतील स्त्रियांचा सहभाग स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा : (कोणताही एक) [20]

- (अ) भारतातील हस्तिक्रांतीची माहिती देऊन तिचे यशापयश सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (ब) भारतीय राष्ट्रवादाच्या उदयास कारणीभूत ठरलेल्या घटकांचे परीक्षण करा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-229

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - IX

GEOGRAPHY

(GEOGRAPHY OF HUMAN RESOURCES)

(General - II)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Figures to the right indicate full marks.*
 - (3) Draw neat diagrams wherever necessary.*
 - (4) Use of map stencils is allowed.*
-

Q.1) Answer the following in about 20 words each : (Any Ten)

[20]

- (1) Define Human Geography.
- (2) Mention branches of Human Geography.
- (3) Write any two thoughts on Human Geography in Modern Period.
- (4) Mention stages of Human Evolution. (any two)
- (5) Define Human Race.
- (6) What is Human Culture ?
- (7) Define Tribe.
- (8) Mention Major Tribes in India.
- (9) What is Economic Density of Population ?
- (10) What is Religion ?
- (11) Mention any four Religions in the World.
- (12) Define Migration.
- (13) Mention types of Hair according to Hydan.

[3798]-229

1

P.T.O.

Q.2) Answer the following in about 50 words each : **(Any Four)** [20]

- (a) Stages of Human Evolution
- (b) Human Life in the Cold Region
- (c) Base of Racial Classification
- (d) Types of Migrations
- (e) Religion and National Integration
- (f) Bhil Tribe in India

Q.3) Answer the following in about 150 words each : **(Any Three)** [30]

- (a) Explain regional distribution of Tribes in India.
- (b) Explain about Human Geography in Medieval Period.
- (c) Explain factors affecting Location and Pattern of Rural Settlement.
- (d) Explain factors affecting Growth of Urban Settlement.
- (e) Explain Griffith Tylor's Theory of Human Race Evolution.

Q.4) Answer the following in about 300 words each : **(Any Two)** [30]

- (a) Define Human Geography and describe nature, scope and branches of Human Geography.
- (b) Define Culture. Explain major languages in World and state Language and National Integration.
- (c) Describe Growth of Population, its adverse effects on Natural Resources.
- (d) Explain Human Geography in Pre-historical Period and describe Concept of Determinism and Possibilism.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-229

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
- (4) नकाशा स्टेन्सील वापरण्यास परवानगी आहे.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दहा) [20]

- (1) मानवी भूगोलाची व्याख्या लिहा.
- (2) मानवी भूगोलाच्या शाखा सांगा.
- (3) मानवी भूगोलाच्या मध्ययुगीन काळातील दोन विचारवंत लिहा.
- (4) मानवी उत्क्रांतीचे टप्पे लिहा. (कोणतेही दोन)
- (5) मानवी वंशाची व्याख्या लिहा.
- (6) मानवी संस्कृती म्हणजे काय ?
- (7) जमातीची व्याख्या लिहा.
- (8) भारतातील प्रमुख जमाती लिहा.
- (9) लोकसंख्येची आर्थिक घनता म्हणजे काय ?
- (10) धर्म म्हणजे काय ?
- (11) जगातील कोणतेही चार धर्म लिहा.
- (12) स्थलान्तराची व्याख्या लिहा.
- (13) हॅडनच्या मतानुसार केसांचे प्रकार सांगा.

[3798]-229

3

P.T.O.

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही चार) [20]

- (अ) मानवी उत्क्रांतीचे टप्पे
- (ब) शित प्रदेशातील मानवी जीवन
- (क) वांशिक वर्गीकरणाचे आधार
- (ड) स्थलान्तराचे प्रकार
- (इ) धर्म आणि राष्ट्रीय एकात्मता
- (फ) भारतातील भिल्ल जमात

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [30]

- (अ) भारतातील जमातीचे प्रादेशिक वितरण स्पष्ट करा.
- (ब) मध्ययुगीन मानवी भूगोल स्पष्ट करा.
- (क) ग्रामीण वस्तीच्या स्थानावर व रचनेवर परिणाम करणारे घटक लिहा.
- (ड) नागरी वसाहतीच्या वाढीवर परिणाम करणारे घटक सांगा.
- (इ) ग्रिफिथ टेलर यांचा मानवी वंश उत्क्रांतीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दोन) [30]

- (अ) मानवी भूगोलाची व्याख्या सांगून स्वरूप, व्याप्ती आणि मानवी भूगोलाच्या शाखांचे वर्णन करा.
- (ब) संस्कृति म्हणजे काय ? ते सांगून जगातील प्रमुख भाषा आणि भाषा व राष्ट्रीय एकात्मता स्पष्ट करा.
- (क) लोकसंख्या वाढीचा नैसर्गिक साधनावर होणारा विपरीत परिणाम स्पष्ट करा.
- (ड) इतिहास पूर्व-काळातील मानवी भूगोल स्पष्ट करून निश्चयवाद व संभव्यवाद ही संकल्पना स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-230

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - X

ECONOMICS

(BANKING AND CO-OPERATION IN INDIA)

(General - II)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Figures to the right indicate full marks.*
-

Q.1) Answer the following in 20 words each : (Any Ten)

[20]

- (1) Define the term 'Bank'.
- (2) Write meaning of Commerical Banking.
- (3) What is Demand Draft ?
- (4) Write meaning of Goods Mortgage.
- (5) Define Negotiable Instruments.
- (6) What is Bill of Exchange ?
- (7) Define Co-operative Movement.
- (8) What is Co-operative Banking ?
- (9) What is NABARD ?
- (10) Write meaning of Globalisation.
- (11) Define Consumer.
- (12) Write meaning of P.A.C.
- (13) Write two names of Housing Co-operatives.

[3798]-230

1

P.T.O.

Q.2) Answer the following in 50 words each : **(Any Five)** **[20]**

- (a) Write limitations of Multiple Credit Creation.
- (b) Write Achievements of Nationalisation of Commercial Banks.
- (c) Write characteristics of Cheque.
- (d) Explain objectives of Monetary Policies.
- (e) Write importance of Co-operative Movement.
- (f) Write Defects of D.C.C.B.
- (g) Explain problems of Dairy Co-operatives in Maharashtra.

Q.3) Answer the following in 150 words each : **(Any Three)** **[30]**

- (a) Write problems of Sugar Industries and suggest measures to control them.
- (b) Explain structure of Indian Banking.
- (c) Define Co-operation and explain principles of Co-operation.
- (d) Explain effects of Globalisation on Co-operative Banking.
- (e) Explain problems of Housing Co-operatives and suggest measures to overcome them.

Q.4) Answer the following within 300 words each : **(Any Two)** **[30]**

- (a) Define Consumer Co-operatives and explain their progress and problems and suggest measures to control problems.
- (b) What is Co-operative Agricultural Marketing ? Explain its problems and suggest measures to control them.
- (c) Define Endorsement and explain its types and effect on Banking System.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-230

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दहा)

[20]

- (1) बँकेची व्याख्या लिहा.
- (2) 'कमर्शियल बँकिंग' म्हणजे काय ?
- (3) 'डिमांड ड्राफ्ट' म्हणजे काय ?
- (4) 'मालाचे तारण' म्हणजे काय ?
- (5) हस्तांतरक्षम दस्तऐवजाची व्याख्या लिहा.
- (6) हुंडी म्हणजे काय ?
- (7) 'सहकारी चळवळ' व्याख्या लिहा.
- (8) सहकारी बँका म्हणजे काय ?
- (9) 'NABARD'चे पूर्ण रूप लिहा.
- (10) जागतिकीकरण म्हणजे काय ?
- (11) उपभोगक्ताची व्याख्या लिहा.
- (12) P.A.C.चा अर्थ लिहा.
- (13) सहकारी गृहरचनाची दोन उदाहरणे लिहा.

[3798]-230

3

P.T.O.

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही पाच) [20]

- (अ) बहुविध पतनियंत्रणाच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- (ब) व्यापारी बँकांचे राष्ट्रीयकरण याचे यश स्पष्ट करा.
- (क) चेकची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ड) चलनविषयक धोरणांची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- (इ) सहकारी चळवळीचे महत्त्व लिहा.
- (फ) D.C.C.B.चे दोष स्पष्ट करा.
- (ग) महाराष्ट्रातील दुग्ध सहकारी संघटनांच्या समस्या स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [30]

- (अ) साखर कारखान्यांच्या समस्या स्पष्ट करा व त्यांच्या नियंत्रणाचे उपाय सूचवा.
- (ब) भारतीय बँकांची रचना स्पष्ट करा.
- (क) सहकाराची व्याख्या लिहा व सहकाराची तत्वे स्पष्ट करा.
- (ड) सहकारी बँकांवर जागतिकीकरणाचे परिणाम स्पष्ट करा.
- (इ) सहकारी गृहरचना याच्या समस्या स्पष्ट करून त्या दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.

प्र.4) पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दोन) [30]

- (अ) उपभोगत्यांची सहकारी संघटना म्हणजे काय ? त्यांचा विकास व समस्या स्पष्ट करा, समस्या नियंत्रणाचे उपाय सूचवा.
- (ब) सहकारी शेती विक्रीव्यवस्था म्हणजे काय ? याच्या समस्या स्पष्ट करून नियंत्रणाचे उपाय सूचवा.
- (क) हस्तांतरणाची व्याख्या लिहा. त्याचे प्रकार स्पष्ट करा व बँक व्यवसायावर हस्तांतरणाचे परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-231

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - XI

MARATHI

(मराठी साहित्यातील विविध प्रवाह)

(Special - I)

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

पाठ्यपुस्तके : (1) नाटक - तृतीय रत्न

(2) कादंबरी - हाल्या हाल्या दूध दे

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) शब्दमर्यादेचे कटाक्षाने पालन करा.

प्र.1) पुढीलपैकी दहा प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दापर्यंत उत्तरे लिहा :

[20]

- (1) नाटकांचे आशयानुसार होणारे प्रकार कोणतेही चार सांगा.
- (2) नाटकाची कोणतीही एक व्याख्या सांगा.
- (3) तृतीय रत्न या नाटकातील पात्रांची नांवे लिहा.
- (4) म. फुले यांनी कोणत्या समाजाची स्थापना केली ?
- (5) नाटकाचे मर्मस्थान कोणते ?
- (6) 'तृतीय रत्न' या नाटकातील प्रतिपाद्य विषय कोणता ?
- (7) कादंबरीच्या कोणत्याही दोन व्याख्या लिहा.
- (8) कादंबरीचे कोणतेही दोन घटक सांगा.

[3798]-231

1

P.T.O.

- (9) 'हाल्या हाल्या दूध दे' या कादंबरीत लेखकाने कोणता संदेश दिला आहे ?
- (10) 'हाल्या हाल्या दूध दे' कादंबरी कोणत्या प्रदेशातील आहे ? लेखकाने त्यासाठी कोणती भाषा वापरली आहे ?
- (11) कादंबरीतील शोभाचा सासरा कसा आहे ?
- (12) 'हाल्या हाल्या दूध दे' या कादंबरीतील सावकाराचे पात्र कसे रंगविले आहे ?
- (13) कोणत्याही दोन ग्रामीण कादंबरीकारांची नावे सांगा.

प्र.2) पुढील प्रश्नांची ५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

- (अ) नाटकाच्या सादरीकरणासाठी कोणती पूर्वतयारी करावी लागते ? [05]

किंवा

- (अ) महात्मा फुले यांच्या 'तृतीय रत्न' या नाटकातील जोगाईचे व्यक्तिचित्र स्पष्ट करा. [05]

- (ब) कादंबरी आणि कविता यातील साम्य-भेद स्पष्ट करा. [05]

किंवा

- (ब) 'हाल्या हाल्या दूध दे' कादंबरीतील शोभाचे व्यक्तिचित्रण रेखाटा. [05]

प्र.3) पुढील प्रश्नांची १५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

- (अ) नाटक म्हणजे काय ? नाटकाची व्याख्या सांगून नाटकाचे घटक स्पष्ट करा. [10]

किंवा

- (अ) 'तृतीय रत्न' या नाटकाचे कथानक संक्षिप्त स्वरूपात लिहा. [10]

- (ब) कादंबरी म्हणजे काय ? कादंबरीचे प्रकार स्पष्ट करा. [10]

किंवा

- (ब) 'हाल्या हाल्या दूध दे' या बाबाराव मुसळे यांच्या कादंबरीतील 'न्यानबा' या पात्राचे व्यक्तिचित्र रेखाटा. [10]

प्र.4) पुढील प्रश्नांची १५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

(अ) नाटकाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. [10]

किंवा

(अ) महात्मा फुले यांच्या 'तृतीय रत्न' या नाटकातील विदूषकाचे व्यक्तिचित्रण स्पष्ट करा. [10]

(ब) वर्तमानपत्र, आकाशवाणी व दूरदर्शन या माध्यमांमध्ये वापरण्यात येणाऱ्या काही संज्ञांचे (शब्दांचे) स्पष्टीकरण करा. [10]

किंवा

(ब) 'हाल्या हाल्या दूध दे' ही बाबाराव मुसळे यांची कसदार ग्रामीण कादंबरी म्हणून तिचे वाङ्मयीन मूल्यमापन करा. [10]

प्र.5) पुढील प्रश्नांची ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा :

(अ) मराठीतील नाट्यपरंपरा विकासाचे टप्पे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

(अ) महात्मा फुले यांच्या 'तृतीय रत्न' या नाटकातील संवादावर टीपण तयार करा. [15]

(ब) मराठी कादंबरीची ऐतिहासिक स्थित्यंतरे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

(ब) 'हाल्या हाल्या दूध दे' या कादंबरीतील खालील पात्रांचे व्यक्तिचित्रण करा : [15]

(i) शोभाचा सासरा

(ii) रंगा

(iii) रखमी

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-232

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - XI

HINDI

(काव्यशास्त्र)

(Special - I)

(2008 Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 100

सूचनाएँ :

(1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दस के उत्तर संक्षेप में लिखिये :

[20]

- (1) संस्कृत के विद्वानों द्वारा दी गई काव्य की दो परिभाषाओं को स्पष्ट कीजिये ।
- (2) भावतत्त्व से क्या तात्पर्य है ?
- (3) शब्दशक्ति के भेद बताइये ।
- (4) शब्दालंकार से क्या तात्पर्य है ?
- (5) भारतीय दृष्टि से काव्य के प्रयोजन बताइये ।
- (6) काव्य के प्रमुख चार लक्षण बताइये ।
- (7) उपन्यास किसे कहते हैं ?
- (8) रेखाचित्र को शब्दचित्र क्यों कहा जाता है ?
- (9) एकांकी की परिभाषा लिखिये ।
- (10) रस-निष्पत्ति में सहयोगी तत्त्व कौन से है ?
- (11) आलोचना की परिभाषा लिखिये ।
- (12) नाटक और एकांकी को अलग करनेवाले दो भेद लिखिये ।
- (13) महाकाव्य की परिभाषा लिखिये ।

[3798]-232

1

P.T.O.

प्र.2) (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो अलंकारों का सोदाहरण परिचय दीजिये : [10]

- (1) यमक
- (2) उत्प्रेक्षा
- (3) अनुप्रास
- (4) भ्रांतिमान

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो छंदों के लक्षण सोदाहरण स्पष्ट कीजिये : [10]

- (1) शिखरिणी
- (2) रोला
- (3) कवित्त
- (4) कुंडलिया

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं चार के उत्तर लिखिये : [20]

- (अ) पाश्चात्य काव्यशास्त्र में प्रतिपादित किन्हीं चार प्रयोजनों को संक्षेप में स्पष्ट कीजिये ।
- (ब) काव्य में अलंकारों का महत्त्व विशद कीजिये ।
- (क) उपन्यास में चरित्र-चित्रण का महत्त्व स्पष्ट कीजिये ।
- (ड) एकांकी के तत्व स्पष्ट कीजिये ।
- (इ) वर्णिक और मात्तिक छंदों के अंतर को स्पष्ट कीजिये ।
- (फ) कहानी के शीर्षक और उद्देश को स्पष्ट कीजिये ।

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं दो के उत्तर लिखिये : [20]

- (अ) महाकाव्य का स्वरूप बताकर उसके तत्वों का विवेचन कीजिये ।
- (ब) आलोचना की विशेषता स्पष्ट करते हुए आलोचक के गुणों का विवेचन कीजिये ।
- (क) रसनिष्पत्ति का सूत्र बताते हुए रसनिष्पत्ति में सहयोग देनेवाले अवयवों का परिचय दीजिये ।

प्र.5) निम्नलिखित में से किन्हीं चार पर टिप्पणियाँ लिखिये :

[20]

- (अ) रेडिओ नाटक
 - (ब) कला आत्मसाक्षात्कार के लिये
 - (क) संस्मरण
 - (ड) व्यंजना शब्दशक्ति
 - (इ) नायक के भेद
 - (फ) खंडकाव्य
-

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-233

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - XI

ENGLISH

(UNDERSTANDING DRAMA)

(Special - I)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Texts Prescribed : (1) *The Importance of Being Ernest* - Oscar Wilde
(2) *Death of a Salesman* - Arthur Miller
(3) *Hayavadana* - Girish Karnad

Q.1) Attempt any four of the following :

[20]

- (a) What are the ancient forms of Drama ?
- (b) How is Plot different from Story and Theme ?
- (c) Explain importance of Unities in a Play.
- (d) Define Tragedy. Mention a few traits of Modern Tragedy.
- (e) Define Comedy. Give a few examples.
- (f) Explain the term 'Anti-hero'.

Q.2) Attempt any two of the following :

[20]

- (a) Comment on the use of element of absurdity in '*The Importance of Being Ernest*'.
- (b) Give character sketch of Algernon Moncrief.
- (c) Write a note on Satire in '*The Importance of Being Ernest*'.

[3798]-233

1

P.T.O.

Q.3) Attempt **any two** of the following : **[20]**

- (a) Discuss Willy Roman as a tragic hero in Arthur Miller's '*Death of a Salesman*'.
- (b) Write a detailed note on the use of symbolism in '*Death of a Salesman*'.
- (c) Discuss plot structure of '*Death of a Salesman*'.

Q.4) Attempt **any two** of the following : **[20]**

- (a) What is the significance of the title, 'Hayavadana' ?
- (b) Write a brief note on the role of chance or fate (or coincidence) in 'Hayavadana'.
- (c) Comment on the role of the chours in Girish Karnad's '*Hayavadana*'.

Q.5) Answer briefly **any four** of the following : **[20]**

- (a) "Conflict is the Soul of Drama." How is this applicable to '*Death of a Salesman*'.
- (b) Explain difference between flat and round characters. Give examples from '*Death of a Salesman*'.
- (c) Comment on the use of stage properties in '*Hayavadana*'.
- (d) What is Complex Plot ? Give examples from '*Hayavadana*'.
- (e) "Use of wit, humour, satire and irony quite artisitically", explain it regarding drama '*Hayavadana*'.
- (f) What is Social Tragedy ? Give example from '*Death of a Salesman*'.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-234

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - XI

GEOGRAPHY

(INDIA - A GEOGRAPHICAL ANALYSIS)

(Special - I)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Figures to the right indicate full marks.*
 - (3) Draw neat diagrams wherever necessary.*
 - (4) Use of map stencils is allowed.*
-

Q.1) Answer the following in about 20 words each : (Any Ten)

[20]

- (1) Give Longitudinal and Latitudinal Extent of India.
- (2) Mention Divisions of Ganga Plain.
- (3) Mention any four sub-rivers of Godavari River.
- (4) Mention any four types of Vegetations of India.
- (5) What is Soil Conservation ?
- (6) Give types of Iron-ores.
- (7) Write any four Projects of Atomic Power in India.
- (8) Write any four Advantages of Irrigation.
- (9) What is meant by MIDC ?
- (10) Write any four advantages of Green Revolution.
- (11) Mention important modes of Transportation in India.
- (12) What is Trade ?
- (13) Write any four advantages of Small Land-holders in India.

[3798]-234

1

P.T.O.

Q.2) Answer the following in about 50 words each : **(Any Four)** [20]

- (a) Absolute Location of India
- (b) West Flowing Rivers in North India
- (c) Deforestation
- (d) Problems of Indian Agriculture
- (e) Industrial Policy of India
- (f) Importance of Communication

Q.3) Answer the following in about 150 words each : **(Any Three)** [30]

- (a) Describe Godavari and Krishna River System in detail.
- (b) Describe types and distribution of Coal in India.
- (c) Mention major types of Forests in India and describe any two types in detail.
- (d) Explain significance of Agriculture in Indian Economy.
- (e) Explain about Population Distribution of India.

Q.4) Answer the following in about 300 words each : **(Any Two)** [30]

- (a) Describe major Physical Regions of India.
- (b) Explain about the development of Agriculture in India.
- (c) Mention major modes of Transportation and describe about Indian Roads.
- (d) Mention major types of Soils in India and explain about any two types of Soils.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-234

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
- (4) नकाशा स्टेन्सील्स वापरण्यास परवानगी आहे.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दहा) [20]

- (1) भारताचा अक्षवृत्तीय व रेखावृत्तीय विस्तार लिहा.
- (2) गंगेच्या मैदानी प्रदेशाचे विभाग लिहा.
- (3) गोदावरी नदीच्या कोणत्याही चार उपनद्या लिहा.
- (4) भारतातील कोणत्याही चार जंगल प्रकाराची नावे लिहा.
- (5) मृद् संधारण म्हणजे काय ?
- (6) लोह-खनिजाचे प्रकार लिहा.
- (7) भारतातील कोणत्याही चार अणुशक्ती प्रकल्पांची नावे लिहा.
- (8) जलसिंचनाचे चार फायदे लिहा.
- (9) एम.आय.डी.सी.चा अर्थ काय ?
- (10) हरित क्रांतीचे कोणतेही चार फायदे लिहा.
- (11) भारतातील प्रमुख वाहतुक प्रकार सांगा.
- (12) व्यापार म्हणजे काय ?
- (13) भारतातील अल्प भूधारकांचे फायदे लिहा.

[3798]-234

3

P.T.O.

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही चार) [20]

- (अ) भारताचे निरपेक्ष स्थान
- (ब) उत्तर भारतातील पश्चिम वाहिनी नद्या
- (क) वृक्षतोड
- (ड) भारतीय शेतीच्या समस्या
- (इ) भारताचे औद्योगिक धोरण
- (फ) दळवळणाचे महत्त्व

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [30]

- (अ) गोदावरी व कृष्णा नदी प्रणालीचे सविस्तर वर्णन करा.
- (ब) भारतातील कोळशाचे प्रकार व वितरण सविस्तर लिहा.
- (क) भारतातील प्रमुख जंगल प्रकार सांगून कोणत्याही दोन प्रकारांचे वर्णन करा.
- (ड) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील शेतीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (इ) भारतीय लोकसंख्येचे वितरण विशद करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दोन) [30]

- (अ) भारताचे प्रमुख प्राकृतिक विभाग सविस्तर लिहा.
- (ब) भारतीय कृषी विकासाचे विश्लेषण करा.
- (क) भारतातील प्रमुख वाहतुक मार्ग सांगून रस्त्याविषयी माहिती लिहा.
- (ड) भारतातील प्रमुख मृदा प्रकार सांगून कोणत्याही दोन प्रकारांचे सविस्तर वर्णन करा.

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-236

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - XII

CONTENT-CUM-METHODOLOGY OF SCHOOL SUBJECTS

ENGLISH EDUCATION

(2008 Pattern)

Time : 1.30 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Figures to the right indicate full marks.*
 - (3) Answer limit :*
 - (i) 300-350 words for 15 marks.*
 - (ii) 130-150 words for 5 marks.*
-
-

Q.1) What is Structural Approach ? What are the merits and demerits of Structural Approach ? Explain with examples. **[15]**

OR

Q.1) What is C.C.M. ? Explain concept and importance of C.C.M. in English. How concept C.C.M. is useful to English Teacher ? Explain with an example. **[15]**

Q.2) What are the features of a good English Text-book ? Give a critical analysis of any English Text-book that you have evaluated. **[15]**

OR

Q.2) How will you inculcate Moral Values of National Integrity. Scientific Attitude and Patriotism through English Content ? Give an example. **[15]**

Q.3) Write short answers : (Any Four)

[20]

- (a) Three Language Formula
- (b) Methods of Teaching Reading (any one)
- (c) Inductive Method of Teaching Grammar
- (d) Language Laboratory
- (e) Qualities of English Teacher (any two)
- (f) Concept of Remedial Teaching

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-236

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - XII

CONTENT-CUM-METHODOLOGY OF SCHOOL SUBJECTS

आशययुक्त अध्यापन पद्धती मराठी

(2008 Pattern)

वेळ : 1.30 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) उत्तरे शब्दमर्यादा :
 - (i) दीर्घोत्तरी ३००-३५० शब्द (१५ गुण)
 - (ii) लघुत्तरी १३०-१५० शब्द (५ गुण)

प्र.1) मातृभाषेचे महत्त्व सांगून तिची वर्तमान स्थिती स्पष्ट करा. मातृभाषा मराठीचे स्थान उंचविण्यासाठी शिक्षक म्हणून तुम्ही कोणते प्रयत्न कराल ? [15]

किंवा

प्र.1) मातृभाषा अध्यापनाच्या विविध पद्धती कोणत्या ते सांगून माध्यमिक स्तरावर वापरल्या जाणाऱ्या कोणत्याही दोन पद्धतींचे अध्यापनाच्या दृष्टीने फायदे व मर्यादा लिहा. [15]

प्र.2) अभ्यासक्रम तयार करताना कोणकोणती तत्वे विचारात घ्यावी लागतात ? कोणतीही सहा तत्वे वर्तमान मराठी विषयाच्या अभ्यासक्रमातून कशी साध्य होतात ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

[3798]-236

3

P.T.O.

प्र.2) आशय विश्लेषणाची गरज स्पष्ट करून त्याची उद्दिष्टे लिहा. आशय विश्लेषण करताना कोणकोणत्या बाबींचा विचार करावा लागतो ते माध्यमिक स्तरावरील एका घटकाद्वारे स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा : [20]

- (अ) आशययुक्त अध्यापनाची संकल्पना स्पष्ट करून त्याची गरज लिहा.
 - (ब) मराठी भाषेच्या वर्गाध्यापनाच्या उद्दिष्टांचे महत्त्व स्पष्ट करून तीन उद्दिष्टांचे मराठी पाठ्यांशासंदर्भात स्पष्टीकरणे लिहा.
 - (क) पाठ्यपुस्तकाचे अंतर्गत निकष तुम्ही अभ्यासलेल्या एका पाठ्यपुस्तकाच्या आधारे स्पष्ट करा.
 - (ड) उपचारात्मक अध्यापनाचे स्वरूप स्पष्ट करून महत्त्व लिहा.
 - (इ) मराठी विषयाच्या संरचनेचे अध्यापन करताना होणारे उपयोग उदाहरणासह स्पष्ट करा.
 - (फ) मूल्याची संकल्पना स्पष्ट करून कोणतीही तीन मूल्ये मराठी अध्यापनातून कशी रुजविता येतील ते लिहा.
-

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-236

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - XII

CONTENT-CUM-METHODOLOGY OF SCHOOL SUBJECTS

हिन्दी शिक्षण

(2008 Pattern)

समय : 1.30 घण्टा]

[कुल गुण : 50

सूचना :

(1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(2) दाहिनी ओर के अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्र.1) भारत की भाषिक समस्या के तीन कारण स्पष्ट कीजिये । इस समस्या पर उपाय की दृष्टि से त्रिभाषा सूत्र का स्वरूप सविस्तर विशद कीजिये ।

[15]

अथवा

प्र.1) 'पाठ्यक्रमानुवर्ती उपक्रम' यह संकल्पना स्पष्ट करके हिंदी भाषा विकास हेतु किन्हीं चार उपक्रमों की चर्चा कीजिये । इन उपक्रमों का आयोजन करते समय किन बातों का पालन करना आवश्यक है ?

[15]

प्र.2) हिंदी विषय का अध्यापन करते समय 'सर्वधर्म समभाव' तथा 'राष्ट्रीयता का संवर्धन' इन मूलभूत घटकों की (केंद्रीय तत्त्वों की) शिक्षा किस प्रकार देनी चाहिये, यह किन्हीं दो-दो पाठों के उदाहरण देकर स्पष्ट कीजिये ।

[15]

अथवा

[3798]-236

5

P.T.O.

प्र.2) 'आशय विश्लेषण' यह संकल्पना स्पष्ट कीजिये । आशय विश्लेषण का अध्यापन में महत्त्व बताकर किन्हीं दो पाठों के आशय विश्लेषण कीजिये । [15]

प्र.3) किन्हीं चार उपप्रश्नों के उत्तर लिखिये : [20]

- (अ) चर्चा पद्धति द्वारा पाठ-अध्यापन की सीढ़ियाँ स्पष्ट कीजिये ।
- (ब) राष्ट्रभाषा अध्यापन के सामान्य उद्देश्यों की चर्चा कीजिये ।
- (क) हिंदी भाषा-अध्यापक के किन्हीं दस विशेष गुणों की चर्चा कीजिये ।
- (ङ) हिंदी की आदर्श पाठ्यपुस्तक के अंतरंग के लक्षण बताकर उनके संदर्भ में किसी एक पाठ्यपुस्तक की चिकित्सा कीजिये ।
- (इ) 'साहित्य विद्या' के अनुसार हिंदी भाषा की संरचना तैयार कीजिये ।
- (फ) पाठ्यचर्चा, पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक इनका आपसी संबंध स्पष्ट कीजिये ।

Total No. of Questions : 3+3]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-301

T. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - I

EDUCATION FOR NEW TIMES

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Answers to the **two sections** should be written in **separate answer-books**.*
- (3) *Figures to the right indicate full marks.*
- (4) *Essay type questions carry **fifteen marks** and the answers of the same are expected to be written in **300 to 350 words**.*
- (5) *Short answer type questions carry **five marks** and answers to the same are expected to be written in **120 to 150 words**.*
- (6) *Supplement will not be provided.*

SECTION - I

Q.1) What is Educational Philosophy ? Explain with the following points : **[15]**

- (1) Relationship between Education and Philosophy
- (2) Scope of Educational Philosophy
- (3) Functions of Educational Philosophy

OR

Q.1) Explain Education Philosophy of Ravindranath Tagore with the help of following points : **[15]**

- (1) Meaning of Education
- (2) Aims of Education
- (3) Teacher
- (4) Concept of Discipline

[3798]-301

1

P.T.O.

Q.2) State Aim of Modern Indian Society. Explain National objectives in the Indian Constitution. What role can Education Play in achieving these objectives ? [15]

OR

Q.2) What are the characteristics of Liberal Education, Vocational Education and Character Formation ? Explain importance of Education in Human Life. [15]

Q.3) Write short notes : (**Any Four**) [20]

- (a) Explain Education Goals of Buddhist Period.
- (b) How will you implement any two Education Thoughts of Karmavir Bhaurao Patil in your teaching ?
- (c) Objective Education of Democratic Citizenship.
- (d) State qualities of Good Teacher for New Times.
- (e) Explain Mahatma Phule thought of Women Education.
- (f) Importance of National Integration

SECTION - II

MODERN INDIAN SOCIETY

Q.1) State characteristics of Modern Indian Society. Explain role of teacher in the age of Globalisation, Modernisation and Urbanisation. [15]

OR

Q.1) What is Family ? What are the responsibilities of Modern Family ? Explain importance of interactions within Family. [15]

Q.2) Explain meaning of Non-government Organisations. What are the characteristics of Non-government Organisations ? Explain their role in Educational Development. [15]

OR

Q.2) How impact of Mass Communication Media on Society is increasing ?
How will you make use of Computer, Television and Literature for
the Educational Development of Students ? **[15]**

Q.3) Answer **any four** from the following : **[20]**

- (a) Education as an Instrument of Social Change
 - (b) The Educational Importance of Peer Group
 - (c) Importance of Women Education
 - (d) State activities of Maharashtra Government for Minority Education.
 - (e) Any two Interactions in the School
 - (f) Compare Rural and Urban Communities
-

Total No. of Questions : 3+3]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-301

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) दोनही विभागांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहावी.
- (3) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (4) प्रश्न-क्रमांक १, २, ४ आणि ५ ची उत्तरे प्रत्येकी ३५० ते ४०० शब्दात लिहा.
- (5) प्रश्न ३ आणि ६ची उत्तरे १२० ते १५० शब्दात लिहा.
- (6) पुरवणी दिली जाणार नाही.

विभाग - १

प्र.1) शैक्षणिक तत्त्वज्ञान म्हणजे काय ? खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा : [15]

- (1) शिक्षण व तत्त्वज्ञान यांचा संबंध
- (2) शैक्षणिक तत्त्वज्ञानाची व्याप्ती
- (3) शैक्षणिक तत्त्वज्ञानाची कार्ये

किंवा

प्र.1) रवीन्द्रनाथ टागोरांचे शिक्षणविषयक तत्त्वज्ञान खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा : [15]

- (1) शिक्षणाचा अर्थ
- (2) शिक्षणाची ध्येये
- (3) शिक्षक
- (4) शिस्तीविषयक संकल्पना

प्र.2) आधुनिक भारतीय समाजाचे ध्येय सांगा. भारतीय घटनेत अंतर्भूत करण्यात आलेली राष्ट्रीय उद्दिष्टे स्पष्ट करा. ही राष्ट्रीय उद्दिष्टे साध्य करण्यास शिक्षण कोणती भूमिका पार पाडू शकेल ? [15]

किंवा

प्र.2) उदार शिक्षण, व्यावसायिक शिक्षण आणि शीलसंवर्धनाचे शिक्षण यांची वैशिष्ट्ये कोणती ? या शिक्षणाचे मानवी जीवनातील महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [20]

- (अ) बौद्धकालीन शिक्षणाची ध्येये स्पष्ट करा.
- (ब) कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या शिक्षणविषयक दोन विचारांची अंमलबजावणी तुम्ही तुमच्या अध्यापनातून कशी कराल ?
- (क) लोकशाही नागरिकत्वाच्या शिक्षणाची उद्दिष्टे
- (ड) आधुनिक काळातील चांगल्या शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये सांगा.
- (इ) स्त्री शिक्षणाविषयीचे महात्मा फुले यांचे विचार स्पष्ट करा.
- (फ) राष्ट्रीय एकात्मतेकरिता शिक्षणाचे महत्त्व

विभाग - २

आधुनिक भारतीय समाज

प्र.1) आधुनिक भारतीय समाजाची वैशिष्ट्ये सांगा. जागतिकीकरण, आधुनिकीकरण आणि शहरीकरणाच्या काळातील शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.1) कुटुंब म्हणजे काय ? आधुनिक कुटुंबाच्या जबाबदाऱ्या कोणत्या ? कुटुंबातील आंतरक्रियांचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

प्र.2) अशासकीय संघटनेचा अर्थ स्पष्ट करा. अशासकीय संघटनेची लक्षणे सांगा. शैक्षणिक विकासासाठी त्यांचा सहभाग स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.2) समूह संपर्क माध्यमाचा समाजावर कसा प्रभाव वाढत आहे ? विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक विकासामध्ये संगणक, टेलिव्हिजन व साहित्य यांचा कसा उपयोग होतो ? [15]

प्र.6) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [20]

- (अ) शिक्षण – सामाजिक परिवर्तनाचे एक साधन
- (ब) समवयस्क गटाचे शैक्षणिक महत्त्व
- (क) स्त्री शिक्षणाचे महत्त्व
- (ड) अल्पसंख्यकांच्या शिक्षणासाठी महाराष्ट्र शासनाचे उपक्रम सांगा.
- (इ) शाळेत चालणाऱ्या कोणत्याही दोन आंतरक्रिया
- (फ) ग्रामीण व शहरी लोकसमुदाय यांची तुलना करा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 8

[3798]-302

T. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER- II

COMPULSORY ENGLISH

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

**Prescribed Text : *Enriching Your Competence in English*
- Thorat and Others**

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
- (2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) (A) Match phrases given in column 'A' with their meanings given in column 'B' : (Any Five) [05]

'A'

'B'

(1) to come across	(i) to leave ground and begin to fly
(2) to give off	(ii) to decide something
(3) to give in	(iii) to meet or find somebody or something by chance
(4) to go against	(iv) to produce smell, light etc.
(5) to take off	(v) to accept one's defeat
(6) to make up mind	(vi) to resist or to oppose

(B) Fill in the blanks with suitable words given in the brackets : (Any Five) [05]

[continuous, dangerous, complicated, polluted, desired, elderly, significant]

- (1) Precision, clarity and simplicity of the forms make _____ matter easy to understand.
- (2) The _____ mind that breeds pollution in society has to be purified.
- (3) We must respect _____ and experienced persons.

[3798]-302

1

P.T.O.

- (4) A teacher plays a _____ role in overall development of students.
- (5) Weapons today are more _____ than those of the past.
- (6) Learning is a never ending, that is, a _____ process.
- (7) Teaching is intended to bring about a _____ change in a learner's behaviour.

(C) Form two words each using the following suffixes/prefixes :

(Any Five)

[05]

- (1) ambi-
- (2) bio-
- (3) counter-
- (4) -ance
- (5) -cy
- (6) -free
- (7) mis-

(D) Fill in the blanks in each of the following sentences choosing correct alternative from the words given in the brackets :

(Any Five)

[05]

- (1) Modern poets make heavy use of _____ in their poetry.
[allusions/illusions]
- (2) The Government made _____ announcement about the waiving of loans to the farmers.
[official/officious]
- (3) Many students have _____ knowledge of the subject that they study.
[superficial/superfluous]
- (4) My friend has been recently appointed as the _____ of a college.
[principle/principal]
- (5) APJ Abdul Kalam is an _____ personality in the field of space technology.
[eminent/imminent]

- (6) Who _____ America ?
[discovered/invented]
- (7) The town has a concert hall and a theatre. The _____
was built in 1950.
[later/latter]

Q.2) (A) Do as directed : (Any Five) [05]

- (1) This property belongs _____ my close friend.
[Use appropriate preposition]
- (2) When I opened the door, I (see) a snake.
[Use correct tense form of the verb given in the brackets
and rewrite]
- (3) _____ he is poor, he is very happy.
[Use appropriate conjunction]
- (4) My teacher helped a poor man yesterday.
[Change the voice]
- (5) He _____ eat ten apples when he was young.
[Use appropriate modal auxiliary verb expressing 'ability']
- (6) Namrata may I know your fathers name please.
[Punctuate the sentence]
- (7) Mr. Jadhav said to the lady receptionist, "I'm waiting for
you."
[Change into indirect speech]

**(B) State whether the following sentences are simple, compound or
complex : (Any Five) [05]**

- (1) You should carry umbrella with you in hot weather.
- (2) If you heat a metal, it expands.
- (3) Answer the question or you will be punished.

- (4) I was completing the homework when you entered.
- (5) Science has broken down the barriers of time and space.
- (6) She told me that the examinations were postponed.
- (7) The instructor came out and disappeared in the crowd.

(C) Change the following sentences as per instructions given in the brackets : **(Any Five)** **[05]**

- (1) Despite his protests, the management went on with its original plan.

[Change into complex sentence]

- (2) I am responsible for whatever I decide.

[Change into simple sentence]

- (3) In spite of his problems he completed the assignments.

[Change into compound sentence]

- (4) If you do not co-operate, you will be dismissed from the job.

[Change into compound sentence]

- (5) Attend the classes regularly or your terms will not be granted.

[Change into complex sentence]

- (6) He has lost the books borrowed from the library.

[Change into complex sentence]

- (7) Although they were defeated, they did not lose hope.

[Change into compound sentence]

(D) State reference material you will use to get the following information : **(Any Five)** **[05]**

- (1) To get information about the Hindu Marriage Act.
- (2) To find out antonym for the word 'literate'.
- (3) To find out telephone number of Chennai University.

- (4) To know details about the earthquake that took place on 15th January, 2010.
- (5) To know grammatical category of a word.
- (6) To study causes and effects of the Second World War.
- (7) To find out time and fare of flights to Singapore from Mumbai.

Q.3) Attempt **any three** of the following :

[30]

- (a) Read the following passage carefully and make notes in the form of points and sub-points. Suggest a suitable title.

Brain drain is a direct loss to the under-developed countries that train them at great cost and then lose them to other countries. As per a UN report, thousands of specialists migrate from backward countries like India to highly-developed countries like the USA, the UK, Germany, Japan and some European countries.

There are a number of factors responsible for brain drain in India. First, India lacks job opportunities. After completion of the professional course and training, there is no proper employment in India. Second, we do not recognize and reward talent in our people. Hargobind Khurana could not get work in India. We recognized his worth only when he left India for the United States and became a Nobel Laureate.

Third, India does not offer research and development facilities to qualified and trained professionals. These personnel are offered attractive jobs so that they stay on in advanced countries and give them the advantage of their research. They settle down there forever.

Fourth, advanced countries offer attractive lab and working facilities for research and give them high standard of living and high wages.

Fortunately India has vast natural resources like oil, gas, coal, iron ore, minerals, precious stones, nuclear raw material etc. These have to be fully developed for use. But enough experts are not available in India. So, the resources tend to get neglected. We can tap our brains in India so that we can make most of our resources.

- (b) Write a paragraph of about 15 sentences to convey the information contained in the following table :

**Student Strength in Various Method Subjects in
Final Year of City B.A.B.Ed College, Pune**

Year	English	Politics	Geography	Marathi	Economics
2002-03	13	15	10	08	10
2003-04	20	13	10	08	09
2004-05	20	14	09	08	09
2005-06	22	12	10	09	07
2006-07	22	11	10	10	07

- (c) Summarise the following passage to its one-third length. Suggest a suitable title. (Credit will be given to points and rough draft)

Electricity is the most romantic of all inventions. It is nothing short of a wonder. It is a miracle and it works miracles.

It gives us light. As soon as we press a button, our room or office is lighted. If you keep many lamps in your drawing room, they will shine together and will dazzle you. An exhibition ground or a wedding place is turned into a romantic place under the dazzling lights of myriads of multi-coloured electric lamps. And when trees are decorated with these lights, the whole place wears an appearance of a fairy land.

Today we see films in theatres with the help of electricity. It has given us X-ray which pierces through our body and makes bare its every limb to the naked eye. Is it not a wonder ?

Another romance of electricity is the driving power which it gives to machines, vehicles, etc. Trains and metros run with its help. It moves machines in factories. With its help we cook our food, wash our clothes and clean our houses. If we wish to go to the fiftieth storey of a building, we can use lift and it saves our efforts.

There is no sphere of life in which electricity does not work wonders. Like an invisible man it is at your service at all hours of the day or night. The wonder is its services are not only useful but are cheap and wonderful.

- (d) Expand **any one** of the following ideas in about 200 words :
- (i) Service to man is service to God.
 - (ii) Health is wealth.

Q.4) Attempt **any three** of the following :

[30]

- (a) Develop the following points into a reflective essay of about 400 words.

Education in India Today :

- (1) Introduction
- (2) Aims and Objectives of Education
- (3) Primary, Secondary and Higher Education today
- (4) Professional and Non-professional Education
- (5) Failure in Achievement of Objectives
- (6) Reasons
- (7) Suggestions
- (8) Concluding remarks

- (b) You are talking to your friends on the use of mobile phones by students in colleges. One of your friends says that students need not have cell phones at all. You think that it is necessary. Other friends also express their views on good and bad effects of cell phones. Write this in the form of a piece of conversation.
 - (c) Imagine that you are a journalist and going to interview a famous actor who received a national award. Prepare ten questions to be asked and their possible answers.
 - (d) You visited historically, culturally and geographically important places during your study tour. Prepare a report in about 15 sentences.
-

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-303

T. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - III

MARATHI

(नेमलेल्या साहित्यकृतीचा अभ्यास)

(General - I)

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

पाठ्यपुस्तके : (1) संत जनाबाईंचे निवडक अभंग

(2) सभासद बखर

(3) माझा रशियाचा प्रवास

(4) अर्धविराम

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) शब्दमर्यादेचे कटाक्षाने पालन करावे.

प्र.1) पुढीलपैकी दहा प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[20]

- (1) अभंग म्हणजे काय ?
- (2) वारकरी संप्रदायातील दोन संत कवयित्रींची नावे लिहा.
- (3) संत नामदेवाच्या घरी किती माणसे होती ?
- (4) बखर म्हणजे काय ?
- (5) सभासद बखरीत वर्णनाचे कोणकोणते प्रकार आढळतात ?

- (6) सभासद बखरीमध्ये निवेदनासाठी कोणती बोलीभाषा वापरली आहे ?
बखरीच्या बखरकाराचे नांव लिहा.
- (7) यशवंतराव गडाख प्रथम कोठे नोकरीस लागले ?
- (8) यशवंतरावांच्या आईने वणीच्या देवीला कोणता नवस केला ?
- (9) यशवंतराव गडाख यांच्या बालपणातील त्यांच्या स्मृतीत राहिलेली पहिली घटना कोणती ?
- (10) अण्णाभाऊ साठे यांना रशियाला जाण्याचे आमंत्रण कसे मिळाले ?
- (11) 'बाळू' या शब्दाचा अर्थ काय ?
- (12) रशियाने प्रगतीचा पदर धरला आहे, असे अण्णाभाऊंना का वाटते ?
- (13) अण्णाभाऊ साठे यांच्या जीवनाचे साफल्य कोणते ?

प्र.2) पुढील प्रश्नांची ५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

- (अ) संत जनाबाईने ज्ञानेश्वराविषयी कशी भावना व्यक्त केली आहे ? [05]

किंवा

- (अ) 'सभासद बखरी' विषयी भाषाशैली लिहा. [05]

- (ब) यशवंतराव गडाखांवर 'प्री-कॅडेट कोर्स ट्रेनिंग' पूर्ण केल्याने कोणते चांगले संस्कार झाले ? [05]

किंवा

- (ब) रशियातील सामुदायिक शेती [05]

प्र.3) थोडक्यात उत्तरे लिहा : (कोणतीही चार) [20]

- (अ) संत जनाबाई यांच्या अभंगातील नाममहात्म्य
- (ब) बखर लेखनाची सर्वसाधारण वैशिष्ट्ये
- (क) अण्णाभाऊ साठे यांनी 'मास्को शहराचे केलेले वर्णन'
- (ड) 'अर्धविराम' द्वारे यशवंतराव गडाखांचे बालपण
- (इ) 'अर्धविराम'मधील पशु-पक्षी
- (फ) रशियन माणूस इतिहास प्रिय आहे.

प्र.4) पुढील प्रश्नांची उत्तरे १५० शब्दात लिहा :

[20]

(अ) संत जनाबाई यांच्या उपदेशपर अभंगाचा परिचय करून द्या.

किंवा

(अ) अफजलखान वधाचे वर्णन करा.

(ब) यशवंतराव गडार यांचे व्यक्तिचित्र स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) अण्णाभाऊ साठे यांनी सांगितलेली रशियन माणसांची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्र.5) पुढील प्रश्नांची ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[30]

(अ) संत जनाबाईंचे अभंग भावकवितेचा प्रत्यय देणारे आहेत. स्पष्ट करा.

किंवा

(अ) सभासद बखरीचे वाङ्मयीन सौंदर्य स्पष्ट करा.

(ब) अण्णाभाऊ साठे यांच्या व्यक्तिमत्त्वातील विविध पैलू सांगा.

किंवा

(ब) 'अर्धविराम' या आत्मचरित्राची ठळक वाङ्मयीन वैशिष्ट्ये सांगा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-304

T. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - IV

HINDI

(General - I)

(2008 Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 100

पाठ्यपुस्तकें : (1) श्रेष्ठ निबंध

डॉ. आलोक गुप्ता

(2) खंडकाव्य : भूमिजा - नागार्जुन

सूचनाएँ :

(1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्र.1) (अ) निम्नलिखित पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं आठ के हिन्दी पर्याय लिखिये : [08]

- (1) Advisor
- (2) Commissioner
- (3) General Manager
- (4) Post Master General
- (5) Receptionist
- (6) Technologist
- (7) Research Assistant
- (8) Vice Chancellor
- (9) Surveyor
- (10) Operator

[3798]-304

1

P.T.O.

(आ) निम्नलिखित संक्षिप्तियों में से किन्हीं आठ के पूर्ण रूप लिखिये : [08]

- (1) C.B.
- (2) D.I.R.
- (3) A.D.A.C.
- (4) F.E.R.A.
- (5) I.B.A.
- (6) I.D.B.I.
- (7) I.P.S.
- (8) M.P.S.C.
- (9) N.D.A.
- (10) R.B.I.

(इ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर कल्पना विस्तार कीजिये : [08]

- (1) मानव-जीवन एक 'पहेली' है ।
- (2) चार दिन की चांदनी फिर अंधेरी रात ।

(ई) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर पत्र का प्रारूप तैयार कीजिये : [08]

- (1) अवर सचिव, स्वास्थ्य मंत्रालय, भारत सरकार की ओर से सरकारी कार्यालयों में स्वाइन फ्लू की रोकथाम के लिये ज्ञापन तैयार कीजिये ।
- (2) नीरज शास्त्री, उपसचिव, भारत सरकार, सभी राज्य सरकारों को खाद्यान्नों की वसूली के संदर्भ में परिपत्र लिखते हैं ।

(उ) निम्नलिखित विषयों में से किसी एक विषय पर साक्षात्कार लेखन कीजिये : [08]

- (1) प्रतिभाताई पाटिलजी से महिला विकास के संदर्भ में किये गये साक्षात्कार का प्रारूप तैयार कीजिये ।
- (2) एम.पी.एस.सी. परीक्षा उत्तीर्ण उम्मीदवार से भेटवार्ता का प्रारूप तैयार कीजिये ।

प्र.2) (अ) निम्नलिखित अवतरणों में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिये : [10]

- (1) पशुओं की तरह उसका पेट और मानस समान्तर रेखा में नहीं है। जिस दिन वह सीधे तनकर खड़ा हुआ, मानस ने उसके पेट पर विजय की घोषणा की।
- (2) साहित्य में मनुष्य का जीवन ही नहीं, जीवन की वे कामनाएँ, जो अनन्त जीवन में भी पूरी नहीं हो सकती, निहीत रहती हैं।
- (3) जो अपने प्राणों का मोह छोड़कर उँचे कगार से कूद जाने का बस एक बार साहस कर सके, उसी की वह धार है। उस धार में कूदने वाला स्वयं नौका बन जाता है, उसे ले जाने के लिये किसी दूसरी नौका की आवश्यकता नहीं रह जाती।

(आ) निम्नलिखित अवतरणों में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिये : [10]

- (1) कहाँ मिलेगा ऐसा सुन्दर देश ?
धन्य हमारा कोसल जनपद धन्य !
सुजल सुफल बहुविध धनधान्य समेत !
लता-गुल्म-तृण-तरु-वल्ली परिव्याप्त !
सरयूजल अभिसिंचित स्फीत समृद्ध !
सुर-नर-मुनि मनमोहन परम ललाम !
- (2) जीवन भर वह तुम्हें रखेगा याद
नारी के प्रति कभी न होगा क्रूर
नहीं करेगा वह दूसरा विवाह
सदा रहेगा एक पत्निव्रत-शील ।
- (3) पहले उमड़ी थी फेनिल जलराशि
मटमैली आभामय चारों ओर
हुये विदीर्ण धरा के कोमल वक्ष
कई क्षणों तक गूँज गया आकाश ।

प्र.3) (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो के उत्तर लिखिये : [10]

- (1) काव्य रसों के संदर्भ में दाँतों का क्या महत्त्व है ?
- (2) क्रोध उत्पन्न होने के क्या कारण हैं ?
- (3) पहला सफेद बाल देखकर लेखक की क्या अवस्था हुई ?

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो के उत्तर लिखिये : [10]

- (1) 'भूमिजा' खंडकाव्य के आधार पर सीता की जन्मकथा का परिचय दीजिये ।
- (2) 'भूमिजा' खंडकाव्य के पात्रों का परिचय दीजिये ।
- (3) लव-कुश को देखकर त्रिजटा क्या सोचती है ?

प्र.4) (अ) निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर विस्तार से लिखिये : [10]

- (1) निबंध कला की दृष्टि से 'साहित्य की महत्ता' निबंध की समीक्षा कीजिये ।
- (2) 'देवदास' निबंध का परिचय अपनी भाषा में दीजिये ।

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर विस्तार से लिखिये : [10]

- (1) सीता के भू-समर्पण के बाद महाकवि वाल्मीकि की क्या दशा हुई ?
- (2) 'भूमिजा' खंडकाव्य का भावार्थ अपनी भाषा में लिखिये ।

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-305

T. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - V

ENGLISH

(POETRY AND FICTION)

(General - I)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Texts : (1) *Nineteenth and Twentieth Century Verse : Ed. By Chris Woodhead*

(2) *Lucky Jim : Kingsley Anis*

(3) *Train To Pakistan : Khushwant Singh*

Instructions :

(1) *All questions are compulsory.*

(2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) (A) Answer **any five** of the following in not more than 20 words each :

[10]

- (a) What is an Ode ?
- (b) State any two features of Romantic Poetry.
- (c) What is Climax ?
- (d) What is a Sonnet ? State various types of Sonnets.
- (e) What are Rhetorical Devices ?
- (f) What is Personification ? Give an example.

(B) Explain with reference to the context **any three** of the following : **[15]**

- (a) When the stars threw down their spears
And watered heaven with their tears
Did he smile his work to see ?
Did he who made the Lamb make thee ?

[3798]-305

1

P.T.O.

- (b) And soon with this he other matter blended,
Cheerfully uttered, with demeanour kind,
But stately in the main; and when he ended,
I could have laughed myself to scorn to find
In that decrepit Man so firm a mind.
'God', said I, "be my help and stay secure;
I'll think of the leech-gatherer on the lonely moor !"
- (c) 'Season of mists and mellow fruitfulness,
Close bosom friend of the maturing sun.'
'Until they think warm day will never cease;
For summer has over brimmed their clammy cells.'
- (d) How dull it is to pause to make an end,
To rust unbrunished not to shine in use
As though to breathe were life
- (e) And all for this, nature is never spent;
There lives the dearest freshness deep down things,
And though the last lights of the black west went
Oh, morning, at the brown brink eastward, springs,
Because the holy ghost over the bent
World broods with warm breast and ah ! with bright wings.

Q.2) (A) Answer **any one** of the following : **[10]**

- (a) 'To Autumn' is a symphony of colour and sound.
Substantiate.
- (b) Discuss theme of the poem 'God's Grandeur'.

(B) Write short notes on **any two** of the following : **[10]**

- (a) Comment 'The Second Coming' is a modern poet's reaction to Science and Democracy.
- (b) How is the life of slum dwellers depicted in the poem 'Preludes' ?
- (c) Show how 'Journey of the Magi' is a dramatic monologue.
- (d) Discuss use of para - rhymes in 'Strange Meeting'.

Q.3) (A) Answer **any one** of the following : [10]

(a) Discuss on the view that Jim is a twentieth century folk hero.

(b) Consider 'Lucky Jim' as a serio-comic novel.

(B) Write short notes on **any two** of the following : [10]

(a) Dixon's first encounter with Bertrand.

(b) Relationship of Jim and Margaret.

(c) Arte get together.

(d) Dixon's chase of the bus.

Q.4) (A) Answer **any one** of the following : [10]

(a) Discuss 'Train to Pakistan' is based on the theme of partition.

(b) Discuss violence in the novel 'Train to Pakistan'.

(B) Write short notes on **any two** of the following : [10]

(a) Meet Singh

(b) Mono Majra as a representative Indian Village

(c) 'Train to Pakistan' as an epic

(d) The Doomed Hero in 'Train to Pakistan'

Q.5) Answer **any one** of the following : [15]

(a) Comment on the portrayal of the protagonist post-war novels.

(b) Discuss major themes of Romantic Poetry.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-308

T. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - VIII

HISTORY

(MODERN INDIA – 1765 to 1961)

(General - II)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer the following in 20 words each : (Any Ten)

[20]

- (1) What was the Khilafat Movement ?
- (2) Name any two French Colonies in India.
- (3) Who started first textile mill in India and when ?
- (4) Who was Birsa Munda ?
- (5) Write any two objects of the Muslim League.
- (6) State importance of 'Darpan' Newspaper.
- (7) Who was the second president of the Indian National Congress ?
- (8) Who was the founder of the Ramakrishna Mission ?
- (9) Write phase of the period of Financial Imperialism.
- (10) What is meant by Extremism ?
- (11) Write main motto of the Arya Samaj.
- (12) Name any two Bengali Newspapers in British Period.
- (13) What is meant by 'Rayatwari System' ?

[3798]-308

1

P.T.O.

Q.2) Answer the following in 50 words each : **(Any Four)** **[20]**

- (a) Write a brief note on 'Panchasheel'.
- (b) Explain policy of the Doctrine of Lapse.
- (c) State nature of 'Dual Government'.
- (d) Write in brief about Commercialisation of Agriculture.
- (e) State objectives of the Muslim League.
- (f) What is the role of Vasudev Balvant Phadke ?

Q.3) Answer the following in 150 words each : **(Any Three)** **[30]**

- (a) What were the causes of the Revolt of 1857 ?
- (b) Give development of Western Education in British Period.
- (c) Write about Women Emancipation Movement.
- (d) Give an account of the Home Rule Movement and state its significance.
- (e) State causes for the rise of Indian National Congress.

Q.4) Answer the following in 300 words each : **(Any Two)** **[30]**

- (a) State salient features of Constitution of India.
- (b) Explain in detail about Five Years Plan and Mixed Economy.
- (c) Evaluate Education Policy and Famine of the British in India.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-308

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दहा)

[20]

- (1) खिलाफत चळवळ म्हणजे काय ?
- (2) भारतातील दोन फ्रेंच वसाहतींची नावे सांगा.
- (3) भारतात पहिली कापड गिरणी कोणी व केव्हा सुरु केली ?
- (4) बिरसा मुंडा कोण होता ?
- (5) मुस्लिम लीगचे कोणतेही दोन उद्देश सांगा.
- (6) 'दर्पण' वृत्तपत्राचे महत्त्व सांगा.
- (7) राष्ट्रीय सभेचे दूसरे अध्यक्ष कोण होते ?
- (8) रामकृष्ण मिशन कोणी स्थापन केले ?
- (9) वसाहतवादी अर्थव्यवस्थेचे टप्पे लिहा.
- (10) जहाल मतवाद म्हणजे काय ?
- (11) आर्य समाजाचे प्रमुख घोषवाक्य लिहा.
- (12) ब्रिटिश काळातील कोणत्याही दोन बंगाली वृत्तपत्रांची नावे सांगा.
- (13) 'स्यतवारी पद्धत' म्हणजे काय ?

[3798]-308

3

P.T.O.

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही चार) [20]

- (अ) पंचशील याविषयी थोडक्यात टीप लिहा.
- (ब) खालसा धोरण स्पष्ट करा.
- (क) दुहेरी राज्यव्यवस्थेचे स्वरूप सांगा.
- (ड) शेतीचे व्यापारीकरण याविषयी थोडक्यात लिहा.
- (इ) मुस्लिम लीगची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- (फ) वासुदेव बळवंत फडके यांचे कार्य लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [30]

- (अ) १८५७च्या उठावाची कारणे लिहा.
- (ब) ब्रिटीश काळातील पाश्चात्य शिक्षणाचा विकास सांगा.
- (क) स्त्रियांच्या बंधमुक्तीची चळवळ याविषयी लिहा.
- (ड) होमरूल चळवळीची माहिती लिहा आणि तिचे महत्त्व सांगा.
- (इ) राष्ट्रीय सभेच्या उदयाची कारणे सांगा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दोन) [30]

- (अ) भारतीय राज्यघटनेची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ब) पंचवार्षिक योजना व मिश्र अर्थव्यवस्था यावर सविस्तर विवेचन करा.
- (क) भारतातील ब्रिटीशांच्या शिक्षणविषयक व दुष्काळविषयक धोरणाचे मूल्यमापन करा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-309

T. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - IX

GEOGRAPHY

(RESOURCES AND ENVIRONMENT)

(General - II)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*
- (3) Draw neat diagrams wherever necessary.*
- (4) Use of map stencils is allowed.*

Q.1) Answer the following in about 20 words each : (Any Ten)

[20]

- (1) Write any two components of Resources.
- (2) Write any four examples of Cultural Resources.
- (3) Mention any four direct uses of Forests.
- (4) Define Inexhaustible Energy Resources.
- (5) Mention any four factors affecting Hydel Power Generation.
- (6) State any two examples of Biotic Resources.
- (7) What do you mean by Over-population ?
- (8) Write any four types of Natural Ecosystems.
- (9) Write any two names of Primary Consumers.
- (10) Define Water Pollution.
- (11) Mention types of Economies.
- (12) What is dB ?
- (13) Write any two effects of Global Warning.

[3798]-309

1

P.T.O.

Q.2) Write notes in about 50 words each : **(Any Four)** [20]

- (a) Effects of Deforestation
- (b) Significance of Non-exhaustable Resources
- (c) Population as a Resource
- (d) Structure of an Ecosystem
- (e) Food Scarcity
- (f) Destruction of Ozone Layer

Q.3) Answer the following in about 150 words each : **(Any Three)** [30]

- (a) Explain Biotic and Abiotic Resources.
- (b) Explain environmental significance of Forests.
- (c) Give an account of Mineral Oil Production in India.
- (d) Describe causes and effects of Acid Rain.
- (f) “Environmental Impact Assessment is need of the time.” Explain.

Q.4) Answer the following in about 300 words each : **(Any Two)** [30]

- (a) What is Resource ? Classify resources and explain importance of Renewable Resources.
 - (b) What is Over-population ? Explain pressure of Over-population on Resources.
 - (c) Explain causes and effects of Water Pollution.
 - (d) Classify Ecosystems and give an account of Equatorial Ecosystems.
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-309

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
- (4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दहा) [20]

- (1) साधन-संपदांचे कोणतेही दोन घटक लिहा.
- (2) सांस्कृतिक साधन-संपदेची कोणतेही चार उदाहरणे लिहा.
- (3) वन-संपदेचे कोणतेही चार प्रत्यक्ष उपयोग सांगा.
- (4) अक्षय्य उर्जा साधनांची व्याख्या लिहा.
- (5) जल विद्युत निर्मितीवर परिणाम करणारे कोणतेही चार घटक सांगा.
- (6) जैविक साधन-संपदेची दोन उदाहरणे लिहा.
- (7) अतिरिक्त लोकसंख्या म्हणजे काय ?
- (8) नैसर्गिक परिसंस्थेचे कोणतेही चार प्रकार लिहा.
- (9) कोणत्याही दोन प्राथमिक भक्षकांची नावे लिहा.
- (10) जल प्रदूषण म्हणजे काय ?
- (11) अर्थव्यवस्थांचे प्रकार सांगा.
- (12) डी.बी. (dB) काय आहे ?
- (13) जागतिक तापमान वाढीचे कोणतेही दोन परिणाम लिहा.

[3798]-309

3

P.T.O.

प्र.2) प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत टिपा लिहा : (कोणत्याही चार)

[20]

- (अ) निर्वनीकरणाचे परिणाम
- (ब) अक्षय साधन-संपदाचे महत्त्व
- (क) लोकसंख्या एक साधन-संपदा
- (ड) परिसंस्था संरचना
- (इ) अन्न दुर्भिक्ष
- (फ) ओझोन स्तराचा हास

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [30]

- (अ) जैविक व अजैविक साधन-संपदा स्पष्ट करा.
- (ब) वनांचे पर्यावरणीय महत्त्व विशद करा.
- (क) भारतातील खनिज तेल उत्पादनाचा वृत्तांत द्या.
- (ड) आम्ल पर्जन्याची कारणे व परिणामांचे वर्णन करा.
- (इ) “पर्यावरणीय प्रभाव परीक्षण ही काळाची गरज आहे.” विशद करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणत्याही दोन) [30]

- (अ) साधन-संपदा म्हणजे काय ? साधन-संपदाचे वर्गीकरण करून पुनर्नवीकरणीय संपदाचे महत्त्व विशद करा.
- (ब) अतिरिक्त लोकसंख्या म्हणजे काय ? अतिरिक्त लोकसंख्येचा साधन-संपदेवरील तणाव स्पष्ट करा.
- (क) जल प्रदूषणाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- (ड) परिसंस्थाचे वर्गीकरण करा व विषुववृत्तीय परिसंस्थेचे सविस्तर वर्णन करा.

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-311

T. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - IX

MARATHI

(मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : प्रारंभ ते १८१८)

(Special - II)

(2008 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) शब्दमर्यादेचे कटाक्षाने पालन करा.

प्र.1) कोणत्याही दहा प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[20]

- (1) महानुभव पंथातील श्री चक्रधरांचे गुरु कोण ?
- (2) आद्यकवी मुकुंदराजांच्या ग्रंथांची नावे सांगा.
- (3) म्हाझुमटांना कोणकोणत्या नावांनी ओळखले जाते ?
- (4) बखरीचे चार मुख्य प्रकार कोणते ?
- (5) लावणीची सर्वसाधारण व्याख्या सांगा.
- (6) ज्ञानेश्वरीत किती अध्याय व श्लोक आहेत ?
- (7) श्रीदत्त या संप्रदायाचे प्रमुख दैवत कोणते आहे ?
- (8) संत एकनाथाच्या दोन भारूडांची नावे लिहा.

[3798]-311

1

P.T.O.

- (9) विठ्ठल बीडकरांच्या ग्रंथांची दोन नांवे लिहा.
- (10) रामदासांच्या साहित्यसृष्टीवर कोणत्या लोकांचा ठसा उमटलेला दिसतो ?
- (11) मोरोपंताच्या कोणत्याही दोन काव्यरचनेची नांवे लिहा.
- (12) होनाजी बाळा यांचे संपूर्ण नांव काय ?
- (13) वामन पंडितांनी कोणती आख्याने लिहली आहेत ?

प्र.2) पुढील प्रश्नांची ५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[10]

- (अ) संत नामदेवांच्या वाङ्मयीन कार्याचे विशेष सांगा.

किंवा

- (अ) महानुभवांच्या साती ग्रंथांची नांवे लिहा.
- (ब) परशुरामाने लावण्या व पोवाड्यांचे वर्गीकरण कसे केले आहे ?

किंवा

- (ब) वामन पंडितांचे अध्यात्मग्रंथ व आख्यान काव्ये सांगून वैशिष्ट्यांचा परामर्श द्या.

प्र.3) कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[20]

- (अ) 'स्मृतिस्थळ' विषयी माहिती लिहा.
- (ब) संत ज्ञानेश्वरांची साहित्यसंपदा
- (क) एकनाथांची भारुडातून तत्कालीन समाजजीवनाचे चित्रण दिसते — स्पष्ट करा.
- (ड) संत रामदासांचे वाङ्मयीन कर्तृत्व
- (इ) पंडिती काव्याची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (फ) मोरोपंतांच्या कवितेची ओळख करून द्या.

प्र.4) पुढील प्रश्नांची १५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[20]

(अ) तुकारामाची अभंगवाणी हेच त्यांचे आत्मचरित्र

किंवा

(अ) महाराष्ट्रातील वारकरी पंथाचे स्वरूप व कार्य सांगा.

(ब) पंडित कवी व शाहिरी कवी यांना जोडणारा दुवा म्हणजे शाहीर रामजोशी असे का म्हणतात ?

किंवा

(ब) रामदासांचे कार्य इतर संतकवीपेक्षा वेगळे आहे. साहित्याद्वारे स्पष्ट करा.

प्र.5) पुढील प्रश्नांची ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[30]

(अ) एक समर्थ लोकशिक्षक म्हणून संत एकनाथाच्या साहित्याचे वेगळेपण स्पष्ट करा.

किंवा

(अ) वारकरी पंथ व महानुभव पंथ यांचे स्वरूप व कार्य भिन्न कसे होते ?

(ब) ऐतिहासिक दृष्ट्या बखर वाङ्मयाचे महत्त्व सांगा.

किंवा

(ब) मोरोपंतांचे पंतकाव्य रचनेने विपुल व सर्वश्रेष्ठ आहे. स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-312

T. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - XI

HINDI

(साहित्य)

(Special - II)

(2008 Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 100

पाठ्यपुस्तकें : (1) उपन्यास : 'दौंड'

लेखक : ममता कालिया

(2) मध्ययुगीन काव्य : 'काव्यकुंज'

संपा. : डॉ. जे. आर. बोर्से

डॉ. ऋचा शर्मा

(3) नाटक : 'बकरी'

लेखक : सर्वेश्वरदयाल सक्सेना

सूचनाएँ :

(1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्र.1) 'दौंड' उपन्यास माता-पिता और पुत्र के बीच के पारंपारिक रिश्ते पर प्रश्नचिन्ह उपस्थित कर पुरानी मान्यताओं को कालबाह्य घोषित करता है ।" स्पष्ट कीजिये । [15]

अथवा

प्र.1) उपन्यास के तत्त्वों के आधार पर 'दौंड' उपन्यास की समीक्षा कीजिये । [15]

प्र.2) सुरदासजी के 'भ्रमरगीत' के माध्यम से 'गोपिया विरह' की विशेषताएँ स्पष्ट कीजिये । [15]

अथवा

प्र.2) संत कबीरजी की भक्ति-भावना का परिचय दीजिये । [15]

प्र.3) “दुर्जनसिंह के चरित्र के माध्यम से नाटककारने आज के राजनेताओं के चरित्र से झुठा नकाब उठाया है ।” ‘बकरी’ नाटक के माध्यम से स्पष्ट कीजिये । [15]

अथवा

प्र.3) ‘बकरी’ नाटक का परिचय आपनी भाषा में दीजिये । [15]

प्र.4) (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिये : [10]

- (1) “इलाहाबाद गाँव नहीं शहर है, कावल टारून शिक्षा में उसे पूर्व का ऑक्सफोर्ड कहते हैं ।”
- (2) बॉई गॉड, अगर पब्लिक स्कूलों में चमड़े के जूते पहनने का नियम न होता तो सारी बूट पॉलिश कम्पनियाँ बन्द हो जाती । इन्हीं के बूते बाटा, कीवी, बिल्ली, सनशाइन सब जिन्दा है ।”
- (3) “यह अकेलापन तो आप सबके बीच रहकर भी मुझे हो रहा है । आप मेरी नजरिये से चीजों को देखना ही नहीं चाहते । आपने मुझे ऐसे समुद्र में फेंक दिया है, जहाँ मुझे तैरना-ही-तैरना है ।”

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिये : [10]

- (1) राम नाम कै पटंतरे, देबै को कछु नांही ।
क्या ले गुरु संतोखिये, हौंस रही मन मांही ॥
- (2) कनकु कनकु तैं सागुनौ, मादकता अधिकाइ
उहिं खाएँ बौराए, इहिं पाएँ हीं बौराइ ॥
- (3) पग बाँध घुँघर्याँ नाच्याँ री ।
लोग कह्याँ मीराँ भई बावरी, सासु कह्या कुल-नाश्याँ री ।
बिखर रो प्याला राणा भेज्याँ, पीवाँ मीरा हाँश्या री ।
तन-मन वार्याँ हरि चरिणाँ, माँ दरसन अमरित पाश्या री ।
मीरा के प्रभु गिरधर नागर थारी शरणाँ आश्या री ॥

(इ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिये : [10]

- (1) “पर हुजुर ई बकरी हमार है । हम गरीब आदमी हैं, आप किसी और बकरी को गाँधीजी की बकरी बनाय लें । हमारे बच्चे एही के दूध से रूखी रोटी खात है । एही के सहारे हम जीय रहे हैं ।
- (2) “और भेड़िया खुला नहीं छोड़ा जाता । दीवानजी, तब तक जेल में सड़ाओ जब तक बकरी न बन जाए । हथियार बरामद कराओ साले के पास से ।”
- (3) “बोलते क्यों नहीं ? आप इन्हे लुटेरा मानते है या नहीं ? इनके कहे में आकर आपने गलती की या नहीं ? इनके लिए अपना सब कुछ गवाकर आपने पाप किया या नहीं ?”

प्र.5) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच पर टिप्पणियाँ लिखिये : [25]

- (अ) ‘दौंड’ उपन्यास के शीर्षक की सार्थकता
- (ब) ‘दौंड’ उपन्यास का सधन
- (क) मीरा के काव्य का भावपक्ष
- (ड) संत कबीरजी का संक्षिप्त परिचय
- (इ) बिहारीजी के भक्ति-काव्य का परिचय
- (फ) ‘बकरी’ नाटक में धार्मिक अंधविश्वास
- (ग) ‘बकरी’ नाटक के कर्मवीर का चरित्र-चित्रण

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-313

T. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - XI

ENGLISH

(UNDERSTANDING POETRY)

(Special - II)

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Text : *Poetry Down the Ages (Orient Longman)*

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.
- (2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1) Attempt any four of the following :

[20]

- (a) What is Poetry ?
- (b) Explain devices of comparison - Simile, Metaphor and Personification.
- (c) What is Rime ?
- (d) What are the different types of Sonnets ?
- (e) What is Elegy ?

Q.2) Attempt any two of the following :

[20]

- (a) Consider 'To His Coy Mistress' as a Metaphysical Poem.
- (b) Narrate sad story of 'Lucy Gray'.
- (c) What is the theme of 'The Tyger'.

Q.3) Attempt any two of the following :

[20]

- (a) Draw character-sketch of the Bishop as portrayed by Robert Browning.
- (b) What is the central idea of 'The Church Going' by Philip Larkin ?
- (c) Comment on the features of Indian English as used in Nissim Ezekiel's 'Goodbye Party for Ms. Pushpa T. S.'

[3798]-313

1

P.T.O.

Q.4) Attempt **any two** of the following : **[20]**

- (a) Consider Langston Hughes as a black poet.
- (b) What is the theme of 'The Road Not Taken' ?
- (c) What are Matthew Arnold's views on Love and Life ?

Q.5) Attempt **any four** of the following : **[20]**

- (a) Explain figures of speech used in :

FELIX RANDAL, the farrier, O he is dead then ? my duty all ended,
Who have watched his mould of man, big-boned and hardy-handsome
Pining, pining, till time when reason rambled in it and some
Fatal four disorders, fleshed there, all contended ?

- (b) Explain figure of speech used in :

Who trusted God was love indeed
And love Creation's final law -
Tho' Nature, red in tooth and claw
With ravine, shriek'd against his creed -

- (c) Comment on the use of language in :

Friends,
our dear sister
is deaparting for foreign
in two three days,
and
we are meeting today
to wish her bon voyage.

- (d) Analyze figures used in :

Restored ! Returned ! The lost are borne
On seas of shipwreck home at last:
See ! In a fire of praising burns
The dry dumb past, and we
Our life-day long shall part no more.

- (e) Explain simile in :

Swift as a weaver's shuttle fleet our years:
Man goeth to the grave, and where is he ?

- (f) Find out the symbols (and their meanings) used in :

'The land's sharp features seemed to be
The Century's corpse outleant,
His crypt the cloudy canopy.
The wind his death-lament'.

Total No. of Questions : 3+3]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-316

T. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - XII

CONTENT-CUM-METHODOLOGY OF SCHOOL SUBJECTS

(1) HISTORY EDUCATION

(2) GEOGRAPHY EDUCATION

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50+50

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Answers of the **two subjects** should be written in **separate answer-books**.*
- (3) Figures to the right indicate full marks.*
- (4) Write answers of the question nos. **1 and 2** in about 350 to 400 words each.*
- (5) Write the answer of quesiton no. 3 in about 140 to 150 words.*
- (6) Supplement will not be provided.*
- (7) Do not use sketchpens, red ink and green ink pens.*

(1) HISTORY EDUCATION

[Max. Marks : 50

Q.1) What is the improtance of Dramatisation Method in teaching History ?
Discuss merits and demerits of this method. How will you use
this method in teaching Hisotry ? **[15]**

OR

Q.1) State importance of Teaching Aids in History Teaching. Discuss
use of picture and time line in teaching Hisotry. **[15]**

[3798]-316

1

P.T.O.

Q.2) What is the Unit and Unit Planning ? Describe various aspects and points of Unit Planning and explain importance of Content Analysis. [15]

OR

Q.2) Which are the criteria of Good Text-book ? Evaluate any one text-book of Vth to Xth Std. according to same criteria. [15]

Q.3) Answer **any four** of the following : [20]

- (a) Explain need of Analysis of Syllabus
- (b) Correlation of History with Civics
- (c) Special qualities for History Teacher
- (d) Explain Drawbacks of Project Method.
- (e) How will you use maxim 'From Concrete to Abstract' in teaching History ?
- (f) Importance of Diagnostic Testing in History

(2) GEOGRAPHY EDUCATION

[Max. Marks : 50]

Q.1) What are the various methods of teaching Geography ? Explain with suitable examples the importance of Regional Method and Journey Method. [15]

OR

Q.1) What are the various Teaching Aids of Geography ? How will you use Earth Globe and Maps effectively while teaching Geography ? [15]

Q.2) Explain Concept of Content-cum-Methodology. Explain need and importance of C.C.M. with examples. [15]

OR

Q.2) Explain various concepts of Geography. Explain Modern Concept of Geography with suitable examples. [15]

Q.3) Write short notes : (Any Four)

[20]

- (a) Explain any five qualities of ideal Geography Teacher.
- (b) Importance of Local Geography in Geography Teaching
- (c) Correlation of Geography with Science
- (d) Any two maxims of Geography Teaching
- (e) Explain with suitable examples which appropriate methods and teaching aids will you select while teaching the unit 'Man and Natural Environment' to the Std VIII.
- (f) Explain with suitable examples meaning of Diagnostic Test and Remedial Teaching.

Total No. of Questions : 3+3]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-316

मराठी रूपांतर

आशययुक्त अध्यापन पद्धती

(१) इतिहास शिक्षण

(२) भूगोल शिक्षण

वेळ : ३ तास]

[एकूण गुण : 50+50

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) दोन विभागांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहा.
- (3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (4) प्रश्न-क्रमांक १ व २ ची उत्तरे प्रत्येकी ३५० ते ४०० शब्दांत लिहा.
- (5) प्रश्न-क्रमांक ३ चे उत्तर १४० ते १५० शब्दांत लिहा.
- (6) पुरवणी दिली जाणार नाही.
- (7) स्केचपेन्स, तसेच लाल व हिरव्या रंगाच्या शाईने लेखन करू नये.

(१) इतिहास शिक्षण

[एकूण गुण : 50

प्र.1) इतिहास अध्यापनात नाट्यीकरण पद्धतीचे महत्त्व काय ? या पद्धतीच्या गुणदोषाची सविस्तर चर्चा करा. नाट्यीकरण पद्धतीचा तुम्ही इतिहास अध्यापनात कसा वापर कराल ?

[15]

किंवा

[3798]-316

5

P.T.O.

प्र.1) इतिहासाच्या अध्यापनात शैक्षणिक साधनांचे महत्त्व सांगा. इतिहासाच्या अध्यापनात चित्र व काल रेषेच्या उपयोगाची चर्चा करा. [15]

प्र.2) घटक व घटक नियोजन म्हणजे काय ? घटक नियोजनाच्या विविध अंगांचे व मुद्यांचे स्पष्टीकरण करा व पाठ्यांशाच्या पृथक्करणाचे महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.2) चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे निकष कोणते ? या निकषांच्या आधारे इयत्ता ५ ते १०वी पर्यंतच्या एका पाठ्यपुस्तकाचे मूल्यमापन करा. [15]

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [20]

(अ) पाठ्यक्रम विश्लेषणाची गरज स्पष्ट करा.

(ब) इतिहासाचा नागरिकशास्त्राशी समवाय

(क) इतिहास शिक्षकाचे विशेष गुण

(ड) प्रकल्प पद्धतीच्या मर्यादा स्पष्ट करा.

(इ) इतिहास अध्यापनात 'मूर्ताकडून अमूर्ताकडे' या सूत्राचा वापर कसा कराल ?

(फ) इतिहासात नैदानिक कसोटीचे महत्त्व

(२) भूगोल शिक्षण

[एकूण गुण : 50]

प्र.1) भूगोल अध्यापनाच्या विविध पद्धती सांगून भूगोल अध्यापनातील प्रादेशिक पद्धती व प्रवास पद्धतीचे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.1) भूगोल अध्यापन पद्धतीची विविध शैक्षणिक साधने सांगून भूगोल अध्यापनात पृथ्वीचा गोल व नकाशे यांचा वापर प्रभावीपणे कसा कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

प्र.2) आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची संकल्पना स्पष्ट करून आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची गरज व महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.2) भूगोलाच्या विविध संकल्पना स्पष्ट करून भूगोलाचा आधुनिक संबोध सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) थोडक्यात उत्तरे किंवा टिपा लिहा : (कोणतीही चार) [20]

- (अ) आदर्श भूगोल शिक्षकाची कोणतीही पाच गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ब) भूगोल अध्यापनातील स्थानिक भूगोलाचे महत्त्व
- (क) भूगोलाचा शास्त्र विषयाशी असणारा समवाय
- (ड) भूगोल अध्यापनाची कोणतीही दोन सूत्रे
- (इ) इयत्ता ८ वी ला 'मानव व नैसर्गिक पर्यावरण' या घटकाचे अध्यापन करताना कोणत्या सुयोग्य पद्धती व साधने यांची निवड कराल ते सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (फ) नैदानिक व उपचारात्मक अध्यापन म्हणजे काय ते सोदाहरण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-401

FINAL YEAR B. A. B. Ed. (Integrated) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - I

SCHOOL MANAGEMENT - PRINCIPLES AND PRACTICES

(Old Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
 - (2) *Answers of the **two** sections should be written in **separate answer-books**.*
 - (3) *Figures to the right indicate full marks.*
 - (4) *Essay type questions carry **15 marks** and the answers of the same are expected in **400 to 450** words each.*
 - (5) *Short answer type questions which carry 5 marks are to be written in **125 to 150** words each.*
 - (6) *Supplement should not be provided.*
-

SECTION - I

Q.1) Explain function of Maharashtra State Council of Educational Research and Training and Maharashtra State Bureau of Text-book Production and Curriculum Research. **[15]**

OR

Q.1) Explain importance of Physical Resources of the School with reference to school surrounding, school building, play-ground, laboratory and library. **[15]**

Q.2) What is meant by Institutional Planning ? Being a Manager, how will you undertake Institutional Planning for improvement of the status of your school ? **[15]**

OR

Q.2) Explain Concept of Management. Explain importance of devotion in Management as per Peter Drucker's Theory. **[15]**

[3798]-401

1

P.T.O.

Q.3) Answer the following in brief : **(Any Four)** [20]

- (a) Explain Autocratic Leadership.
- (b) Write functions of the Director of Education.
- (c) Need of Supervision in the School
- (d) State Framework of District Level Education Administration.
- (e) Functions of Maharashtra State Board of Secondary and Higher Secondary Education.
- (f) Act of 1981 of Private Schools in Maharashtra.

SECTION - II

Q.4) What are the Problems of Secondary Level ? Suggest three remedies for each problem. [15]

OR

Q.4) What are the types of Managements ? Including all types, explain in one example. [15]

Q.5) Construct Teacher's Training Structure and explain difference between Short Term and Long Term Training. [15]

OR

Q.5) Which are the Professional Organisations ? Explain functions of these organisations for Educational Quality Management. [15]

Q.6) Answer the following : **(Any Four)** [20]

- (a) Explain importance of Educational Research.
- (b) What is Self-appraisal ? What is the need of Self-appraisal for Teachers ?
- (c) How will you solve location problem for Higher Secondary Level ?
- (d) Explain Inter-relationship between Quality Enhancement and Action Research.
- (e) Explain advantages of Feedback.
- (f) Explain necessary factors to control class room at the time of teaching.

Total No. of Questions : 6]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-401

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) दोन विभागांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहा.
- (3) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (4) निबंधवजा प्रश्न १५ गुणांचा असून प्रत्येकी ४०० ते ४५० शब्दांत उत्तर अपेक्षित आहे.
- (5) लघुत्तरी प्रश्न ५ गुणांचे असून प्रत्येकी १२५ ते १५० शब्दांत उत्तर अपेक्षित आहे.
- (6) पुरवणी दिली जाणार नाही.

विभाग - १

प्र.1) महाराष्ट्र राज्य शैक्षणिक संशोधन आणि प्रशिक्षण परिषद व महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ यांची कार्ये स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.1) शालेय परिसर, शाळेची इमारत, शालेय क्रीडांगण, प्रयोगशाळा व ग्रंथालय यांचा संदर्भ घेऊन शाळेच्या भौतिक घटकांचे महत्त्व विशद करा. [15]

प्र.2) संस्थानिहाय नियोजन म्हणजे काय ? तुम्ही कार्यरत असलेल्या शाळेचा, संस्थेचा दर्जा सुधारण्यासाठी व्यवस्थापक म्हणून तुम्ही संस्थानिहाय नियोजन कसे कराल ? [15]

किंवा

प्र.2) व्यवस्थापनाची संकल्पना स्पष्ट करून पीटर ड्रकरच्या उपपत्तीचे व्यवस्थापनातील योगदानाचे महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

[3798]-401

3

P.T.O.

प्र.3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा : (कोणतेही चार)

[20]

- (अ) एकतंत्री नेतृत्व स्पष्ट करा.
- (ब) शिक्षण संचालकाची कामे
- (क) शाळेतील पर्यवेक्षणाची आवश्यकता
- (ड) जिल्हास्तरीय शैक्षणिक प्रशासनाचा आराखडा
- (इ) महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळाची कार्ये
- (फ) १९८१चा महाराष्ट्र राज्य खाजगी शाळा कायदा

विभाग - २

प्र.4) माध्यमिक स्तरावरील समस्या कोणत्या ? त्या सोडविण्यासाठी प्रत्येकी तीन उपाय सूचवा.

[15]

किंवा

प्र.4) व्यवस्थापनाचे प्रकार कोणते ? एका उदाहरणाद्वारे सर्व प्रकार स्पष्ट करा.

[15]

प्र.5) शिक्षक प्रशिक्षणाची संरचना रेखाटा आणि कमी कालावधी व दीर्घ कालावधीच्या प्रशिक्षणांतील फरक सोदाहरण स्पष्ट करा.

[15]

किंवा

प्र.5) शिक्षकांच्या व्यावसायिक संघटना कोणत्या ? शैक्षणिक गुणवत्ता विकसनासाठी त्यांनी करावयाची कार्ये स्पष्ट करा.

[15]

प्र.6) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

[20]

- (अ) शैक्षणिक संशोधनातील विकासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (ब) स्वयंमूल्यमापन म्हणजे काय ? शिक्षकांसाठी त्याची गरज काय ?
- (क) उच्च माध्यमिक स्तराच्या स्थानाची समस्या कशी सोडविता येईल ?
- (ड) गुणवत्ता विकसन व कृती संशोधन यातील परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
- (इ) प्रत्याभरणाचे फायदे स्पष्ट करा.
- (फ) अध्यापन करताना वर्गनियंत्रण राहण्यासाठी आवश्यक घटक स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3+3]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-402

FINAL YEAR B. A. B. Ed. (Integrated) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - II

INSTRUCTIONAL SYSTEM AND EDUCATIONAL EVALUATION

(Old Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
 - (2) *Answers to the **two sections** should be written in **separate answer-books**.*
 - (3) *Figures to the right indicate full marks.*
 - (4) *Essay type questions carry **15 marks** each [word limit 350 words]*
 - (5) *Short answer type questions carry **5 marks** each. [Word limit 150 words]*
 - (6) *Use of single memory calculator is allowed.*
-

SECTION - I : INSTRUCTIONAL SYSTEM

Q.1) Write in detail answers of the following :

- (a) What is System ? Explain importance of System in Educational field with examples. **[07]**
- (b) Write equalities and differences between Instruction, Education and Training. **[08]**

OR

- Q.1)** (A) What is Instructional Strategy ? Write difference between Teaching Method and Instructional Strategy. **[07]**
- (B) What is Programmed Instruction ? Write steps of Development Programme and Instructional Programme with suitable examples. **[08]**

Q.2) Write in detail answers of the following :

- (a) Explain any two basic trends responsible for Development of System Approach. [07]
- (b) What is Mastery Learning Model ? Explain steps of Mastery Learning Model with examples. [08]

OR

- Q.2)** (A) Write characteristics of selection of Technology. How you will use Television for Instruction ? Explain with examples. [07]
- (B) How you will use Individual Testing and Group Testing for Validation of Instructional Material ? [08]

Q.3) Write short answer : (Any Four) [20]

- (a) Explain components of Instructional System.
- (b) Explain importance of Content Analysis with suitable example.
- (c) Explain steps of Synectic Model with appropriate example.
- (d) Write characteristics of Computer assisted Instructional Program.
- (e) How you will use Insintric Model for Evaluation of Instructional System ?
- (f) Write steps of Instructional Design for Online Learning.

SECTION - II : EDUCATIONAL EVALUATION

- Q.1)** (A) Find out Standard Deviation from the following frequency distribution and interpret it : [10]

Class Intervals	90 99	80 89	70 79	60 69	50 59	40 49	30 39	20 29	10 19	0 9
Frequency	3	5	5	7	10	7	6	3	2	2

- (B) What are the different measures of Central Tendency ? Which is the most reliable measure ? Why ? [05]

OR

- Q.1) (A)** Find out Coefficient of Correlation between Algebra and Geometry from the given data and interpret it : **[10]**

Students	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Scores in Algebra	54	60	44	70	40	70	58	45	63
Scores in Geometry	60	62	50	65	45	70	49	44	49

- (B) State Properties of Normal Probability Curve and explain Causes of Negative Skewness. **[05]**

- Q.2)** Explain meaning of concepts Measurement, Evaluation and Assessment. Explain difference between them. Explain different Aspects of Evaluation and Principles of Evaluation. **[15]**

OR

- Q.2)** Explain Qualitative and Quantitative Tools of Evaluation. Explain difference between them. Write characteristics of any one Quantitative Tool. **[15]**

- Q.3)** Answer **any four** of the following : **[20]**

- Explain advantages of Grade System and Online System.
- Differentiate between Formative and Summative Evaluation.
- What is meant by Positive Skewness. Explain its causes.
- Explain types of Standard Scores and explain their uses.
- Draw Histogram of the given data :

Class Intervals	90 99	80 89	70 79	60 69	50 59	40 49	30 39	20 29	10 19
Frequency	3	4	5	8	10	7	6	3	2

- (f) Define Percentile and Percentile Rank and differentiate between them.

Total No. of Questions : 3+3]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-402

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) दोन विभागांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहा.
- (3) उजव्या बाजूचे अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (4) निबंधवजा प्रश्न १५ गुणांचा असून प्रत्येकी ३५० शब्दांत उत्तर अपेक्षित आहे.
- (5) लघुत्तरी प्रश्न ५ गुणांचे असून प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे अपेक्षित आहे.
- (6) एकच स्मृती असलेला कॅल्युलेटर वापरण्यास परवानगी आहे.

विभाग - १ : अनुदेशन प्रणाली

प्र.1) खालील प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर लिहा :

- (अ) प्रणाली म्हणजे काय ? शिक्षणक्षेत्रात प्रणालीचे महत्त्व उदाहरणांसह स्पष्ट करा. [07]
- (ब) अनुदेशन, शिक्षण व प्रशिक्षण यातील साम्यभेद स्पष्ट करा. [08]

किंवा

- प्र.1) (अ) अनुदेशन कार्यनीती म्हणजे काय ? अध्यापन पद्धती व अनुदेशन कार्यनीती यातील फरक स्पष्ट करा. [07]
- (ब) क्रमान्वित अनुदेशन म्हणजे काय ? क्रमान्वित अनुदेशन विकसित करण्याच्या पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा. [08]

प्र.2) खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा :

(अ) प्रणाली दृष्टीकोन विकसित होण्यासाठी कारणीभूत ठरलेले कोणतेही दोन विचारप्रवाह सोदाहरण स्पष्ट करा. [07]

(ब) प्रभुत्व अध्ययन प्रतिमान म्हणजे काय ? प्रभुत्व अध्ययन प्रतिमानाच्या पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा. [08]

किंवा

प्र.2) (ब) तंत्रज्ञान निवडीची वैशिष्ट्ये लिहा. अनुदेशनासाठी दूरचित्रवाणी संचाचा कसा उपयोग कराल ते उदाहरणासह स्पष्ट करा. [08]

(ब) अनुदेशन साहित्याची सप्रमाणता ठरविण्यासाठी वैयक्तिक चाचण्या व सांघिक चाचण्यांचा कसा उपयोग कराल ? [07]

प्र.3) थोडक्यात उत्तरे लिहा : (कोणतीही चार) [20]

(अ) अनुदेशन प्रणालीचे घटक स्पष्ट करा.

(ब) आशय विश्लेषणाचे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा.

(क) सर्जनशीलता विकास प्रतिमानाच्या पायऱ्या योग्य उदाहरणांसह लिहा.

(ड) संगणक सहाय्यित अनुदेशनाची वैशिष्ट्ये लिहा.

(इ) अनुदेशन प्रणालीचे मूल्यमापन करण्यासाठी मूलगामी प्रतिमानाचा विचार कसा कराल ?

(फ) ऑन-लाइन अध्ययनासाठी अनुदेश अभिकल्प तयार करण्याच्या पायऱ्या लिहा.

विभाग - २ : शैक्षणिक मूल्यमापन

प्र.1) (अ) खाली दिलेल्या वर्गांतर विभाजन सारणीवरून प्रमाण विचलन काढा व अर्थ निर्वचन करा : [10]

वर्गांतरे	९०	८०	७०	६०	५०	४०	३०	२०	१०	०
	९९	८९	७९	६९	५९	४९	३९	२९	१९	९
वारंवारिता	३	५	५	७	१०	७	६	३	२	२

(ब) केंद्रीय प्रवृत्तीची विविध परिमाणे कोणती ? त्यापैकी सर्वात विश्वसनीय परिमाण कोणते ? का ? [05]

किंवा

- प्र.1) (अ) खालील माहितीवरून भूमिती व बीजगणित विषयातील सहसंबंध सहगुणक काढा व अर्थनिर्वचन करा : [10]

विद्यार्थी	अ	ब	क	ड	इ	फ	ग	ह	य
बीजगणित विषयातील गुण	५४	६०	४४	७०	४०	७०	५८	४५	६३
भूमिती विषयातील गुण	६०	६२	५०	६५	४५	७०	४९	४४	४९

- (ब) प्रसामान्य संभव वक्राची वैशिष्ट्ये सांगून गुण विषमितेची कारणे स्पष्ट करा. [05]

- प्र.2) मापन, मूल्यमापन व मूल्यनिर्धारण या तिन्ही संकल्पनांचा अर्थ सांगून त्यातील फरक स्पष्ट करा. मूल्यमापनाची विविध अंगे व मूल्यमापनाची तत्वे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

- प्र.2) मूल्यमापनाची संख्यात्मक व गुणात्मक साधने स्पष्ट करा. त्यांच्यातील फरक लिहा. कोणत्याही एका संख्यात्मक साधनाची वैशिष्ट्ये लिहा. [15]

- प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा : [20]

- (अ) श्रेणी पद्धती व ऑनलाइन पद्धतीचे फायदे लिहा.
 (ब) विकसनात्मक मूल्यमापन व संकलित मूल्यमापनातील फरक स्पष्ट करा.
 (क) धन विषमितता म्हणजे काय ? धन विषमिततेची कारणे स्पष्ट करा.
 (ड) प्रमाणित प्राप्तांकाचे प्रकार स्पष्ट करून त्यांचे उपयोग लिहा.
 (इ) पुढील माहितीवरून आयत आलेखाचे चित्रण तयार करा :

वर्गातरे	९०	८०	७०	६०	५०	४०	३०	२०	१०
	९९	८९	७९	६९	५९	४९	३९	२९	१९
वारंवारिता	३	४	५	८	१०	७	६	३	२

- (फ) शततमक व शततमकक्रम यांच्या व्याख्या लिहा व त्यांच्यातील फरक स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[3798]-403

FINAL YEAR B. A. B. Ed. (Integrated) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - III

**INTRODUCTION TO GUIDANCE AND
COUNSELLING IN SCHOOL OBJECTIVES**

(Old Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Q.1) What is meant by Guidance ? Explain need and principles of Guidance with proper examples. **[15]**

OR

Q.1) Explain importance of Seven Steps Plan in Career Guidance. Explain with an example. **[15]**

Q.2) What is meant by Counselling ? Illustrate concept and use of Directive Counselling with an example. **[15]**

OR

Q.2) What is Group Counselling ? How do you use daily lectures, discussions and dramatization techniques in Group Counselling. Give an example. **[15]**

Q.3) Write short answers : **(Any Four)** **[20]**

- (a) Role of School in Guidance Process
- (b) Use of Cumulative Record in Guidance
- (c) Concept of Eclectic Counselling
- (d) Any five Qualities of Good Counsellor
- (e) Use of Interview Technique in Guidance
- (f) Need of Follow-up Service

[3798]-403/1

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[3798]-403

मराठी रूपांतर

शालेय व्यवस्थेतील मार्गदर्शन आणि समुपदेशनाची ओळख

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

प्र.1) मार्गदर्शन म्हणजे काय ? मार्गदर्शनाची गरज सांगून मार्गदर्शनाची तत्वे सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.1) व्यवसाय मार्गदर्शनात व्यक्ती-अभ्यासाची सप्तसूत्री योजना कशी उपयोगी पडते ? सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

प्र.2) समुपदेशन म्हणजे काय ? निर्देशित समुपदेशनाची संकल्पना आणि तिची उपयुक्तता सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्र.2) समूह समुपदेशन म्हणजे काय ? दैनंदिन तासिका, चर्चा आणि नाट्यीकरण तंत्राचा समूह समुपदेशनात कसा उपयोग कराल ? सोदाहरण स्पष्ट करा. [15]

प्र.3) टिपा लिहा : (कोणत्याही चार)

[20]

- (अ) मार्गदर्शन प्रक्रियेत शाळेची भूमिका
- (ब) मार्गदर्शनामध्ये संकलित नोंदपत्रकाचा उपयोग
- (क) सर्व संग्रहात्मक समुपदेशन संकल्पना
- (ड) उत्कृष्ट समुपदेशकाची पाच गुणवैशिष्ट्ये
- (इ) मुलाखत तंत्राचा मार्गदर्शनातील उपयोग
- (फ) अनुधावन कार्याची आवश्यकता

[3798]-403/2

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-406

FINAL YEAR B. A. B. Ed. (Integrated) (Elective-V) Examination - 2010

PAPER - VI

ENVIRONMENTAL EDUCATION AND DISASTER MANAGEMENT

(Old Pattern)

Time : 1½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions :

- (1) Students should use separate answer paper for each elective.*
 - (2) Figures to the right indicates full marks.*
 - (3) No supplement will be provided.*
-

Q.1) Explain types of Disasters with example. (Word limit 350-400 words) [15]

OR

Q.1) What type of Disaster Management will be necessary at the following places : (Word limit 350-400 words) [15]

- (1) Educational Institutes
- (2) Transport Places
- (3) Entertainment Places

Q.2) What do you mean by Environmental Pollution ? What are various types of Environmental Pollutions ? How will you avoid Water Pollution ? [15]

OR

Q.2) What are the various diseases caused by various types of Pollutions ? How will you manage to control diseases caused by Pollution ? [15]

Q.3) Answer any four of the following : (Word limit 140-150 words each) [20]

- (a) Explain functions of Disaster Control Center.
- (b) Explain Disaster Management Cycle.
- (c) Which things should be remembered for implementation of rescue of victims ?
- (d) Explain concept and nature of Environmental Education.
- (e) Write a note on 'Balance of Environment'.
- (f) Explain Radioactive Pollution.

Total No. of Questions : 3]

[Total No. of Printed Pages : 1

[3798]-406

पर्यावरण शिक्षण आणि आपत्ती व्यवस्थापन

वेळ : 1½ तास]

[एकूण गुण : 50

प्र.1) उदाहरणाच्या साहाय्याने आपत्तीचे प्रकार स्पष्ट करा. (शब्दमर्यादा ३५०-४०० शब्द) [15]

किंवा

प्र.1) खालील ठिकाणी कोणत्या प्रकारचे आपत्ती व्यवस्थापन गरजेचे आहे ?

(शब्दामर्यादा ३५०-४०० शब्द)

[15]

(1) शैक्षणिक संस्था

(2) वाहतुक ठिकाणे

(3) मनोरंजनाची ठिकाणे

प्र.2) पर्यावरणीय प्रदूषण म्हणजे काय ? पर्यावरणीय प्रदूषणाचे विविध प्रकार कोणते ?
पाणी प्रदूषण तुम्ही कसे टाळाल ? [15]

किंवा

प्र.2) विविध प्रकारच्या प्रदूषणामुळे होणारे वेगवेगळे आजार कोणते ? या आजारांवर
नियंत्रण ठेवण्यासाठी तुम्ही कसे व्यवस्थापन कराल ? [15]

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

(प्रत्येक उत्तरासाठी शब्दमर्यादा १४०-१५० शब्द)

[20]

(अ) आपत्ती नियंत्रण केंद्राची कार्ये स्पष्ट करा.

(ब) आपत्ती व्यवस्थापन चक्र स्पष्ट करा.

(क) आपद्ग्रस्तांच्या सुटका कार्याची अंमलबजावणी करताना कोणत्या गोष्टी लक्षात
ठेवाव्यात ?

(ड) पर्यावरण शिक्षणाची संकल्पना व स्वरूप स्पष्ट करा.

(इ) 'पर्यावरणीय समतोल' यावर टीप लिहा.

(फ) 'किरणोत्सारी प्रदूषण' स्पष्ट करा.

[3798]-406/3

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-407

FINAL YEAR B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - VII

MARATHI

(साहित्यविचार)

(Special - III)

(Old Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) शब्दमर्यादेचे कटाक्षाने पालन करावे.

प्र.1) कोणत्याही दहा प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[20]

- (1) ललितेतर साहित्याचा विशेष कोणता ?
- (2) स्वप्नरंजन म्हणजे काय ?
- (3) समाजातील भाविक वातावरणाचे घटक कोणते ?
- (4) वामन पंडितांच्या मते अलंकार म्हणजे काय ?
- (5) 'आनंद' हे प्रयोजन कोणी मांडले ?
- (6) साहित्याची भामहाने केलेली व्याख्या लिहा.
- (7) साहित्याचा आस्वाद कधी घेता येतो ?
- (8) समाजशास्त्रीय समीक्षा पद्धतीचा जनक कोण ?
- (9) साहित्याची आवड आणि अभिरुची यात नेमका फरक कोणता ?
- (10) साहित्याचा आस्वाद म्हणजे काय ?

[3798]-407

1

P.T.O.

- (11) वाचक वर्गास काय म्हणून ओळखले जाते ?
 (12) सर्वसाधारण 'अभिरुची'ची व्याख्या रा. ग. जाधवांनी कशी केली आहे ?
 (13) शिवाजीराजांच्या जीवनावर कादंबरी कोणी लिहली ?

प्र.2) पुढील प्रश्नांची ५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[10]

- (अ) शास्त्रीय वाङ्मय व साहित्य यात कोणता फरक आहे ?

किंवा

- (अ) 'साहित्यिकाची संवेदनशीलता' याबद्दल माहिती लिहा.
 (ब) आस्वादाचा व समीक्षा व्यापाराचा संबंध कसा असतो ?

किंवा

- (ब) माध्यमविषयक जाणीवांवर टीप लिहा.

प्र.3) कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा : (शब्दमर्यादा प्रत्येकी १५० शब्द)

[20]

- (अ) शब्दाची शक्ती यावर टीप लिहा.
 (ब) साहित्याचे प्रयोजन आणि परिणाम यातील फरक कोणता ?
 (क) बोलीभाषेचा साहित्यात कसा वापर केला जातो ?
 (ड) कलाशास्त्राचे अध्ययन रसिकतेला उपकारक सूत्र ठरते, असे का म्हटले जाते ?
 (इ) भाषा कशी तयार होते ?
 (फ) 'साहित्याच्या प्रस्तुतीकरणाचे सूत्र' यावर टीप लिहा.

प्र.4) पुढील प्रश्नांची उत्तरे लिहा : (शब्दमर्यादा १५० शब्द)

[20]

- (अ) 'साहित्यातील सूचकता' यावर टीप लिहा.

किंवा

- (अ) भाषा हे ललित साहित्याचे साधन आहे की माध्यम ? स्पष्ट करा.
 (ब) आस्वादाला आवश्यक असणारे गुण स्पष्ट करा.

किंवा

- (ब) साहित्याच्या वर्गीकरणाची आवश्यकता निरनिराळ्या समीक्षकांनी कशी प्रतिपादन केली आहे ?

प्र.5) ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[30]

- (अ) साहित्याचे प्रयोजन म्हणजे काय ? साहित्य प्रयोजन व विश्लेषण परिणाम यांच्यातील परस्पर संबंध स्पष्ट करा.

किंवा

- (अ) साहित्यनिर्मितीच्या शक्ती-प्रतिभा, कल्पनाशक्ती आणि स्फूर्ति या संकल्पनांचे स्वरूप व कार्य स्पष्ट करा.

- (ब) साहित्य आणि समाज यातील परस्पर संबंध स्पष्ट करा.

किंवा

- (ब) अभिरुची आणि सौंदर्यदृष्टी यातील फरक स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-408

FINAL YEAR B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - VIII

HINDI

(हिन्दी साहित्य का इतिहास)

(Special - III)

(Old Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 100

सूचनाएँ :

(1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दस के उत्तर संक्षेप में लिखिये :

[20]

- (1) वीरगाथाएँ किन दो काव्यरूपों में पायी जाती हैं ?
- (2) अष्टछाप के दो भक्तकवियों के नाम लिखिये ।
- (3) तुलसीदास की दो रचनाओं के नाम लिखिये ।
- (4) राष्ट्रीय काव्यधारा के दो कवियों के नाम लिखिये ।
- (5) प्रेमाश्रयी काव्यधारा की दो प्रवृत्तियों के नाम लिखिये ।
- (6) हिन्दी साहित्य के इतिहास के चार कालों के नाम लिखिये ।
- (7) विद्यापति के काव्य की दो विशेषताएँ बताइये ।
- (8) छायावाद के दो कवियों के नाम लिखिये ।
- (9) हजारीप्रसाद द्विवेदी के दो निबंधसंग्रहों के नाम लिखिये ।
- (10) प्रेमचंदोत्तर युग के दो उपन्यासकारों के नाम लिखिये ।
- (11) प्रसादयुग के दो नाटककारों के नाम लिखिये ।
- (12) फणीश्वरनाथ 'रेणू' के दो उपन्यासों के नाम लिखिये ।
- (13) महादेवी वर्मा की दो काव्यरचनाओं के नाम लिखिये ।

[3798]-408

1

P.T.O.

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिये :

[25]

- (अ) भ्रमर गीत
- (ब) पृथ्वीराज रासो
- (क) सूरदास और तुलसी की भक्तिभावना में अंतर
- (ड) प्रेमचंद के उपन्यास
- (इ) प्रिय प्रवास
- (फ) प्रगतिवाद की देन
- (ग) नागरी प्रचारिणी सभा

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिये :

[25]

- (अ) आदिकालीन राजनीतिक पृष्ठभूमि स्पष्ट कीजिये ।
- (ब) सूफी प्रेमकाव्य की तीन प्रमुख प्रवृत्तियों का विवेचन कीजिये ।
- (क) रीतिमुक्त कवि धनानंद का परिचय दीजिये ।
- (ड) भारतेन्दुयुगीन काव्यधारा की तीन प्रवृत्तियों का विवेचन कीजिये ।
- (इ) महावीरप्रसाद द्विवेदी के योगदान को स्पष्ट कीजिये ।
- (फ) प्रगतिवादी काव्य की विशेषताओं को संक्षेप में बताइये ।
- (ग) उपन्यासकार जैनेन्द्रकुमार की संक्षिप्त में जानकारी दीजिये ।

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन के उत्तर विस्तार से लिखिये :

[30]

- (अ) वीरगाथा काव्य की प्रवृत्तियों का विवेचन कीजिये ।
- (ब) रागभक्ति काव्यधारा की प्रमुख विशेषताएँ स्पष्ट कीजिये ।
- (क) रीतिकालीन राजनीतिक एवं सामाजिक परिस्थितियों को स्पष्ट कीजिये ।
- (ड) हिन्दी प्रयोगवादी काव्य की प्रमुख विशेषताओं का विवेचन कीजिये ।
- (इ) हिन्दी नाटक के विकासक्रम संक्षेप में परिचय दीजिये ।

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-409

FINAL YEAR B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - IX

ENGLISH

(FUNCTIONAL ENGLISH)

(Special - III)

(Old Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

(1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1) (A) Do as directed : (Any Three)

[06]

(a) Give form labels to words in the following phrases :

(i) must have finished

(ii) an interesting short story

(b) Give function labels to words in the following phrases :

(i) his polished speech

(ii) should have calculated

(c) Draw a labelled tree diagram for the following sentence :

Indian players must reach tomorrow at the venue.

(d) Identify clause structure of the following sentence in terms of SPOCA :

Our classes started early in August.

(B) Do as directed : **(Any Four)** [08]

- (a) Dhacca; 14th Jan. : India defeated Bangladesh in first one dayer here in Dhacca by 45 runs. Indians while batting first scored 245 runs for 5 wickets but the hosts could score only 200 runs in the stipulated 50 overs for 8 wickets.

(Identify register of the sentence and mention its markers.)

- (b) Honey, you must be joking.

(Identify style of the utterance as Formal/Informal and justify your answer.)

- (c) Will you please help me ?

(Identify style of the utterance as Formal/Informal and justify your answer.)

- (d) I have gotten to go.

(Identify utterance as British English, American English or General Indian English. Give markers.)

- (e) Please visit our humble hut.

(Identity utterance as British English, American English or General Indian English. Give markers)

(C) Do as directed : **(Any Three)** [06]

- (a) Transcribe phonemically any two of the following words :

Church, Group, Dream

- (b) Identify contrastive sounds in the minimal pairs 'fight-sight' and 'street-straight'.

- (c) Underline syllables in the word 'electricity' and mark accent.

- (d) Transcribe the following sentence phonetically.

What are you doing ?

Q.2) (A) Write short notes on **any two** of the following in not more than 50 words each : **[10]**

- (a) Word stress
- (b) Weak forms
- (c) Falling tone

(B) (a) Mark stress and intonation in the following sentences : **(Any Three)** **[03]**

- (i) I have a lot of books.
- (ii) Have you finished your lunch ?
- (iii) Switch on the lights.
- (iv) What are they writing ?

(b) Divide the following into tone groups and underline nucleus : **(Any Two)** **[04]**

- (i) Define the term and give examples.
- (ii) Students should not use cell phones.
- (iii) The chairman said that the meeting was over.

(c) Underline weak forms in the following : **(Any Three)** **[03]**

- (i) The teacher will talk to the driver.
- (ii) You can try as hard as possible.
- (iii) My father is going to Delhi.
- (iv) He was preset at the sight.

Q.3) (A) Write notes on **any two** of the following in not more than 150 words each : **[20]**

- (a) Grammar and Effective Communication
- (b) The Open Word Classes
- (c) Adverbs and Adjectives

(B) Answer **any one** of the following in not more than 150 words each : [10]

- (a) Write a note on pragmatics as an important discipline.
- (b) Write a note on locutionary, illocutionary and perlocutionary speech acts.
- (c) What are the maxims of politeness principle ?

Q.4) (A) Attempt **any one** of the following in not more than 300 words : [15]

- (a) Write a note on any two levels of linguistic analysis.
- (b) Discuss how speech is primary writing is derivative.

(B) Write note on **any one** of the following. Give suitable examples : [15]

- (a) The Noun Phrase
- (b) Major Clause Patterns

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-411

FINAL YEAR B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - IX

GEOGRAPHY

(GEOGRAPHY OF INDIA)

(Special - III)

(Old Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
- (2) Figures to the right indicate full marks.*
- (3) Draw neat diagrams wherever necessary.*
- (4) Use of map Stencil is allowed.*

Q.1) Answer the following in about 20 words each : (Any Ten)

[20]

- (1) Write Geographical Location of India.
- (2) Write Sub-divisions of Himalayan Ranges.
- (3) Write Sub-rivers of Ganga River.
- (4) What is SW Winds ?
- (5) Write any two types of Soils in India.
- (6) Write any four types of Plants in Himalaya.
- (7) Mention types of Iron-ores.
- (8) What is Over-population ?
- (9) Write any two advantages of Blue Revolution.
- (10) Mention any four names of Steel Industries in India.
- (11) What is Irrigation ?
- (12) Write any four names of Ports in India.
- (13) What is Drought ?

[3798]-411

1

P.T.O.

Q.2) Answer the following in about 50 words each : **(Any Four)** [20]

- (a) The North Indian Plains
- (b) Significance of Dry Farming
- (c) Hydro Power Projects in India
- (d) Rural to Urban Migration
- (e) Foreign Trade in India
- (f) Drought in India

Q.3) Answer the following in about 150 words each : **(Any Three)** [30]

- (a) Describe East Flowing Rivers on Deccan Plateau.
- (b) Explain Mechanism of Indian Monsoon.
- (c) Describe types and distribution of Indian Soils.
- (d) Explain types and distribution of Indian Forests.
- (e) Explain Liberalisation and Multinationals.

Q.4) Answer the following in about 300 words each : **(Any Two)** [30]

- (a) Mention Major Rivers in India and describe Ganga River System.
- (b) Explain Textile and Sugar Industry in India.
- (c) State Land Holding and Agricultural Productivity in India.
- (d) Explain Development of Communication and its impact on Indian Economy.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-411

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
- (4) नकाशा स्टेन्सीलचा वापर करण्यास परवानगी आहे.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे २० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दहा) [20]

- (1) भारताचे भौगोलिक स्थान लिहा.
- (2) हिमालयाचे उप-विभाग लिहा.
- (3) गंगा नदीच्या उप-नद्यांची नावे लिहा.
- (4) दक्षिण-पश्चिम मान्सून म्हणजे काय ?
- (5) भारतातील कोणत्याही दोन मृदा प्रकारांची नावे लिहा.
- (6) हिमालयात आढळणाऱ्या चार वृक्षांच्या जाती लिहा.
- (7) लोह-खनिजाचे प्रकार सांगा.
- (8) अतिरिक्त लोकसंख्या म्हणजे काय ?
- (9) निलक्रांतीचे दोन फायदे लिहा.
- (10) भारतातील चार पोलाद उद्योगांची नावे लिहा.
- (11) जलसिंचन म्हणजे काय ?
- (12) भारतातील कोणत्याही चार बंदरांची नावे लिहा.
- (13) दुष्काळ म्हणजे काय ?

[3798]-411

3

P.T.O.

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही चार) [20]

- (अ) उत्तर मैदानी प्रदेश
- (ब) कोरडवाहू शेतीचे महत्त्व
- (क) भारतातील जलविद्युत प्रकल्प
- (ड) ग्रामीण भागातून शहराकडे होणारे स्थलान्तर
- (इ) भारतातील विदेशी व्यापार
- (फ) भारतातील दुष्काळ

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे १५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [30]

- (अ) दख्खनच्या पठारावरील पूर्व वाहिन्या नद्यांचे वर्णन करा.
- (ब) भारतीय मान्सूनचे तंत्र स्पष्ट करा.
- (क) भारतीय मृदेचे प्रकार व वितरण सविस्तर लिहा.
- (ड) भारतीय जंगलाचे प्रकार व वितरण सविस्तर लिहा.
- (इ) बहुराष्ट्रीय व उदारीकरण म्हणजे काय ? स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दोन) [30]

- (अ) भारतातील प्रमुख नद्या लिहून, गंगा नदीच्या प्रणालीचे सविस्तर वर्णन करा.
- (ब) भारतातील वस्त्रोद्योग आणि साखर उद्योग सविस्तर लिहा.
- (क) भारतातील भू-धारण क्षमता व कृषी उत्पादन क्षमता याविषयी सविस्तर वृत्तांत लिहा.
- (ड) भारतीय अर्थव्यवस्थेवर दळणवळणाच्या विकासाचा होणारा परिणाम सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-413

FINAL YEAR B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - XIII

MARATHI

(वर्णनात्मक भाषाविज्ञान)

(Special - IV)

(Old Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) शब्दमर्यादेचे काटाक्षाने पालन करावे.

प्र.1) कोणत्याही दहा प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[20]

- (1) स्वन म्हणजे काय ?
- (2) बलाघात म्हणजे काय ?
- (3) भाषेच्या अभ्यासाच्या पद्धती कोणत्या ?
- (4) उच्चारण स्थानावर आधारलेले स्वनवर्ग कोणते ?
- (5) भाषेबद्दलचा नवा दृष्टीकोन कोणता ?
- (6) स्वनविज्ञानाच्या तीन शाखा कोणत्या आहेत ?
- (7) वाक्याचे किमान घटक किती व कोणते ?
- (8) देवनागरी लिपी कोणकोणत्या भाषांसाठी वापरली जाते ?

[3798]-413

1

P.T.O.

- (9) पंचमी विभक्तीचे प्रत्यय कोणते आहेत ?
- (10) मराठी व्याकरणातील प्रयोगाचे प्रकार कोणते आहेत ?
- (11) रूपिमांचे प्रकार सांगा.
- (12) मराठीच्या प्रमुख बोली कोणत्या ?
- (13) उद्गारवाचक वाक्य म्हणजे काय ?

प्र.2) ५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[10]

- (अ) भाषा अभ्यासाची ध्वनीविचार संकल्पना सांगा.

किंवा

- (अ) स्वनिम आणि स्वनांतरे यातील फरक स्पष्ट करा.
- (ब) 'रूपिका' याचा अर्थ स्पष्ट करा.

किंवा

- (ब) मराठीतील शब्दांच्या जाती किती व कोणत्या ?

प्र.3) कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[20]

- (अ) मराठी भाषेतील स्वरांच्या प्रकाराविषयी माहिती लिहा.
- (ब) स्वनिमाची तत्वे स्पष्ट करा.
- (क) शुद्धलेखनाची आवश्यकता सांगा.
- (ड) प्रधान व गौण वाक्य यावर टीप लिहा.
- (इ) बोली कशा निर्माण होतात ?
- (फ) 'रूपविन्यास' या घटकातील मुक्त रूपिका

प्र.4) पुढील प्रश्नांची १५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[20]

(अ) “भाषा एक सामाजिक संस्था आहे.” हे विधान स्पष्ट करा.

किंवा

(अ) बलाघात म्हणजे काय सांगून त्याचे अस्तित्व ज्या प्रकारांनी जाणवते त्याबद्दलचे स्पष्टीकरण करा.

(ब) प्रमाणभाषेचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) वाक्य संश्लेषण म्हणजे काय ते सांगून मिश्र वाक्य व संयुक्त वाक्य कसे तयार होते, ते स्पष्ट करा.

प्र.5) ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[30]

(अ) स्वननिर्मितीची प्रक्रिया थोडक्यात सांगा.

किंवा

(अ) “भाषा हे सर्वश्रेष्ठ संज्ञापन साधन आहे.” चर्चा करा.

(ब) रूपिका-रूपिम-रूपिकांतर या संकल्पना स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) मराठी भाषेत किती प्रकारच्या विभक्ती आहेत ? विभक्ती ही संकल्पना स्पष्ट करून विभक्तीविषयक वादाची सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-414

FINAL YEAR B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - XIV

HINDI

(भाषाविज्ञान)

(Special - IV)

(Old Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 100

सूचनाएँ :

- (1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
- (2) दाहिनी ओर के अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दस के उत्तर संक्षेप में लिखिये :

[20]

- (1) भाषा परिवर्तन किन-किन स्तरों पर होता है ?
- (2) बोली किन कारणों से भाषा बनती है ?
- (3) खड़ी बोली की प्रमुख विशेषताएँ बताइये ।
- (4) भाषा विकास के प्रमुख वाद कौन-कौन से हैं ?
- (5) तद्भव शब्द किसे कहते हैं ?
- (6) महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा सभा, पुणे द्वारा आयोजित परीक्षाओं के नाम लिखिये ।
- (7) भाषाविज्ञान के प्रमुख अंग कौन से हैं ?
- (8) स्वरों के चार प्रधान भेद बताइये ।
- (9) शब्द और पद में क्या अंतर है ?
- (10) पदक्रम किसे कहते हैं ?
- (11) अर्थपरिवर्तन की दिशाएँ कौन सी हैं ?
- (12) देवनागरी लिपि की एक विशेषता सोदाहरण स्पष्ट कीजिये ।
- (13) अनुनासिक ध्वनि से क्या तात्पर्य है ?

[3798]-414

1

P.T.O.

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिये :

[25]

- (अ) भाषा पैतृक संपत्ति नहीं है ।
- (ब) राजभाषा
- (क) संबंधतत्त्व के प्रकार
- (ड) अर्थविज्ञान
- (इ) भाषाविज्ञान और भूगोल का संबंध
- (फ) वाक्य विभाजन के आधार
- (ग) बोली और भाषा में अंतर

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच के उत्तर लिखिये :

[25]

- (अ) परिनिष्ठित भाषा की विशेषताएँ लिखिये ।
- (ब) ब्रजभाषा के साहित्य का परिचय दीजिये ।
- (क) तत्सम तद्भव का अर्थ बताकर उदाहरण दीजिये ।
- (ड) भाषाविज्ञान और व्याकरण के संबंध को स्पष्ट कीजिये ।
- (इ) वाक्य की विभिन्न परिभाषाएँ लिखिये ।
- (फ) अर्थपरिवर्तन के प्रमुख कारणों पर प्रकाश डालिये ।
- (ग) लिपि की उत्पत्ति का परिचय दीजिये ।

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन के उत्तर विस्तार से लिखिये :

[30]

- (अ) भाषा की परिभाषा देकर भाषा की प्रमुख विशेषताओं का विवेचन कीजिये ।
- (ब) भाषा विकास के प्रमुखवादों का संक्षिप्त परिचय देकर सकारण बताइए कि उनमें कौन सा वाद स्वीकार्य है ?
- (क) ध्वनियंत्र की कार्यप्रणाली को समझाइये ।
- (ड) शब्द और पद का स्वरूप स्पष्ट करते हुए दोनों के अंतर को समझाइये ।
- (इ) अर्थपरिवर्तन की दिशाओं का सोदाहरण विवेचन कीजिये ।

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-415

FINAL YEAR B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - XV

ENGLISH

**(INTRODUCTION TO LITERARY CRITICISM AND
CRITICAL APPRECIATION)**

(Special - IV)

(Old Course)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
 - (2) *Figures to the right indicate full marks.*
-

Q.1) Attempt **any ten of the following in not more than 20 words each : [20]**

- (1) What is 'Simile' ?
- (2) What is 'Genre' ?
- (3) What is 'Stream of Consciousness Technique' ?
- (4) Explain 'Denotation'.
- (5) Explain 'Ambiguity'.
- (6) Explain 'Irony'.
- (7) What do you mean by 'Allusion' ?
- (8) What do you mean by 'Metaphor' ?
- (9) What do you mean by 'International Fallacy' ?
- (10) Explain 'Personification'.
- (11) What are the characteristics of Romanticism ?
- (12) What is 'Tragedy' ?
- (13) What are the features of Absurd ?

[3798]-415

1

P.T.O.

Q.2) Answer **any two** of the following in about 200 words each : [20]

- (a) What is Literature ?
- (b) What are the differences between Mechanical and Fine Arts ?
- (c) How is Poetic Truth superior to Historical Truth ?
- (d) What are the functions of Literary Criticism ?

Q.3) Attempt **any two** of the following : [30]

Read the following poems and answer questions that follow :

- (1) My heart is like a singing bird
Whose nest is in a water'd shoot;
My heart is like an apple-tree
Whose boughs are bent with thick-set fruit;
My heart is like a rainbow shell
That paddles in a halcyon sea;
My heart is gladder than all these,
Because my love is come to me.
- Raise me a daïs of silk and down;
Hang it with vair and purple dyes;
Carve it in doves and pomegranates,
And peacocks with a hundred eyes;
Work it in gold and silver grapes,
In leaves and silver fleurs-de-lys;
Because the birthday of my life
Is come, my love is come to me.

Questions :

- (a) Why does the poet call his heart a singing bird ? [02]
- (b) Why does he call it an apple tree ? [02]
- (c) Why does he compare himself with a rainbow shell ? [02]
- (d) What is the figure of speech used in the first stanza ? [02]
- (e) Why is the poet happier than all these things ? [02]
- (f) Find out two pairs of rhyming words from the poem. [02]
- (g) Why does he want all the decorations ? [02]
- (h) Give a suitable title to the poem. [01]

- (2) Have seen dawn and sunset on moors and windy hills
Coming in solemn beauty like slow old tunes of Spain:
I have seen the lady April bringing in the daffodils,
Bringing the springing grass and the soft warm April rain.

I have heard the song of the blossoms and the old chant of
the sea,

And seen strange lands from under the arched white sails of ships;
But the loveliest things of beauty God ever has showed to me
Are her voice, and her hair, and eyes, and the dear red curve
of her lips.

Questions :

- (a) What has the poet seen ? [02]
 - (b) What does April bring ? [02]
 - (c) Which figure of speech is there in line no. 3 ? [02]
 - (d) What has the poet heard ? [02]
 - (e) What are the loveliest things of beauty ? [02]
 - (f) Comment on the rhyme-scheme of the poem. [02]
 - (g) Give a suitable title to the poem. [01]
 - (h) How does the poet travel to the strange lands ? [02]
- (3) What is our life ? A play of passion,
Our mirth the music of division,
Our mother's wombs the tiring-houses be,
Where we are dressed for this short comedy,
Heaven the judicious sharp spectator is,
That sits and marks still who doth act amiss.
Our graves that hide us from the setting sun
Are like drawn curtains when the play is done.
Thus march we, playing, to our latest rest,
Only we die in earnest, that's no jest.

Questions :

- (a) What is our life ? [02]
- (b) Which is our house ? [02]

- (c) Who judges us ? Why ? [02]
- (d) What is the function of our graves ? [02]
- (e) Which is the Short Comedy ? [02]
- (f) Which figure of speech is used in : [02]
- Our graves that hide us from the setting sun
Are like drawn curtains when the play is done.
- (g) Explain rime-scheme of the poem. [02]
- (h) Give a suitable title to the poem. [01]

Q.4) Answer **any two** of the following in about 300 words each : [30]

- (a) Comment on the merits and demerits of Biographical Approach to Literature.
- (b) What are T. S. Eliot's Views on Relation between Tradition and the Individual Writer ?
- (c) Analyze Wordsworth's Views on Poets and the Language of Poetry.
- (d) Explain Aristotle's Concept of Tragedy.
- (e) How useful is the Psychological Approach to the Study of Literature ?
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 5

[3798]-52

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - II

COMPULSORY ENGLISH

(Old Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Text : (1) *Action and Emotion*

Ed. Dept. of English, Univ. of Kashmir

(2) *Intermediate English Grammar - Raymond Murphy*

Instructions :

(1) *All questions are compulsory.*

(2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Attempt any three of the following :

[15]

(a) Fill in the blanks with appropriate forms of Verbs in brackets :
(Any Five)

(i) He _____ [go] out five minutes ago.

(ii) She _____ [look] worried about something.

(iii) Every day last week my aunt _____ [break] a plate.

(iv) The sun _____ [rise] over the hills.

(v) I _____ [visit] the Joshi's this evening.

(vi) I _____ (seen) Rahim at the zoo.

(vii) This paper _____ [appear] twice weekly.

(b) Choose correct alternatives given in the brackets : **(Any Five)**

(i) You _____ (should, would, ought) be punctual.

(ii) He said I _____ (can, might) use his mobile anytime.

[3798]-52

1

P.T.O.

- (iii) I wish he _____ (should, would, must) pay his debts.
 - (iv) _____ (Shall, Might, Could) you show me the way to the station.
 - (v) You _____ (needn't, mustn't, won't) switch on the light, the room is full of gas.
 - (vi) He _____ (used, is used, was used) to play cricket in school.
 - (vii) I'm sure she _____ (should've, must've) passed the exam.
- (c) Do as directed : **(Any Five)**
- (i) He was elected president by the people. (Change the voice)
 - (ii) Mr. Krishna teaches us grammar. (Change the voice)
 - (iii) The village was destroyed _____ fire. (Use appropriate preposition)
 - (iv) One should keep one's promises. (Change the voice)
 - (v) Do not cry _____ spilt milk. (use appropriate preposition)
 - (vi) She is _____ hour late. (Use appropriate article)
 - (vii) I believe him _____ he is truthful. (Use appropriate conjunction)
- (d) Change the following sentences into reported speech : **(Any Five)**
- (i) Rama said to Arjun, "Go away".
 - (ii) "Where do you live ?" asked the stranger.
 - (iii) He said, "My master is writing letters".
 - (iv) The teacher said, "The earth goes round the earth".
 - (v) He said, "Alas ! I am undone".
 - (vi) He said to me, "Don't play with fire".
 - (vii) "You have all done very badly !" Remarked the teacher.

(e) Join together the following pairs of sentences by means of a connective : **(Any Five)**

- (i) I know a man. The man has been to Iceland.
- (ii) The thief stole the watch. The thief was punished.
- (iii) Show the road. The road leads to Delhi.
- (iv) Here is the doctor. The doctor cured me of malaria.
- (v) I met a boy. He was very cruel.
- (vi) He does his best. He should be praised.
- (vii) The man is honest. The man is trusted.

Q.2) Read the following passage carefully and answer questions given below :

[15]

Jawaharlal Nehru is by no means the man of pure thought his casual and candid nature suggests. He is an ex-agitator who has spent more than thirteen years in jail for inflaming the Indian masses against British rule; he is the most prominent surviving fighter in a peculiarly stubborn 'non-violent' revolution. He has won that fight only to embark on another whose odds are even greater, a fight to transform his backward, emotional, unworldly, religion-drenched and diversified people into something resembling a workable modern independent democratic state. Nehru fights this battle nineteen hours a day, seven days a week, as though its result depended purely on his own effort. He travels the length and breadth of India lecturing, cajoling and threatening his people with simple, kindergarten lesson in democracy. Displeased with the inefficiency of India's traffic cops he will jump out of his car at intersections and personally direct the stream of rickshaws, tongas, bullock-carts and auto mobiles that swarm in the streets of India's cities. During the Delhi riots a year ago, following a phone call from a frightened Muslim, Panditji took personal charge of the police and roamed the streets helping to restore order. His physical courage is excluded only by his fiery temper. He has waded into the midst of riotous mobs demonstrating against him, scolding and knocking heads together. At the Asian relations conference in 1947, Panditji, irritated at the behaviour of the crowd, jumped off the speaker's platform and

physically hurled several unruly spectators into their seats. At another rally annoyed by an inefficient microphone he dashed it to pieces against a wall. In a more recent public meeting at madras, speaking in Hindustani to an audience that understood only Tamil, he got mad at his translator, fired him and went on speaking, quite oblivious of the fact that his audience could not understand a word of what he was saying. The applause was deafening.

Questions :

- (a) Comment on the personality of Jawaharlal Nehru.
- (b) What does the passage describe ?
- (c) How did Jawaharlal Nehru help police ?
- (d) Compare current India to Jawaharlal Nehru's vision of India.
- (e) Why did Nehru spend more than thirteen years in jail ?
- (f) What happened at a public meeting in madras ?
- (g) Pick out words from the passage which mean :
 - (i) Self-government
 - (ii) Distinct
 - (iii) Look-like

Q.3) Answer the following in about 150 words each : **(Any Three)** [30]

- (a) What kind of life would Kamala Das like to live ?
- (b) Describe central idea of the poem 'Love' by S. T. Coleridge.
- (c) According to John Donne, why is death a superior form of rest ?
- (d) How does the sonnet 'on his blindness' reflect Milton's mind and character.
- (e) What is Wordsworth's reaction to the sight and song of the solitary reaper ?

- Q.4)** (A) Answer the following in about 150 words each : **[20]**
(Any Two)
- (a) What was the reason behind Muhammad Ali's refusal to fight in Vietnam ?
 - (b) Compare and contrast Martin Luther King and Mahatma Gandhi.
 - (c) Write a note on the Life of Fleming.
 - (d) Describe how Nehru spent his day.
- (B) Imagine that you are a newspaper reporter and write a dialogue of an interview conducted with Sachin Tendulkar. **[10]**
- (C) "It is not possible to solve problem of Terrorism". Write a paragraph for or against the proposition. **[10]**
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-55

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - III

ADDITIONAL ENGLISH

(Group - I)

(Old Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Texts : *Poetry and minor forms of English Literature*

Instructions :

(1) *All questions are compulsory.*

(2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer the following **any four in not more than 75 words : [20]**

- (a) What is Sonnet ?
- (b) What are the different types of Poetries ?
- (c) What are the elements of Short Story ?
- (d) How does an One-act-Play differ from a Full Length Play ?
- (e) What is an Essay ?

Q.2) Answer the following **any three in not more than 150 words : [30]**

- (a) Refer to the context and explain :
 - (i) “My mother only said,
Thank God the scorpion picked me and spared my
children.”
 - (ii) “Season of mists and mellow fruitfulness,
Close bosom-friend of the maturing Sun;
Conspiring with him how to load and bless
With fruit the vines that round the thatch - evolves run;”
- (b) Consider ‘A red, red rose’ as a lyric.
- (c) Discuss theme of Wole Soyinka’s ‘Telephone Conversation’.
- (d) Discuss use of imagery in William Wordsworth’s ‘The Daffodils’.
- (e) Consider ‘The invocation’, as an introduction to an epic.

Q.3) Answer the following **any two** in not more than 200 words : [30]

- (a) What examples of forgetfulness does the author discuss in 'On Forgetting' ?
- (b) What is very special about the end of 'The Diamond Necklace' ?
- (c) Show how 'The Doll's House' deals with the theme of class consciousness and class-conflict.
- (d) Discuss elements of humour, wit and irony in the One-act-Play, 'The dear departed'.

Q.4) Answer the following **any one** in not more than 300 words : [20]

- (a) Discuss 'The Monkey's Pad' as a ghost story considering elements of suspense and surprise.
 - (b) What are the categories of human interests depicted by C.T. Philip in his 'Hobbies and Interests' ? Which people have them ?
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-58

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - V

GENERAL PSYCHOLOGY

(Group - III)

(Old Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) All questions are compulsory.*
 - (2) Figures to the right indicate full marks.*
 - (3) Students should refer English version of the paper if necessary.*
-
-

Q.1) Answer **any five of the following :**

[20]

- (a) Write merits and limitations of Experimental Method.
- (b) Write functions of Motivation.
- (c) Write characteristics of a Good Test.
- (d) State determinants of Personality Development.
- (e) Give functioning of the Ear.
- (f) Write definition of various methods of Learning.
- (g) Rules in Problem Solving

Q.2) Answer **any four of the following :**

[20]

- (a) Write factors affecting Concept Attainment.
- (b) Explain Motivational Cycle.
- (c) Write uses of Psychological Tests.
- (d) Role of Environment in development of a child
- (e) Write factors affecting Attention.
- (f) Write principles of Insightful Learning.

Q.3) Answer **any three** of the following : **[30]**

- (a) Explain structure of an Eye with help of appropriate diagram.
- (b) Write difference between Classical and Operant Conditioning.
- (c) Write Concept of Conflict and types of Conflicts.
- (d) What are the methods of Personality Measurement and explain Rorschach Projective Method ?
- (e) Write Concept of Creative Thinking. Explain stages in Creative Thinking.

Q.4) Answer **any two** of the following : **[30]**

- (a) Explain structure and functions of Brain with appropriate diagram.
 - (b) What is Memory ? Explain with suitable examples the stages of Memory.
 - (c) Explain nature of Psychology. Discuss various Scientific Methods of Studying Psychology.
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-58

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) आवश्यकता वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा :

[20]

- (अ) प्रायोगिक पद्धतीचे फायदे व मर्यादा लिहा.
- (ब) प्रेरणेची कार्ये लिहा.
- (क) चांगल्या कसोटीची गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
- (ड) व्यक्तिमत्त्व विकासाचे निर्धारक घटक सांगा.
- (इ) कर्णेंद्रियाची कार्ये सांगा.
- (फ) अध्ययनाची व्याख्या सांगून अध्ययनाच्या विविध पद्धती लिहा.
- (ग) समस्या निराकरणाचे नियम

प्र.2) खालील प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

- (अ) संकल्पना प्राप्तीवर परिणाम करणारे घटक लिहा.
- (ब) प्रेरणाचक्र स्पष्ट करा.
- (क) मानसशास्त्रीय कसोट्यांचे उपयोग लिहा.
- (ड) बालकाच्या व्यक्तिमत्त्व विकासातील परिस्थितीची भूमिका
- (इ) अवधानावर परिणाम करणारे घटक लिहा.
- (फ) मर्मदृष्टीमूलक अध्ययनाची तत्वे लिहा.

[3798]-58

3

P.T.O.

प्र.3) खालील प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा :

[30]

- (अ) डोळ्याची रचना आकृतीसह स्पष्ट करा.
- (ब) साधक अभिसंधान आणि अभिजात अभिसंधान यातील फरक स्पष्ट करा.
- (क) विफलतेची संकल्पना लिहा आणि विफलतेचे प्रकार सांगा.
- (ड) व्यक्तिमत्त्व मापनाच्या विविध पद्धती सांगा. रोशार्क शार्डच्या डागाची चाचणी स्पष्ट करा.
- (इ) सर्जनशील विचार संकल्पना सांगून सर्जनशील विचारप्रक्रियेच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :

[30]

- (अ) मेंदूची रचना व कार्ये आकृतीसह स्पष्ट करा.
 - (ब) स्मरण म्हणजे काय ? स्मरणप्रक्रियेच्या पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा.
 - (क) मानसशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करून मानसशास्त्राच्या शास्त्रीय अभ्यासपद्धतीची चर्चा करा.
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-61

F. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - VI

SOCIOLOGY

(Group - IV)

(Old Course)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

(1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1) Answer the following in about 20 words each : (Any Ten)

[20]

- (1) Define Sociology.
- (2) What is the Social Structure ?
- (3) What is Sanctions ?
- (4) Define Community.
- (5) Give meaning of Conformity.
- (6) What is Values ?
- (7) State types of Co-operations.
- (8) Give meaning of Social Norms.
- (9) Define Law.
- (10) What is the Cultural Ethnocentrism ?
- (11) What is the Social Group ?
- (12) Give meaning of Social Stratification.
- (13) Define Social Role.

Q.2) Answer the following in about 50 words each : **(Any Five)** [20]

- (a) State relationship between Sociology and Psychology.
- (b) Explain Social Assimilation.
- (c) State importance of Reference Groups.
- (d) Explain importance of Primary Groups.
- (e) State elements of Structure.
- (f) Explain Formal Means of Social Control.
- (g) State types of Social Processes.

Q.3) Answer the following in about 150 words each : **(Any Three)** [30]

- (a) Explain scope of Sociology and its importance.
- (b) Explain definition and characteristics of Religion.
- (c) State meaning of Social Mobility and its types.
- (d) State need of Social Control and describe Informal Means for Social Control.
- (e) What is the Social Change ? State factors of Social Change.

Q.4) Answer the following in about 300 words each : **(Any Two)** [30]

- (a) What is Culture ? Explain culture of characteristics, functions and types.
- (b) State meaning of Socialisation and describe aims and agencies of Socialisation.
- (c) Define Social Stratification and describe its characteristics and functional necessity of Stratification.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-61

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दहा)

[20]

- (1) समाजशास्त्रीची व्याख्या द्या.
- (2) सामाजिक संरचना म्हणजे काय ?
- (3) अनुज्ञा म्हणजे काय ?
- (4) समुदायाची व्याख्या द्या.
- (5) अनुचलनाचा अर्थ द्या.
- (6) मूल्य म्हणजे काय ?
- (7) सहकार्याचे प्रकार सांगा.
- (8) सामाजिक नियमनांचा अर्थ सांगा.
- (9) कायद्याची व्याख्या द्या.
- (10) सांस्कृतिक स्वयंकेंद्रीयता म्हणजे काय ?
- (11) सामाजिक गट म्हणजे काय ?
- (12) सामाजिक स्तरीकरणाचा अर्थ द्या.
- (13) सामाजिक भूमिकेची व्याख्या द्या.

[3798]-61

3

P.T.O.

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही पाच) [20]

- (अ) समाजशास्त्र व मानसशास्त्र यांतील संबंध सांगा.
- (ब) आत्मसातीकरण प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- (क) संदर्भसमूहाचे महत्त्व सांगा.
- (ड) प्राथमिक समूहाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (इ) संरचनेचे घटक सांगा.
- (फ) सामाजिक नियंत्रणाची साधने स्पष्ट करा.
- (ग) सामाजिक प्रक्रियेचे प्रकार सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [30]

- (अ) समाजशास्त्राची व्याप्ती आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
- (ब) धर्माची व्याख्या सांगून वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (क) सामाजिक गतिशीलतेचा अर्थ व प्रकारांचे वर्णन करा.
- (ड) सामाजिक नियंत्रणाची आवश्यकता स्पष्ट करा. सामाजिक नियंत्रणासाठी अनौपचारिक साधनांचे वर्णन करा.
- (इ) सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय ? सामाजिक परिवर्तनाचे घटक सांगा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दोन) [30]

- (अ) संस्कृती म्हणजे काय ? संस्कृतीचे प्रकार सांगून संस्कृतीची वैशिष्ट्ये व कार्ये स्पष्ट करा.
- (ब) सामाजीकरणाचा अर्थ सांगा. सामाजीकरणाची उद्दिष्टे सांगून साधनांचे वर्णन करा.
- (क) सामाजिक स्तरीकरणाची व्याख्या सांगून स्तरीकरणाची वैशिष्ट्ये व कार्यात्मक आवश्यकतेचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 8]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-71

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - I

PSYCHOLOGY OF DEVELOPMENT AND LEARNING

(Old Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
 - (2) *Answers to the **two sections** should be written in **separate answer-books**.*
 - (3) *Figures to the right indicate full marks.*
-
-

SECTION - I

Q.1) Explain characteristics of Emotional Development of an Adolescent with examples. What ways will you use for solving his emotional problems ? **[10]**

OR

Q.1) What do you mean by Individual Difference ? Why it is necessary for a teacher to have knowledge of Individual Differences ? **[10]**

Q.2) Write various methods of the Study of Psychology. Discuss merits and limitations of Experimental Method. **[10]**

OR

Q.2) What is Leadership ? How you will develop Leadership in your students ? **[10]**

Q.3) Answer **any two** of the following : **[10]**

- (a) Write meaning and nature of Educational Psychology.
- (b) Write characteristics of Visually Impaired Children.
- (c) School as a Social Group

Q.4) Answer **any four** of the following : [20]

- (a) What do you mean by Group Dynamics ?
- (b) Guidance to Parents of Hearing Impaired
- (c) Differentiate between Growth and Development.
- (d) Contribution of Introspection Method to Psychology
- (e) Importance of Social Heredity in Development of a Child
- (f) Concept of Emotional Intelligence

SECTION - II

Q.5) Define the term Personality. Discuss various factors that affect Personality. [10]

OR

Q.5) What do you mean by Memory ? Explain with suitable examples the steps in the Process of Memorisation. [10]

Q.6) Explain Thorndike's Trial and Error Theory. How will you use Thorndike's Laws of Learning in your teaching ? [10]

OR

Q.6) What are the characteristics of an Effective Teacher ? What ways a teacher should use for Healthy Interactions in the Classroom ? [10]

Q.7) Answer **any two** of the following : [10]

- (a) Write five causes of Mal-adjustment.
- (b) How you will develop creative thinking in your students ?
- (c) Write concept and types of Transfers of Learning.

Q.8) Answer **any four** of the following :

[20]

- (a) Explain role of school in all round development of Personality.
 - (b) Discuss factors affecting Learning.
 - (c) Differentiate between Sensation and Perception.
 - (d) Explain Concept of Teaching.
 - (e) Explain Concept of Stress Management.
 - (f) Give Principles of Insightful Learning.
-

Total No. of Questions : 8]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-71

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) दोन्ही विभागांची उत्तरे स्वतंत्र उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.
- (3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग - १

प्र.1) कुमारांची भावनिक विकासाची वैशिष्ट्ये सोदाहरण स्पष्ट करा. भावनिक समस्या सोडविण्यासाठी तुम्ही कोणत्या मार्गाचा अवलंब कराल ? [10]

किंवा

प्र.1) व्यक्तिभेद म्हणजे काय ? व्यक्तिभेदाचे ज्ञान शिक्षकाला असणे आवश्यक का आहे ? [10]

प्र.2) मानसशास्त्र अभ्यासाच्या विविध पद्धती सांगा. प्रायोगिक पद्धतीच्या गुण व मर्यादांची चर्चा करा. [10]

किंवा

प्र.2) नेतृत्व म्हणजे काय ? एक शिक्षक म्हणून तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये नेतृत्व गुण कसे विकसित कराल ? [10]

प्र.3) खालील प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा : [10]

- (अ) शैक्षणिक मानसशास्त्राचे अर्थ व स्वरूप सांगा.
- (ब) दृष्टीदोष असणाऱ्या विद्यार्थ्यांची लक्षणे लिहा.
- (क) शाळा एक सामाजिक समूह

[3798]-71

5

P.T.O.

प्र.4) खालील प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

- (अ) समूहगतिशीलता म्हणजे काय ?
- (ब) कर्णबधिर मुलांच्या पालकांना मार्गदर्शन
- (क) वाढ व विकासातील फरक सांगा.
- (ड) आत्मनिरीक्षण पद्धतीचे मानसशास्त्रास झालेले योगदान
- (इ) सामाजिक अनुवंशाचे बालकाच्या विकासातील महत्त्व सांगा.
- (फ) भावनिक बुद्धिमत्तेची संकल्पना

विभाग - २

प्र.5) व्यक्तिमत्त्वाची व्याख्या सांगा. व्यक्तिमत्त्वावर परिणाम करणाऱ्या विविध घटकांची चर्चा करा.

[10]

किंवा

प्र.5) स्मरण म्हणजे काय ? स्मरणप्रक्रियेच्या पायऱ्या सोदाहरण स्पष्ट करा.

[10]

प्र.6) थॉर्नडाइकची प्रयत्न आणि प्रमाद अध्ययन उपपत्ती स्पष्ट करा. थॉर्नडाइकच्या अध्ययनविषयक नियमांचा अध्ययन-अध्यापनात कसा उपयोग कराल ?

[10]

किंवा

प्र.6) प्रभावी शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये कोणती ? वर्गामध्ये निकोप आंतरक्रिया होण्यासाठी कोणत्या मार्गांचा अवलंब करावा ?

[10]

प्र.7) खालील प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

[10]

- (अ) विषय समायोजनाची पाच कारणे लिहा.
- (ब) तुम्ही तुमच्या विद्यार्थ्यांमध्ये सृजनात्मक विचार कसे विकसित कराल ?
- (क) अध्ययन संक्रमणाची संकल्पना लिहा. अध्ययन संक्रमणाचे प्रकार लिहा.

प्र.8) खालील प्रश्नांपैकी कोणत्या चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

[20]

- (अ) व्यक्तिमत्त्वाच्या सर्वांगीण विकासामध्ये शाळेची भूमिका स्पष्ट करा.
 - (ब) अध्ययनावर परिणाम करणाऱ्या घटकाची चर्चा करा.
 - (क) संवेदना आणि अवबोध यातील फरक सांगा.
 - (ड) अध्यापन संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (इ) 'तणावाचे व्यवस्थापन' संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (फ) मर्मदृष्टीमूलक अध्ययनाची तत्त्वे सांगा.
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 4

[3798]-72

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Compulsory) Examination - 2010

PAPER - II

COMPULSORY ENGLISH

(Old Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Text : *English for Practical Purposes*

Ed. By Z. N. Patil et al

Instructions :

(1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1) Read the following passage carefully and answer questions given below :

[20]

Good manners play a significant role in one's life. Learning good manners should be done early in life - it costs nothing - only effort is needed. Good manners attract others. Good manners and courtesy have an impact. It builds one's reputation, as a person grows up.

A person without good manners remains a beast and is kept at arm's length; a person who is polite and considerate becomes popular. Good manners come from parents; these could also be learnt by following good teachers and elders. Good mannered children bring credit to the family and are welcome everywhere. Children can learn a lot from good school and good company.

Good manners need to be cultivated. How a child speaks, how it conducts itself, how it respects elders - all these count. A child looks a lot better if it has good manners.

Life stories of great men tell us about geniuses, and how humble and simple they have been. A child with good conduct not only brings credit to the family but also to the school he studies in.

Questions :

(a) When shall we learn good manners ?

(b) At what cost good manners are learnt ?

[3798]-72

1

P.T.O.

- (c) What are the benefits of good manners ?
- (d) Who is a beast ?
- (e) Where do we learn good manners ?
- (f) Who brings credit to the family and school ?
- (g) When does a child look better ?
- (h) How were the great men ?
- (i) What things go in making good manners ?
- (j) Use 'polite' and 'considerate' in your own sentences.

Q.2) (A) Give short responses to the following utterances : **[10]**

- (a) Hello ! Good Morning ! [Respond to the greeting]
- (b) Can I use your computer ? [Refuse permission]
- (c) Shall we go for a movie ? [Disagree with the suggestion]
- (d) Sachin is the greatest batsman in the world. [Agree partially]
- (e) Come and attend my birthday celebrations. [Accept the invitation]
- (f) Your son broke glass of my window, Mr. Troublesome. [Apologise]
- (g) Request your friend to accompany you to hospital.
- (h) May I know road to the Post Office. [Give information]
- (i) Hi, friend ! How are you ? [Respond]
- (j) Invite your friend for dinner.

(B) Your father has just returned from a tour of Goa. You question him about mode of journey, name of the train, fare, time of arrival at Panjim, accommodation, duration of tour, places of attraction in Goa, presents brought, weather, food, people he met, return journey, arrival at Pune, etc. Write a dialogue. **[10]**

- Q.3)** (A) Your close relative has recently lost his mother. Write a letter of condolence to him. [10]
- (B) Write an application letter to the Manager, Infosys Technologies Ltd., Bangalore in response to the advertisement published in Times of India dated 25 March, 2010 for the post of a team leader in software development cell. [10]
- (C) You are expected to give a speech on 'Education in India' to a group of college students. Write down main points of your speech in the form of notes. [10]
- Q.4)** (A) Assume that you are the Secretary in Attendance (Jumbo Bags Ltd.) at Annual General Meeting held at 5 pm on 25 March, 2010. Write minutes of the meeting based on the following points : [10]
- Confirmation of minutes of the previous meeting
 - Payment of dividend to equity holders of the company
 - Quarterly results of the company
 - Date of next meeting
 - Any other matter with the permission of the chair
- (B) (a) Send a telegram to your friend informing him of your visit to him next week. [04]
- (b) Send an E-mail to Oxford University Press for not receiving the book you ordered two months ago. [06]

OR

- (C) Write a report of the accident you have recently seen. [10]
- (D) Write a summary of the following passage : [10]

Speaking and writing are the two modes of communication we ordinarily use.

The two, however, are not the same. Written English, for instance is not spoken English reduced to marks on paper. The two modes operate differently; each as its own characteristic strength and weakness. In the first place, speech is much more direct and

lively than writing. There is, for example, a much closer relationship between speaker and listener than between writer and reader.

Secondly, in a normal speaker-listener situation, the listener frequently takes on the role of the speaker - he interrupts, questions, and seeks clarification. The listener, besides, is helped by the speaker's use of stress and intonation, gesture and facial expression. All these, which make for exact comprehension by the listener, are denied to the reader. Apart from spoken English being more direct and effective than written English and the listener being more blessed than the reader, there are other differences between the two modes of communication. When you speak to someone, you don't as a rule take trouble to organise your thoughts and ideas in fully intelligible remarks. You are relaxed and not so attentive to your grammar and your choice of words. Indeed, while speaking, you can get away with broken sentences, dangling modifiers, missing or misplaced articles and a host of other grammatical errors.

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-73

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - III

MARATHI

(आधुनिक मराठी साहित्य)

(Group - I)

(Old Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

पाठ्यपुस्तके : (1) 'संगीतशारदा' - गो. ब. देवल

(2) 'वावटळ' - व्यंकटेश माडगूळकर

(3) बिनपटाची चौकट - इंदूमती जोंधळे

(4) विचारशिल्प - तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी

सूचना :

(1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(3) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पालन करा.

प्र.1) पुढीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[20]

(1) 'संगीतशारदा' या नाटकाचा विषय कोणता ?

(2) 'संगीतशारदा' या नाटकातील खलनायक कोण ?

(3) गो. ब. देवलांचे नाटककार म्हणून वेगळेपण स्पष्ट करा.

(4) 'वावटळ' मधील पात्रांचा प्रवास कोणकोणत्या गावांतून झालेला दिसून येतो ते सांगा.

(5) शंकरचे वडील कोणता व्यवसाय करीत होते ?

(6) गांधीजींचे 'ईश्वर'विषयक मत कोणते ?

[3798]-73

1

P.T.O.

- (7) इंदूमती जोंधळे यांचा विवाह कधी व कोणत्या पद्धतीने पार पडला ?
- (8) इंदूच्या नोकरीचा श्रीगणेशा कोणत्या शाळेत झाला ?
- (9) वसतिगृहात इंदूमतीला कोणकोणत्या लेखकांना पाहाण्याचे भाग्य लाभले ?
- (10) मराठी भाषेचा शिवाजी म्हणून कोणास ओळखले जाते ?
- (11) तर्कतीर्थानी सांगितलेली 'संस्कृती'ची व्याख्या लिहा.
- (12) तर्कतीर्थावर कोणकोणत्या विचारवंताचा प्रभाव होता ?
- (13) म. फुले यांच्या दोन ग्रंथांची (पुस्तकांची) नावे लिहा.

प्र.2) पुढील प्रश्नांची ५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[10]

- (अ) 'संगीतशारदा' या नाटकातील भुजंगनाथ व्यक्तिरेखेची स्वभाववैशिष्ट्ये लिहा.

किंवा

- (अ) 'वावटळ' मधील पात्रांच्या शिवघाट ते वाडी प्रवासाचे वर्णन करा.
- (ब) इंदूमती जोंधळे यांच्यावर बालपणीच अनाथ होण्याचा प्रसंग कशाप्रकारे ओढावला ?

किंवा

- (ब) 'महाराष्ट्रातील धर्मसुधारणेचे आंदोलन' या लेखाच्या आधारे छत्रपती शाहू महाराजांचे कार्य लिहा.

प्र.3) थोडक्यात उत्तरे लिहा : (कोणतीही चार)

[20]

- (अ) 'संगीतशारदा' एक सामाजिक नाटक म्हणून स्पष्ट करा.
- (ब) व्यंकटेश माडगूळकर यांच्या भाषाशैलीची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (क) इंदूमती जोंधळे यांना समाजकल्याण खात्यातील माणसांकडून आलेले अनुभव सांगा.
- (ड) 'विचारशिल्प' मधील निबंधांचे महत्त्वाचे विषय कोणते ?
- (इ) एन.सी.सी.मुळे इंदूला कोणकोणती ठिकाणे पाहायला मिळाली ?
- (फ) 'संगीतशारदा' नाटकातील प्रमुख व गौण पात्रांची नावे सांगा.

प्र.4) पुढील प्रश्नांची १५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[20]

- (अ) 'संगीतशारदा' नाटकाचा शेवट योग्य आहे की अयोग्य या संदर्भात तुमचे मत लिहा.

किंवा

- (अ) 'वावटळ' कादंबरीतील चोपडीत झालेल्या दंगलीचे वर्णन करा.
(ब) 'बिनपटाची चौकट' मधील साहेबराव जाधवांचे व्यक्तिचित्र रेखाटा.

किंवा

- (ब) तर्कतीर्थानी मांडलेली महात्मा फुले यांची धर्मसुधारणेची भूमिका थोडक्यात सांगा.

प्र.5) पुढील प्रश्नांची ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[30]

- (अ) 'संगीतशारदा' या नाटकाच्या कथानक रचनेचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

- (अ) 'वावटळ'चे कथानक तुमच्या शब्दांत लिहा.
(ब) 'बिनपटाची चौकट' मधील विविध व्यक्तिरेखांचा परामर्श घ्या.

किंवा

- (ब) तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांना घडलेले आचार्यदर्शन तुमच्या शब्दांत मांडा.

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-75

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - III

ENGLISH

(UNDERSTANDING FICTION)

(Group - I)

(Old Course)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Prescribed Texts : (1) *Things Fall Apart - Chinua Achebe*

(2) *Animal Farm - George Orwell*

(3) *Temporary Answers - Jai Nimbkar*

Instructions :

(1) *All questions are compulsory.*

(2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q.1) Answer **any ten** of the following in not more than 40 words each.
Give examples from the novels you have studied : **[20]**

- (1) What is Fiction ?
- (2) What are the elements of Fiction ?
- (3) Write a note on First Person Narrative.
- (4) Differentiate between Round and Flat Character.
- (5) What is a Complex Plot ?
- (6) State characteristics of a Historical Novel.
- (7) Explain Fable in the context of Fiction.
- (8) Explain role of Sub-plots in Fiction.
- (9) Explain Protagonist.
- (10) What is importance of social background in a Social Fiction ?
- (11) Comment on the significance of conflict in a novel.
- (12) What is a stream of consciousness novel ?

[3798]-75

1

P.T.O.

- Q.2) (A)** Attempt **any two** of the following in not more than 100 words each : [10]
- (a) Comment on the role of Nwoye in *Things Fall Apart*.
 - (b) Write in brief about any two important customs of the Ibo as reflected in *Things Fall Apart*.
 - (c) Write a note on the ending of the novel *Things Fall Apart*.
- (B)** Attempt **any one** of the following in not more than 200 words : [10]
- (a) What is the central theme of the novel *Things Fall Apart* ?
 - (b) Critically analyse plot-structure of *Things Fall Apart*.
- Q.3) (A)** Attempt **any two** of the following in not more than 100 words each : [10]
- (a) Write a note on the principles of Animalism in *Animal Farm*.
 - (b) Draw character sketch of Snowball.
 - (c) Write a note on the Battle of Cowshed in *Animal Farm*.
- (B)** Attempt **any one** of the following in not more than 200 words : [10]
- (a) Critically analyse plot-structure of *Animal Farm*.
 - (b) Discuss *Animal Farm* as a fable that reveals human weaknesses.
- Q.4) (A)** Attempt **any two** of the following in not more than 100 words each : [10]
- (a) Comment on the role of Vilas in *Temporary Answers*.
 - (b) Discuss *Temporary Answers* as a psychological novel.
 - (c) Comment on the ending of the novel *Temporary Answers*.
- (B)** Attempt **any one** of the following in not more than 200 words : [10]
- (a) Discuss how Vineeta's story projects modern Indian reality in *Temporary Answers*.
 - (b) Consider *Temporary Answers* as a story of two generations.

Q.5) Identify **any two** of the following passages and write a paragraph each on their relevance/significance in light of the points given below : [20]

(a) He died and rotted away above the earth, and was not given the first or the second burial. Such was Unoka's fate. When they carried him away, he took with him his flute. With a father like Unoka, Okonkwo did not have the start in life which many young men had. But in spite of these disadvantages, he had begun even in his father's lifetime to lay foundations of a prosperous future. It was slow and painful. But he threw himself into it like one possessed. And indeed he was possessed by the fear of his father's contemptible life and shameful death.

- Comparison between the life of Okonkwo and his father.
- Customs among the Ibo about the burials.

(b) On Sundays there was no work. Breakfast was an hour later than usual, and after breakfast there was a ceremony, which was observed every week without fail. First came hoisting of the flag. Snowball had found in the harness-room an old green tablecloth of Mrs. Jones's and had printed on it a hoof and a horn in white. This was run up the flagstaff in the farmhouse garden every Sunday morning.

- Schedule of Sundays for animals
- Importance of meetings and decisions taken

(c) 'Abhijit, please help me.' I said.

'Of course I will help you,' he said, 'if you let me.'

'How will you help me ?'

'By loving you. You know I love you, don't you ?'

'That's only a temporary answer.'

'That's all we have, temporary answers. What more can you ask for ?'

I could ask for nothing more for the time being. What I had was enough. What had happened was natural and inevitable.

- Justification of the title of the novel
- Relationship between the characters

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-78

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) (Optional) Examination - 2010

PAPER - IV

HISTORY

(HISTORY OF MODERN WORLD - 1750 TO 1950)

(Group - II)

(Old Course)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
 - (2) *Figures to the right indicate full marks.*
-
-

Q.1) Answer the following in one or two sentences each : (Any Ten) [20]

- (1) Where did Taiping Rebellion take place ?
- (2) State immediate cause of the First World War.
- (3) Give names of the thinkers who inspired French Revolution.
- (4) State main organs of League of Nations.
- (5) Name authors of the following works :
 - (i) Social Contract
 - (ii) The Spirit of the Laws
- (6) State main organs of United Nations Organisation.
- (7) Define 'Communism'.
- (8) Define 'Democracy'.
- (9) What is meant by the 'Right of Veto' in the United Nations ?
- (10) Write any two ideological principles given by Mustafa Kemal Pasha.
- (11) Explain concept of 'Nationalism'.
- (12) What is meant by Industrial Revolution.
- (13) What do you understand by 'NEP' ?

[3798]-78

1

P.T.O.

Q.2) Answer the following in 50 words each : **(Any Five)** **[20]**

- (a) How far were the Philosophers responsible for the French Revolution ?
- (b) Write note on 'Hundred Days Reforms' in China.
- (c) What is 'Reign of Terror' ?
- (d) State main objectives of United Nations Organisation.
- (e) State any four causes of the rise of Imperialism.
- (f) Evaluate incident of 'Oath of Tennis Court'.
- (g) State impact of the Age of Revolution on the Modern World.

Q.3) Answer the following in 150 words each : **(Any Three)** **[30]**

- (a) What were the causes of the War of American Independence ?
- (b) Explain causes of the rise of Nationalism in India.
- (c) Write reasons for the rise of Hitler in Germany.
- (d) Discuss consequences of the First World War.
- (e) Explain causes of failure of the League of Nations.

Q.4) Answer the following in 300 words each : **(Any Two)** **[30]**

- (a) Write an estimate of Lenin and his Economic Policy.
- (b) Evaluate role of Sun Yat-Sen in the Chinese Revolution of 1911.
- (c) Evaluate critically the causes and consequences of Imperialism.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-78

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी एक किंवा दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दहा) [20]

- (1) तायपिंग बंड कोठे घडून आले ?
- (2) पहिल्या महायुद्धाचे तात्कालिक कारण काय ?
- (3) फ्रेंच राज्यक्रांतीस प्रेरणा देणाऱ्या विचारवंतांची नावे सांगा.
- (4) राष्ट्रसंघाचे प्रमुख घटक सांगा.
- (5) खालील ग्रंथाचे लेखक सांगा :
 - (i) सामाजिक करार (Social Contract)
 - (ii) कायद्याचा खरा आत्मा (The Spirit of the Laws)
- (6) संयुक्त राष्ट्रसंघाचे (UNO) मुख्य घटक सांगा.
- (7) साम्यवाद ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (8) लोकशाही ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (9) संयुक्त राष्ट्रसंघ यांच्या संदर्भातील 'नकाराधिकार' म्हणजे काय ?
- (10) मुस्ताफा केमाल पाशा यांची कोणताही दोन तत्त्वे लिहा.
- (11) 'राष्ट्रवाद' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (12) औद्योगिक क्रांती म्हणजे काय ?
- (13) 'नवे आर्थिक धोरण' म्हणजे काय ?

[3798]-78

3

P.T.O.

प्र.2) खालील प्रश्नांची ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही पाच) [20]

- (अ) फ्रेंच राज्यक्रांती घडवून आणण्यात तत्त्ववेत्त्यांचे कार्य कितपत जबाबदार ठरले ?
- (ब) चीनमधील 'शंभर दिवसांच्या सुधारणा' यावर टिपा लिहा.
- (क) दहशतीचे राज्य (Reign of Terror) म्हणजे काय ?
- (ड) संयुक्त राष्ट्रसंघाची प्रमुख उद्दिष्टे लिहा.
- (इ) साम्राज्यवादाच्या उदयाची कोणतीही चार कारणे सांगा.
- (फ) टेनिस कोर्ट शपथ प्रसंगाचे मूल्यमापन करा.
- (ग) क्रांतीयुगाचे आधुनिक जगावरील परिणाम सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची १५० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही तीन) [30]

- (अ) अमेरिकन स्वातंत्र्य युद्धाची कारणे कोणती ?
- (ब) भारतातील राष्ट्रवादाच्या उदयाची कारणे स्पष्ट करा.
- (क) जर्मनीतील हिटलरच्या उदयाची कारणे लिहा.
- (ड) पहिल्या महायुद्धाच्या परिणामांची चर्चा करा.
- (इ) राष्ट्रसंघाच्या अपयशाची कारणे विशद करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा : (कोणतेही दोन) [30]

- (अ) लेनिन आणि त्यांच्या आर्थिक धोरणाचे परीक्षण करा.
- (ब) १९११च्या चीनमधील क्रांतीतील सन यत-सेन यांच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करा.
- (क) साम्राज्यवादाची कारणे आणि परिणाम यांचे टिकात्मक परीक्षण करा.

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-79

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - V

MARATHI

(मराठी साहित्यातील विविध प्रवाह - १८८५ ते १९८५)

(Special Group - I)

(Old Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- पाठ्यपुस्तके : (1) रामनगरी - राम नगरकर
(2) ऋतुचक्र - दुर्गा भागवत
(3) वाटचाल - रा. भि. जोशी
(4) धृपद - विंदा करंदीकर

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) शब्दमर्यादा कटाक्षाने पालन करा.

प्र.1) पुढीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [20]

- (1) रामनगरीत लेखकाने कोणत्या गोष्टींची टवाळी उडविली आहे ?
- (2) राम नगरकरांच्या बहिणीचा मृत्यू कशामुळे झाला ?
- (3) रामच्या आई - वडिलांची नांवे सांगा.
- (4) वैशाखातील कोणकोणत्या फुलांचे वर्णन लेखिकेने केले आहे ?
- (5) कार्तिक महिन्याचे वैशिष्ट्य कोणते ?
- (6) दुर्गा भागवतांच्या मते ऋतू म्हणजे काय ?

[3798]-79

1

P.T.O.

- (7) दिल्लीला 'एक अजायब घर' असे का म्हटले आहे ?
- (8) गोव्यातील कोणकोणत्या मंदिरांचे वर्णन लेखकाने केले आहे ?
- (9) इंदूरमधील काही सौंदर्यस्थळांची नावे सांगा.
- (10) विंदा करंदीकरांच्या काव्यशैलीचे दोन विशेष लिहा.
- (11) 'तालचित्रे' या शीर्षकामधील करंदीकरांच्या दोन कवितांची नावे लिहा.
- (12) विंदा करंदीकरांची कविता कोणाच्या प्रभावाने समृद्ध झाली आहे ?
- (13) 'आततायी' अभंगाची घडण कशातून झाली आहे ?

प्र.2) पुढील प्रश्नांची उत्तरे ५० शब्दांत लिहा :

[10]

- (अ) रामनगरीतील वाड्मयीन सौंदर्याचे वर्णन करा.

किंवा

- (अ) मार्गशीर्षात छायाप्रकाशाचे खेळ कसे चालतात ?
- (ब) 'वाटचाल'च्या आधारे 'गोकर्ण'चे वर्णन थोडक्यात लिहा.

किंवा

- (ब) 'झपताल' कवितेचे रसग्रहण करा.

प्र.3) पुढील प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा : (कोणतेही चार)

[20]

- (अ) रामनगरीतील निळू फुले व्यक्तिरेखा
- (ब) 'श्रावणसाखळी' या लेखात दुर्गा भागवतांनी पिंपळाचे वर्णन कसे केले आहे ?
- (क) 'मुकुंदराजाची समाधी' स्थानाविषयी माहिती लिहा.
- (ड) 'घेता' कवितेतील मध्यवर्ती कल्पना स्पष्ट करा.
- (इ) राम नगरकरांच्या पत्नीचे व्यक्तिचित्र रेखाटा
- (फ) लाहोरमधील कोणकोणत्या स्थळांची माहिती लेखकाने 'पळसाची फुले' लेखात केली आहे ?

प्र.4) पुढीलपैकी प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[20]

(अ) 'रामनगरी' आत्मकथेतील कोणकोणत्या प्रसंगांतून अंधश्रद्धा दिसून येते ?

किंवा

(अ) 'संध्यांजित कार्तिक' या लेखात दुर्गा भागवतांना कीटकसृष्टी कशी वेगळी वाटते ते लिहा.

(ब) 'दिल्ली - एक अजायब घर' या लेखात रा. भि. जोशी यांनी चांदणी चौकाचे वर्णन कसे केले आहे ?

किंवा

(ब) विंदांच्या 'तालचित्रे' या काव्यरचनेची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.5) पुढील प्रश्नांची ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा :

[30]

(अ) 'रामनगरी' या आत्मकथेतून लेखक राम नगरकर यांनी वेगेवेगळ्या व्यक्तिच्या स्वभावाचे चित्रण कसे केले आहे ?

किंवा

(अ) 'ऋतुचक्र' मधून दुर्गा भागवतांनी निसर्गाचा घडविलेला अविष्कार स्पष्ट करा.

(ब) 'गंगावारि मनोहारि' या लेखात गंगेच्या काठावरील तीर्थांचे वर्णन लेखक रा. भि. जोशी यांनी कशाप्रकारे केले आहे ?

किंवा

(ब) 'धूपद'च्या आधारे विंदा करंदीकरांच्या काव्यविषयक जाणवा स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-80

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - V

HINDI

(काव्यशास्त्र)

(Special Group - I)

(Old Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 100

सूचनाएँ :

(1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दस के उत्तर संक्षेप में लिखिये :

[20]

- (1) काव्य के प्रयोजन बताइये ।
- (2) भावतत्त्व से क्या तात्पर्य है ?
- (3) महाकाव्य की परिभाषा लिखिये ।
- (4) 'अभिधा' किसे कहते हैं ?
- (5) रेखाचित्र की परिभाषा लिखिये ।
- (6) धीरोदत्त नायक के तीन गुण बताइये ।
- (7) एकांकी की परिभाषा लिखिये ।
- (8) रस के प्रमुख प्रकारों के नाम लिखिये ।
- (9) आलोचक के गुण बताइये ।
- (10) शृंगार रस को रसराज क्यों कहा जाता है ?
- (11) नाटक में अभिनय के कितने प्रकार होते हैं ?
- (12) काव्य में अलंकार का क्या महत्त्व है ?
- (13) संस्मरण किसे कहते हैं ?

[3798]-80

1

P.T.O.

प्र.2) (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो अलंकारों का सोदाहरण परिचय दीजिये : [10]

- (1) अतिशयोक्ति
- (2) विरोधाभास
- (3) रूपक
- (4) श्लेष

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो छंदों के लक्षण उदाहरणसहित लिखिये : [10]

- (1) मंदाक्रांता
- (2) सोरठा
- (3) कुंडलिया
- (4) छप्पई

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं चार के उत्तर लिखिये :

[20]

- (अ) प्रतिभा की संकल्पना को स्पष्ट कीजिये ।
- (ब) निबंध विधा का तात्त्विक परिचय दीजिये ।
- (क) शब्दशक्ति का परिचय दीजिये ।
- (ड) कहानी के स्वरूप पर प्रकाश डालिये ।
- (इ) रसनिष्पत्ति की प्रक्रिया पर प्रकाश डालिये ।
- (फ) आलोचना का स्वरूप विशद कीजिये ।

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं दो के उत्तर विस्तार से लिखिये :

[20]

- (अ) संस्कृत तथा हिन्दी के विद्वानों द्वारा दी गई काव्य की तीन-तीन परिभाषाओं को स्पष्ट कीजिये ।
- (ब) काव्य में भावतत्त्व और कल्पनातत्त्व के महत्त्व को स्पष्ट कीजिये ।
- (क) आलोचना का स्वरूप स्पष्ट करते हुये आलोचक के गुण बताइये ।

प्र.5) निम्नलिखित में से किन्हीं चार पर टिप्पणियाँ लिखिये :

[20]

- (अ) रेडिओ नाटक
 - (ब) संस्मरण
 - (क) कला मनोरंजन / आनंद के लिये
 - (ड) नाटक में नायक के प्रकार
 - (इ) व्यंजना शब्दशक्ति
 - (फ) कहानी के कथावस्तु तथा चरित्र-चित्रण तत्त्व
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-81

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - V

ENGLISH

(UNDERSTANDING DRAMA)

(Special Group - I)

(Old Course)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Texts Prescribed : (1) The Cherry Orchard - Anton Chekhov

(2) An enemy of the people - Henrik Ibsen

(3) All My Sons - Arthur Miller

Q.1) Answer any ten of the following in not more than 40 words each : [20]

- (1) What are the techniques used by a Playwright ? Mention a few.
- (2) What is Plot ? What are its types ?
- (3) Define a Well-made Play.
- (4) Explain the term 'Life Like' characters.
- (5) Explain concept of 'Conflict'.
- (6) Discuss use of Humour in a Play.
- (7) What is Climax in a Play ?
- (8) Define Tragedy.
- (9) What do you mean by 'Dramatic Irony' ?
- (10) What is a Symbol ? Why it is used in a play ?
- (11) What is an Aside ?
- (12) Explain use of sound as a device in a play.
- (13) What is Stage Property ? Explain with an example.

[3798]-81

1

P.T.O.

Q.2) Attempt **any two** of the following in not more than 100 words each : **[10]**

- (a) Who is the protagonist of Chekhov's Play, '*The Cherry Orchard*' ? Give reasons.
- (b) Discuss theme of the play, '*The Cherry Orchard*'.
- (c) Comment on the symbols used in '*The Cherry Orchard*'.
- (d) Highlight ending of the play, '*The Cherry Orchard*'.

Q.3) Attempt **any three** of the following in not more than 200 words each : **[30]**

- (a) Comment on the structure of the play '*All My Sons*'.
- (b) Compare and contrast characters of Dr. Thomas and Peter Stockmann.
- (c) Consider '*All My Sons*' as a modern tragedy.
- (d) Comment on the significance of the title of Ibsen's Play '*An enemy of the people*'.

Q.4) (A) Identify and attempt **any two** of the following passages and write a paragraph each on their relevance and significance in light of the points given below : **[10]**

- (a) I could hear that roaring like he was going by the tree snapped right in front of me and I like came awake see ? We should never have planted that tree.
 - The symbol of apple tree
 - Its thematic significance
- (b) Without moral authority I am powerless to direct public affairs as seems to be best for the common good your report should not be delivered to the committee then, later on we will do our best privately
 - A political satire.
 - The Speaker's clever manipulation.

(c) [Looking at the letter in his hand] Then what is this if it isn't telling me ? Sure, he was my son. But I think to him they were all my sons. And I guess, they were, I guess they were. I'll be right down. (Exits into house)

- The significance of the letter.
- The Speaker's acceptance of guilt.

(B) Attempt **any three** of the following : **[30]**

- (a) Examine plot construction of '*An enemy of the people*'.
 - (b) How Arthur Miller portrays conflict between family loyalty and national loyalty ? Discuss it.
 - (c) Consider '*An enemy of the people*' as a drama of ideas.
 - (d) Give character sketch of Joe Keller in '*All My Sons*'.
-

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-82

S. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - VI

GEOGRAPHY

(AGRICULTURAL GEOGRAPHY)

(Special - I, Group - II)

(Old Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions :

(1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1) Answer in 20 words each : (Any Ten)

[20]

- (1) Define Agricultural Geography.
- (2) State any two social determinants of Agriculture.
- (3) What is the meaning of Soil Erosion ?
- (4) State major types of Irrigations.
- (5) Give two disadvantages of Tank Irrigation.
- (6) State any two Agro-climatic Zones of India.
- (7) Define Bio-technology.
- (8) Give two advantages of Poly House.
- (9) Give any two allied occupations of Agriculture.
- (10) State any two problems in marketing of Perishable Agro-products.
- (11) State any two natural problems of Indian Agriculture.
- (12) Give full form of GATT.
- (13) Define Dry Farming.

[3798]-82

1

P.T.O.

Q.2) Answer in 50 words each : (Any Five) [20]

- (a) Scope of Agricultural Geography
- (b) Explain Plantation Agriculture.
- (c) Black Cotton Soil
- (d) Write about Dairy Farming
- (e) Green Revolution in India
- (f) Explain problems of Fruit Growing.
- (g) Explain technological factors affecting Agriculture.

Q.3) Answer in 150 words each : (Any Three) [30]

- (a) Explain significance of Agriculture in Indian Economy.
- (b) Explain various types of Agriculture with their advantages.
- (c) What is Agriculture Regionalisation ? Explain in brief the Agro-climatic Zones of India.
- (d) What is Vermiculture ? Explain advantages of Vermiculture ? Explain precaution for Vermiculture use.
- (e) What is Soil ? Explain Soil Forming Processes and Factors ? Explain structure of Soil with diagram.

Q.4) Answer in detail in 300 words each : (Any Two) [30]

- (a) Describe problems of Indian Agriculture.
- (b) Mention need of irrigation in Agriculture and state merits and demerits of Drip Irrigation and Sprinkle Irrigation.
- (c) Mention determinants of Agriculture and give an account of Geographical and Economic Determinants.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 2

[3798]-82

मराठी रूपांतर

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची प्रत्येकी २० शब्दांत उत्तरे लिहा : [20]

- (1) कृषी भूगोलाची व्याख्या द्या.
- (2) कृषीवर नियंत्रण करणारे दोन सामाजिक घटक सांगा.
- (3) जमीनीची धूप म्हणजे काय ?
- (4) जलसिंचनचे प्रमुख प्रकार सांगा.
- (5) तलाव जलसिंचनाचे कोणतेही दोन तोटे सांगा.
- (6) भारतातील कोणतेही दोन कृषी-हवामान विभाग सांगा.
- (7) जैव तंत्रज्ञानाची व्याख्या लिहा.
- (8) हरित गृहाचे दोन फायदे सांगा.
- (9) कृषी पूरक व्यवसायांची दोन नावे सांगा.
- (10) नाशवंत कृषी मालाच्या विक्री संबंधीच्या कोणत्याही दोन समस्या सांगा.
- (11) भारतीय शेतीच्या दोन नैसर्गिक समस्या सांगा.
- (12) गॅट (GATT)चे पूर्ण रूप द्या.
- (13) कोरडवाहू शेतीची व्याख्या लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची प्रत्येकी ५० शब्दांत उत्तरे लिहा : [20]

- (अ) कृषी भूगोलाची व्याप्ती
- (ब) मळ्याची शेती संकल्पना स्पष्ट करा.
- (क) काळी कापसाची मृदा
- (ड) दुग्ध शेतीचे वर्णन करा.
- (इ) भारतातील हरित क्रांती
- (फ) फळे उत्पादन व्यवसायाचे प्रश्न विशद करा.
- (ग) कृषीवर परिणाम करणारा तांत्रिक घटक स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी १५० शब्दांत उत्तरे लिहा : [30]

- (अ) भारतीय अर्थव्यवस्थेत कृषीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (ब) विविध कृषी प्रकारांचे त्यांच्या फायद्यांसहित स्पष्टीकरण करा.
- (क) कृषी प्रादेशीकरण म्हणजे काय ? भारताचे कृषी हवामान विभाग स्पष्ट करा.
- (ड) गांडूळ संवर्धन म्हणजे काय ? गांडूळ खताचे फायदे सांगा. गांडूळ खत वापरतांना घ्यावयाची दक्षता स्पष्ट करा.
- (इ) मृदा म्हणजे काय ? जमीन निर्मितीची क्रिया व घटक स्पष्ट करा. जमीनीची रचना आकृतीसह स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी ३०० शब्दांत उत्तरे लिहा : [30]

- (अ) भारतातील शेतीविषयक समस्यांचे वर्णन करा.
- (ब) शेतीतील जलसिंचनाची गरज सांगून ठिबक सिंचन आणि तुषार सिंचन पद्धतीचे फायदे व तोटे सांगा.
- (क) कृषीवर नियंत्रण करणारे घटक सांगून भौगोलिक व आर्थिक नियंत्रणाचा वृत्तांत द्या.

Total No. of Questions : 4]

[Total No. of Printed Pages : 3

[3798]-97

T. Y. B. A. B. Ed. (Integrated) Examination - 2010

PAPER - II

ENGLISH

(UNDERSTANDING POETRY)

(Special - II)

(Old Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Text : *The Mystic Drum : An Anthology of Poetry In English.*

Instructions :

- (1) *All questions are compulsory.*
 - (2) *Figures to the right indicate full marks.*
-

Q.1) Answer any ten of the following in not more than 40 words each : [20]

- (1) What is 'Simile' ?
- (2) What is 'Personification' ?
- (3) What is 'Hyperbole' ?
- (4) What is 'Rime' ?
- (5) What is 'Symbol' ?
- (6) What do you mean by 'Ode' ?
- (7) What do you mean by 'Metaphor' ?
- (8) What do you mean by 'Dramatic Monologue' ?
- (9) What do you mean by 'Villanelle' ?
- (10) Explain the term 'Sonnet'.
- (11) Explain the term 'Lyric'.
- (12) What are the features of Romantic Poetry.
- (13) What are the uses of 'Repetition' in Poetry ?

[3798]-97

1

P.T.O.

Q.2) Attempt **any two** of the following in not more than 200 words each : [20]

- (a) What is the Complaint of John Donne against the Sun ?
- (b) What are John Keats' views on Art and Beauty ?
- (c) What is the theme of 'London' ?
- (d) What advice does Andrew Marvel give to his coy mistress ?

Q.3) Attempt **any two** of the following in not more than 200 words each : [20]

- (a) Show how spider in 'A Noiseless Patient Spider' gradually becomes a symbol of creativity.
- (b) What is the theme of the poem 'Mending Wall' ?
- (c) What is the central idea of 'Hunger' by Jayant Mahapatra ?
- (d) Comment on the structure of 'This is the Photograph of me'.

Q.4) (A) Explain with reference to the context **any two** of the following : [10]

- (a) You turn around and face her
with an air of finality.
You want to end the farce.

When you hear her say,
'What else can an old woman do
on hills as wretched as these ?'
- (b) Partition's people stitched
Shrouds from a flag, gentlemen scissored Sind.
An Opened people, fraying across the cut
Country reknotted themselves on this island.
- (c) No Madonna and Child could touch
that picture of a mother's tenderness
for a son she soon will have to forget.

- (d) The mystic drum beat in my inside
and fishes danced in the rivers
and men and women danced on land
to the rhythm of my drum.
But standing behind a tree
with leaves around her waist
she only smiled with a shake of her head.

(B) Attempt **any three** of the following :

[30]

- (a) Why does Sylvia Plath want to kill her Daddy ?
- (b) Explain significance of the title 'The Old Playhouse'.
- (c) Consider 'The Mystic Drum' as a symbolic poem.
- (d) Comment on the theme of 'I'm Getting Old Now'.
- (e) Discuss plight of the mother in 'Refugee Mother and Child'.
-